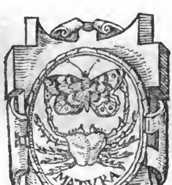
REFORMATIO CLERI GERMANIAE AD correctionē uitæ & morum, ac ad remouendos abusus.

Per Reuerendiss. in CHRISTO *patrem, & dominum D. Laurentium, tunc S. R. Ecclesiæ TT. sanctæ Anastasiæ presbyterum, nunc Sabinensem episcopum, Cardinalem, Ad nationem Germanicam, sedis Apostolicæ de latere Legatum Ratisponæ ædita.*

STATVTA *Synodalia Reuerend. in* CHRISTO *patris, & domini, D. Valentini Episcopi Hildesemen̄.*

FORMVLA viuendi Canonicorum, Vicariorum, & aliorum presbyterorum secularium.

LVGDVNI,

SVB SCVTO COLONIENSI.

ANNO M. D. XLIIII.

CAPITA REFORMATIONIS PER D. LAURENTIUM IN COMITIJS RATISPONEN. AEDITAE.

modi

INDEX RVBRICArum statutorum Synodalium Episcopi Hildesemensis.

Folio XVII.

De

TABVLA FORMVLAE *uiuendi Canonicorum ſecularium.*

FINIS.

LAVRENTIVS

MISERATIONE DIVINA TITVli S. Anastasiæ, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter Cardinalis, per vniuersam Germaniam, ac Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæq; regna, & quæcunq; alia loca, ad quæ nos declinare contigerit domini nostri Papæ, & apostolicæ sedis Legatus, ad perpetuam rei memoriam.

EX Legationis officio à sede apostolica nobis cõmisso obligamur, vt circa statum personarum ecclesiasticarum sub finibus nostræ legationis consistentium in melius reducendum propensius cogitemus, vt quæ in eis à sanctorum patrum decretis & ordinatione deuiare perpendimus, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper siquidem cum sanctissimus dominus noster Clemens Papa VII. cum pro pastorali suo officio, tum pro ea affectione, qua inclytam nationem Germanicam paternè prosequitur, intellectis eius fluctuationibus, hæreticorumq; impietate indies crescente, nos ad vniuersam Germaniam suum & apostolicæ sedis Legatum de latere miserit, non aliam ob causam, quàm vt tranquillitati prouinciæ, & saluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impurissimã omnis hæreseos sentinam, consulat. Quod onus licet humeris nostris impar, eius tamen præceptis & mãdatis obedire (vt tenemur) volentes, freti Christi fauore, seruatoris nostri (cuius negotium agitur) subiuimus. Nihil hic prorsus nostris viribus tribuẽtes, aut præterea cupientes, quàm quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumq; aliquot mensium experientia multa collapsa, & præter omnem opinionem difficultatibus plena perpenderimus, cum serenissimo Ferdinando, Hispaniarum principe, archiduce Austriæ, Imperiali locumtenente generali, communicatis consilijs, cõcordi sententia particularem conuentum in ciuitate Ratisponæ conuocare decreuimus, In quo vnà nobiscum interfuerunt præfatus serenissimus princeps & archidux, Reueren. Matthæus S. Romanæ ecclesiæ tituli sancti An-

geli presbyter Cardinalis, archiepiscopus Saltzburgen. ac illustrissimi VVilhelmus & Ludouicus Palatini Rheni duces in superiori & inferiori Bauaria fratres germani, venerabiles in Christo patres Bernardus Episcopus Tridentin. Ioannes administrator ecclesiæ Ratisponen. Palatinus Rheni dux Bauariæ, ac nuntij siue Oratores omnes, cũ pleno mandato venerabilium in Christo patrũ & illustrissimorũ principũ Vigandi Episcopi Bambergẽ. Georgij Episcopi Spiren. Palatini, VVilhelmi Episcopi Argentinẽ. Christophori Episcopi Augusten. Hugonis Episcopi Cõstantiẽ. Christophori Episcopi Basiliẽ. Philippi Episcopi Frisingen. Palatini Rheni ducis Bauariæ, Ernesti administratoris ecclesiæ Pataulen. ac Palatini Rheni ducis superioris & inferioris Bauariæ, & Sebastiani Episcopi Brixien. cũ quibus pluribus hinc inde in discussionẽ allatis, & præcipuè quibus cõsilijs quibusq; modis præfatæ rationi Germanicæ periclitanti consuleretur, paribus sententijs receptum fuit, hanc perditissimã hæresim rudi populo plausibilem, ob libertatem illi falso persuasam prætextu euangelicæ libertatis non paruam habuisse occasionẽ, partim à perditis moribus & vita clericorum, partim ob nõ diutius dissimulandum sacrarum sanctionum ecclesiasticarumq; constitutionum abusum, & perinde non parũ momenti fore extirpandæ hæreticorũ & eorum sequacium sectæ, vt clerici ad honestatẽ vitæ moresq; suos illos quos D. Paulus exigit & præscribit debita censura reducti abususq; laicos male offendentes sublati fuerint. Itaq; habitis maturis deliberationibus & pijs consilijs præfatorum Ferdinandi principis, Cardinalis, ac Ducũ, & Episcoporũ atque nuntiorũ suorum, infra scriptos salutares aliquot tam necessariæ reformationis sacerdotum, presbyterorum, religiosorum & clericorũ modos præscribere, statuere, sancire, atq; edere necessariũ duximus. Quocirca authoritate apostolica qua fungimur in hac parte statuta & ordinationes per nos (vt præfertur) ædita ab omnibus & singulis Archiepiscopis, Episcopis, abbatibus, præpositis, decanis, archidiaconis, & alijs personis in ecclesiastica dignitate cõstitutis, ac parochialiũ ecclesiarũ, aliorumq; beneficiorũ ecclesiasticorũ rectoribus, presbyteris, religiosis & clericis, in vniuersa Germania residentibus, prout eos & eorũ quemlibet respectiuè tangit aut tangere poterit in futurum perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obserua-

obſeruari volumus. Decernentes irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus vniuerſis & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, abbatibus & alijs perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, necnon metropolitanis & aliarum cathedralium eccleſiarum canonicis, ipſorumq; Archiepiſcoporum & epiſcoporum Officialibus & vicarijs generalibus per præſentes committimus & mandamus, quatenus ipſi & eorum quilibet, ſi & poſtquàm pro arte illorum, quorum intereſt, aut in futurum intereſſe poterit, fuerint requiſiti, ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, & horũ ſingula inuiolabiliter obſeruari faciant. Contradictores per cenſuras eccleſiaſticas & alia iuris remedia compeſcendo, inuocato ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis, non obſtante conſtitutione felicis recordationis Bonifacij papæ viij. qua cauetur, ne quiuis extra ſuam ciuitatem & diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis vltra vnam dietam à fine ſuæ diœceſis ad iudicium euocetur, ſeu ne iudices à ſede apoſtolica vel eius authoritate deputati, extra ciuitatem & diœceſim in quibus deputati fuerint, contra quoſcunque procedere, aut alij vel alijs vices ſuas committere præſumant, & in cõcilio generali de duabus dietis & perſonis vltra certũ numerum ad iudiciũ non vocandis, & alijs conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, cæteriſq; cõtrarijs quibuſcũq;. Verum quia difficile foret, præſentes literas ad ſingula loca, ad quæ expediens fuerit, deferri, volumus, & authoritate apoſtolica decernimus, quòd trãſumptis præſentium literarũ manu notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ muni tis, ea fides adhibeatur, quæ eiſdem originalibus ſi eſſent exhi bitæ vel oſtenſæ, adhiberetur. Et vt huiuſmodi ſtatuta & ordi nationes ad ſingulorũ notitiã deducantur, vniuerſis locorum ordinarijs authoritate apoſtolica præfata in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, per ſe vel alium ſeu alios in eorum eccleſijs vel ciuita tibus publicent, ſeu publicari faciant, quę poſt publicationem ipſam, eoſdem quorum intereſt, aut intereſſe poterit, perinde arctent, ac ſi eis perſonaliter intimatæ eſſent, aut intimarentur. Tenor vero ſtatutorum & ordinationum prædictarum ſequitur, & eſt talis.

¶Quòd

¶ Quòd nemini prædicare liceat, nisi per episcopũ admisso, cuius est uerbo Dei seminando eos adhibere, quos probauerit esse doctos, modestos, & pios uiros. CAP. I.

CVm potissimum anima verbo quod ex ore Dei procedit viuat, id autem nec passim nec ab omnibus expediat prædicari, admonẽte Apostolo, qui inquit: Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur. Ideò statuimus & ordinamus, vt non liceat cuiquam, etiam religionẽ professo, & quomodolibet exempto, euangeliũ docere, nisi ab Ordinario vel eius Vicario tam moribus quàm doctrina probatus fuerit, facta fide per patentes literas, quæ præter notarij mercedẽ gratis prorsus cõcedantur. Missi itaq; atq; probati euangelicum negotium tractabunt recte, sobriè, & purè, loca quæq; recondita magis & abstrusa, intellectuq; difficilia, non ad nouum & adulterinum sensum, sed iuxta sanctorũ patrum, & ab ecclesia receptorum doctorũ, præcipuè Cypriani, Chrysostomi, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Gregorij exponant & interpretentur. Omni etiã ope studeant, ne pro veris somnia & aniles fabellas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & iamdudum explosa damnataq; ab orthodoxa ecclesia tradant vel depromant, idq; omni modestia, ne vnquam eos ad conuitia iniuriasq; delabi contingat, locusq; ille cum populi offendiculo dehonestetur. Itaq; Ordinarius aliquot excellenti doctrina præditos constituat, qui per diœcesim inquirant, qui sint ad euangelicam doctrinam idonei disseminandam, quiq; ad impias nouitates & perfidiam aliquam non deflectant, vt remedia adhibeantur, quo populus recte instituatur in Christiana lege, & ab ea deficiens, ne secum alios trahat, debite coërceatur, cultus diuinus obseruetur, peragaturq; his modis & ritibus qui per manus sanctorum patrũ nobis traditus, & per maiores nostros obseruatus est in sacrificio altaris, officijs defunctorum, canonicis horis, cæterisque diuinis laudibus atq; ceremonijs.

¶ Quòd clerici morum integritatem, clericali quoque habitu ac tonsura ornare debeant. CAP. II.

HInc hortamur atque monemus omnes & singulos qui sacris initiati sunt, vt viuant vitam, quam professio exigit, & Christus requirit, inquiens: Sic luceat lux vestra coram

coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt, cum veſtitu honeſto incedant, quem Paulus alibi præſcripſit. Quapropter ſingulari cura intendat quiſque prælatus, ne hi quibus præeſt in ſacris ordinibus conſtituti veſtes varij coloris velut virgatas & fimbriatas deferant, ſed longis atque talaribus vtantur: nulla arma induant, niſi itinerantes: barbam & comam non nutriant, coronam & tonſuram deferentes, tum ſummopere curantes, ne quem laicorum indecentia veſtitus offendant, vt ſacris canonibus cautum eſt.

¶ Vitandæ clericis tabernæ, ſcenæ, ludi, omniſq; leuitas. CAP. III.

INſuper tabernas publicas euitent, niſi eas peregre proficiſcentes ingredi oporteat, & tam inibi quàm domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omniq; ludo à iure prohibito, blaſphemijs, rixis ac alijs quibuſcunq; exceſsibus & offenſionibus penitus abſtineant, choreas, ſpectaculaq; & conuiuia publica vitent, ne ob luxum, petulantiamq; eorum nomen eccleſiaſticum male audiat.

¶ Interdicitur clericis cauponaria ac mercatio. CAP. IIII.

CVmque ſecundum Apoſtolum, nemo militans Deo, ſeſe negotijs ſecularibus implicare debeat. Nemini liceat contra prouincialia ſtatuta & ſynodalia domi ſuæ tabernam compotandique locum aperire laicis, quoniam non raro ſequi ſolent ebrietatem rixæ, cædes, & multa hoc genus ſcelera, quæ ſacerdotalem polluunt dignitatẽ. Præterea negotiationibus mercimonijſq; more mercatorum abſtineant.

¶ Vt parochi oblationibus ac iuribus ſuis contenti, ſubditis nihil ſuperflui oneris imponant.

CAPVT V.

SAcerdotes autem curati, quique vicem eorum referunt, ſubditos in remedijs & alijs parochialibus vltra ea quæ ſibi de iure debentur, non grauent, vltraq; depoſitionem, eos ad peractiones Septimi, Triceſimi vel Anniuerſarij peragi faciendas non cogant, tum præter oblationes feſtis ſolennibus fieri ſolitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, aliàs inuitis non exigant.

¶ Vt

¶ Vt parochi pro necessaria sacramentorum administratione, quod de cōsuetudine uolūtariè offertur recipiant, nihil uero extorqueāt. CAP. VI.

DE sepultura quoq; ac administratione sacramētorum, alijsq; spiritalibus pacisci, aut aliquid ab inuito exigere nemo possit aut debeat, & propter eiusmodi à parochianis neglecta cuiquam nō liceat aliquod sacramentorum denegare, neq; propter debita quempiā ab ecclesiastica sepultura prohiberi, parochialia tum iura quæ vsus recepit & debetur altari seruienti, per prædicta non abrogamus.

¶ Consuetudo per quam plus iusto onerantur subditi, authoritate episcoporum vel magistratus moderanda. CAP. VII.

CVm autem in diœcesibus non sit eadem consuetudo & inter subditos & pastores multa & varia emergant dissidia, pastoribus quibusdam plura exigere propēsis. Subditis vero ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus, ordinamus quòd quilibet Ordinarius infra sex menses post præsentium publicationem omnibus perpensis, beneq; & sufficienter examinatis, super prædictis certam legem ordinationemque vnà cum principum, aut dominorum secularium consilio, quos ista negotia tangunt, constituat, ne viduæ, pupilli, & alij pauperes nimiū vltra vires iniustè grauētur, quod si neglectum fuerit, si in prouincia adfuerimus, vel successor noster, habita plena de his informatione, facturos pollicemur, aut rem ipsam sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospiciendæ iudices deputabit.

¶ Quòd oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cum laicis conuiuia, ne funeralia quidē aut fraternitatē. CAP. VIII.

COnuiuia presbyterorum, quæ in exequijs & fraternitatibus publicè in tabernis hucusque exhibita sunt, prorsus abrogamus, quod plerunque laicis sint scandalo. Si autem conuiuium vel consuetudo vel locorum distantia exiget, fiat illud in domo sacerdotis, honesteq;, non ad luxum, sed ad necessitatem instruatur. Siquidem neq; comessationi, neque compotationi vacādum est sacerdotibus, quum quòd non audiant, quorum Deus venter est, tum quòd officij eorum est & sobriè & castè pro peccatis Deo dona sacrificiaque offerre.

Parochis

¶ Parochis datur poteſtas occultos peccatores gratis abſoluendi, præter hæreticos, homicidas, & excommunicatos, qui cum publicis peccatoribus remittendi ſunt ad eos quibus abſolutio reſeruata eſt.

CAP. IX.

PORrò ne & ipſi videantur pecuniæ aucupiũ magis quàm ſalutis animarum ſtudium amplecti, dum laicos grauiora delicta confeſſos hinc inde remittunt, non ſine famæ rerumq́ue diſpendio, Conſtituimus & ordinamus, vt deinceps quilibet confeſſor abſoluere poſsit laicos contritos & confeſſos, à quibuſcunq; peccatis occultis, quantumcunq; grauibus & enormibus, quæ Ordinarij ſuæ authoritati reſeruauerant, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis, & excõmunicatis ad epiſcopum vel eius vicarium mittendis. Quo autem ad clericos, nihil quo ad hoc ſtatutũ intelligatur innouatum. Pro condonatione autem & remiſsione peccatorum, quam abſolutionem vocant, nihil omnino ab initio exigant.

¶ Ne prælati animarum curam indignis & ſub ſub uili ſtipendio locent. CAP X.

SAncimus quoque iuxta Apoſtoli ſententiam, quæ dicit, Nemini citò eſſe manum imponendam, ne cui temerè cura animarum committatur. Itaque probetur prius per epiſcopum vel eius Officialem, etiam religionem profeſſus, nec liceat vlli vicariũ eccleſiæ & plebis ſuæ ſufficere, illámve locare, ſiue emolumentum quod abſentiæ nomine recipiet, cõſtituere, ſine authoritate epiſcopi aut vicarij. Nam cum os boui trituranti non ſit alligandum, Epiſcopi vel Officialis arbitrio eiuſmodi emolumenta locationum & abſentiarum moderanda cenſemus.

¶ Gaudere non debent clerici de eccleſiaſticis beneficijs, quorum prædia & domos non reſtaurant. CAP. XI.

DOmos quoque fundoſq; dotales beneficiorum collapſos inſtaurent poſſeſſores quantum neceſsitas poſtulauerit, reparataq; in debita ſtructura cõſeruent, & per Archidiaconos & Decanos rurales, ac alios, ad quos de iure vel conſuetudine ſpectat, vbi negligentes fuerint per ſubtra-

ctionem prouentuum authoritate nostra arctius cōpellantur.

¶ Non debent animarum curæ præfici religiosi, sed ad regulæ (quam professi sunt) obseruantiam compelli. CAP. XII.

EXpresse cauentes ne cura ecclesiarū, beneficiorumq; con cedatur religionem quamcunq; professis, etiā exemptis: quòd si aliqui hactenus admissi vel recepti essent, nisi de voluntate fauoreq; superioris sui, legitimisq; causis constiterit, extra sua monasteria degere nequaquam sibi integrum fore putent, quando illos sic vagos per Ordinarios vel vicarios ad superiores suos, per victus denegationem, aut alia iuris remedia remittendos esse iubemus.

¶ Licebit pauperi conuentui cuilibet suæ ecclesiæ, diuiti tantum cohærēti præficere religiosum probatum prius & admissum per episcopū, sed ne ad sacros quidem ordines, alij quàm tales promoueri debent. CAP. XIII.

MOnasteriorū prælati vnitas ecclesias habentes, prædictos vicarios perpetuos, vel ad nutum amouendos in eisdem ecclesijs in posterum non cōstituant, nisi prius per Ordinarios aut eorum vicarios vt idonei & apti fuerint admissi, ecclesiæ tamen suis monasterijs vnitę, vsqueadeò propinquæ, quòd religiosi earundē curam habituri sub religione, in monasterio, sub debitaq; obediētia stare possent, modo sint habiles & idonei, per huiusmodi religiosos prouideri possint: id quoq; permittimus de monasterio quod tam tenuè est, vt debitam sustentationem habere nequeat, volentes religiosos & qualitercunq; exemptos curata beneficia habentes Ordinario loci esse subiectos. Cùm in ecclesia Dei magis præstet paucos bonos & doctos quàm plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorū temporum exigere videtur. Idcirco deinceps nō initientur sacris ordinibus, nisi viri morum, vitæ candore, & doctrina prę cæteris spectati probatique per testimonium examinis ritè seruandi.

¶ Extra diœcesim ordinati, sine Ordinarij authoritate ac literis testimonialibus ad diuina non admittantur. CAP. XIIII.

QVod attinet ad Ordinarios in vrbe vel in alia quacunque aliena diœcesi, sancimus, vt & illi suarū ordinationum

tionum literas & titulos ostendant. Et simili modo ad diuina peragenda prius non admittantur, quàm ab episcopo vel vicario seu Officiali fuerint ritè admissi.

¶ Sacerdotes in libidinem effusos, & nephario concubinatu pollutos, pœnis ac censuris ecclesiasticis coërcendos. CAP. XV.

PRæterea cum nihil æquè cōueniat omnibus numeris, ac eos esse mundos, qui vasa Domini portant, & in sacrario operantur, quales sacerdotes constituit ipse Dominus, qui quotidie sacrosancta tractāt, & in illis versantur. Igitur, volumus, atq; iuxta sanctiones canonicas feliciter à diuis patribus institutas sancimus, vt castè, cōtinenterq́; viuant. Sacerdotes concubinarij, incontinenterq́; vitā agentes, Canonum pœnis in ordinē redigātur, nulla cōsuetudine eis, nulla conniuentia, imò dānosa prælatorū negligētia patrocināte.

¶ Stationarios qui eleemosynam pacti sunt, prohibendos: qui uero integra fide colligunt, nō admittendos nisi sub testimonio Ordinarij. CAP. XVI.

QVo verò ad quæstores, qui vulgò Stationarij appellantur, statuimus, ne quis quauis authoritate & literarum occasione, vel ad prædicandum, vel subsidia, eleemosynasq́; colligendas se ingerat, vtcunq; se iactet indulgentijs abundare, nisi prius literæ admissionis & approbationis Ordinariorum vel vicariorum ab eo prolatæ fuerint, astringentes ipsos ordinarios vt tales admittāt, qui probatæ vitæ testimoniū habeant. Et de prædicatione sua dum opus erit rationem reddere possint, eleemosynis, piorumq́; oblationibus nō abusuri per luxum proprium, religione iurisiurandi affirmaturi, se nec quotā nec totam colligendi facultatē certa summa pecuniarū pactos esse. Fratribus tamē mendicātibus integras, saluasq́; concessiones à sede apostolica factas relinquimus.

¶ Vagos sacerdotes non tolerandos ultra mensem, nisi cum testimonio ordinarij unde discesserunt, eiusq; cuius diœcesim intrarunt admissione. CAP. XVII.

ET vt pastor agnoscat vocem ouis & illa vicissim vocem pastoris audiat, tollaturq́; omnis vagandi occasio, Ordinamus, quòd presbyteri, peregrini & ignoti ad Missarum sacrificium non admittantur, nec vltra mensis spatium

in consortio presbyterorum tolerentur, nisi exhibeant literas admissionis alterius ex Archiepiscopis vel episcopis, in cuius diœcesim se trãstulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarij à cuius diœcesi proximè discesserunt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus impune ad alienã diœcesim trãseundo euadat.

¶ Seruandas in ærario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent, nisi accedente ad uoluntatem præfectorum ærarij, Rectoris quoque consensu.

CAP. XVIII.

VT autem Christi fideliũ eleemosynæ in vsum pro quo erogantur vertantur, non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarum in singulis ecclesijs quicquam de pecunijs ad fabricam prouenientibus distribuere, aut in ædificiorum vel alterius rei vsum dispensare, sine rectoris scitu: sed ad armaria fabricæ reponantur, vt hactenus seruatum est: duabus vel tribus clauibus pro loci consuetudine tenendis, quarum vna ipsi rectori seruanda tradatur, obseruato vsu in clauibus & rationibus reddendis à principibus & superioribus hactenus recepto.

¶ Episcopi debent suis uicarijs, & qui ipsi episcopi sunt, ita prouidere, ne cogantur cõtra episcopalem dignitatem quæstui seruire. CAP. XIX.

STatuimus quoq; & ordinamus, ne Episcoporum in pontificalibus vicarij in consecrandis ecclesijs & altaribus, quod sacri iubent Canones, quicquam omnino exigant, excepta procuratione. Conuenit nanq; vt pro qualitate status ipsorum episcopi prospiciant, præstando præcipuè pẽsiones super fructibus mensæ episcopalis à sede Apostolica constitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.

¶ Rediguntur dies festi in numerum, cæteri ita abrogantur, ut nihilominus peragãtur diuina. CA. XX.

NEc ab re, imò iustis de causis adducti, festorum multitudinem constringendam esse duximus. Statuentes & ordinantes vt de cætero Dominica dies, quæ in gloriã dominicæ resurrectionis ad nos vsq; à primitiua ecclesia ma-

ximè

ximè celebris semper habita est: dies quoq; Natiuitatis Christi, sancti Stephani, Ioannis & Innocẽtum, Circũcisionis, Epiphaniorũ, Paschæ, cum feria secũda & tertia duntaxat, Ascensionis, Georgij, Pentecostes, cum feria secunda & tertia duntaxat, Corporis Christi, & præsertim quatuor beatæ Virginis, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis & Natiuitatis, Natalitia apostolorũ, Ioãnis Baptistæ, Magdalenæ, Laurentij, dedicationis, Michaëlis, Omnium sanctorum, Martini, Nicolai, & Catharinæ celebres quoq; & festi habeantur. In cæteris autem festiuitatibus, quacunq; ratione vel institutis, vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeant, permittimus, liberumq; cuique facimus, vt Missa audita, ad operas suas, quibus suam suorumq; alimoniam quærere cogitur, redire posѕit. Festis tamen dedicationum, patronorum & prinpalium nihil derogantes, quo ad eorum celebrationem in cathedrali sede, ciuitateque ac loco etiam Episcopalis residentiæ duntaxat.

¶ Quibus diebus interdicta sit nuptiarum celebritas, & quatenus ieiunium plebi sit imponendum. CAP. XXI.

CVmque in certis locis & diœcesibus inter pastores & gregem propter nuptiarum celebritatem, quam alij intronizationẽ, alij solennizationẽ vocare solẽt, multa & iurgia & scãdala eueniãt, declaramus & statuimus, quòd matrimonia in cõspectu ecclesię posѕint solennizari, nullo ab Ordinario ad hoc consensu petito, aut quapiã re pro eo exposita. Exceptis tamen tota Quadragesima, vltima hebdomada Aduẽtus, festis Paschæ, Pentecostes, & Natiuitatis dominicæ, cum octauis, ac diebus Rogationũ. Ieiunia quoq; ab ecclesia instituta sub debito obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ in posterum indici debent, omisso excõmunicationis verbo, ne infirmorum conscientiæ offendantur, cùm his tẽporibus pietas penè omnis iaceat, sacerdotibusque parum deferatur.

¶ Quòd cædes clerici authores tantum diuinis excludere debeat. CAP XXII.

VT igitur & extinctus cultus excitetur, populusq; non fiat in dies negligẽtior, statuimus, vt propter cædẽ clericorum, persona tantũ, non autẽ locus interdicendus veniat, nisi cœtu concursuq; populari facinus patratum esset.

¶ Quòd Episcopi non debeant clericorum bonis inhiare, qui legitimos hæredes aut successores relinquunt.

CAP. XXIII.

INhibemus insuper, ne in posterum Episcopi clericis legitimis ab intestato decedentibus, in patrimonialibus bonis, aut industria propria acquisitis, succedere posſint aut debeant.

¶ Quòd secularis potestas capere posſit apostatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipsos animaduertere. Quodq; non liceat episcopis pensionũ aut absentiarũ decimas extorquere.

CAP. XXIIII.

CVmq; quotidie ob nouas, imò iam olim damnatas hæreses apostatarum numerus tam religiosorum quàm sacerdotum in immensum crescat, quamplurimis eorum vxores ducentibus. Vt ergo sacrilegia hæc impunita non remaneant, concedimus quibuscunque principibus, statibusque potestatis secularis, eorumq; Officialibus facultatem, vt eiusmodi apostatas & sacrilegos capere posſint, modò reos ipsos Ordinarijs infra tempus debitum tradant & asſignent absq; aliqua in eos tortura & animaduersione debitè puniendos: quibus enixè mãdamus, vt omni posita mora fauoreq; diligentius quàm hactenus factũ fuit, iuxta sacras sanctiones, omnino puniãt facinorosos, adeò quòd criminis enormitate expostulante, posſit episcopus seruata forma capituli primi de hæreticis in sexto, reũ curiæ seculari relinquere, vel ad perpetui carceris ærumnã damnare. Negligẽtia autem ordinariorũ, ad Apostolicã sedem deducta, iudices ecclesiastici ab ea deputabuntur, qui constito de ordinariorum negligentia ad preces principum, aliorumq; seculariũ reos maximè hæreseos meritis pœnis afficient. Quod iam episcoporũ quidam, vt accepimus, de beneficiorum pensionibus atq; absentijs decimas exigant, cum sit id contrariũ iuri, longeq; præstet malè inductos vsus delere quàm inusitatum quid admittere. Idcirco decimas eiusmodi vlterius exigi, soluiq; interdicimus, vsumque talem qualitercunq; receptum casſantes, casſatumque esse censentes.

¶ Quòd

¶ Quòd non liceat episcopis beneficiorum fructus immodice ac auare clericis surripere. CAP. XXV.

ITem improbamus,& vt absonum prorsus reijcimus ab episcopis medios exigi fructus de beneficijs quæ vnius sustentationi vix sufficiũt,vt sunt quæ nõ excedũt valorẽ triginta duorũ Rhenẽsiũ,de quibus in Romana curia medij fructus non exigũtur. Quod etiã ab ordinarijs obseruãdum esse præcipimus,nisi concordatis aliter cautũ esset,vel honesta ratione aliquid,sine tamen reprehensibili grauamine,accipiant.

¶ Archiepiscopi debent prouincialem synodum omni triennio conuocare.

CAP. XXVI.

CAeterum quo maior fiat coniunctio, firmaq; magis inter prouinciales totius prouinciæ stabiliatur cõcordia, antiquũ morem synodorum innouantes statuimus,vt singulo triẽnio post Pascha prouinciale Cõciliũ celebretur.

¶ Qui recusat altari seruire,non debet de altari uiuere.

CAP. XXVII.

AD hæc cum beneficia propter officia iuxta patrum sanctiones dari consueuerint,fieriq; vix posſit,vt in tanta præbendatorum caterua nõ reperiatur,qui officij oblitus,horas negligat canonicas. Hinc statuẽtes volumus & ordinamus,vt locorũ Ordinarij per Archidiaconos & Decanos de huiusmodi sacerdotibus negligẽtibus sese diligenter edoceant,& secũdum vniuscuiusq; negligẽtiam atq; desidiam,fructus perceptos vel in vtilitatẽ ecclesiæ,vel in vsum pauperum vertant. Quòd si post legitimas monitiones,& simul primam correctionem in eandem negligentiam(quæ dissolutæ prorsus mentis indicium est)quis relabatur,tum beneficio etiam ecclesiastico priuetur,collatoriq; vel patrono de alio idoneo prouidendi aut præsentandi sit potestas.

¶ Qui sacramentorum communionem in totum neglexerint,sepultura debent asinorum sepeliri. CAP. XXVIII.

SAnctionem patrum qua ecclesiastica sepultura priuatur quisquis noncõfessus,nec Eucharistiæ Paschali tempore communionẽ sumpserit, inuiolabiliter obseruandã esse

ſtatuimus,ac vbi quem contigerit inopinata morte obire inconfeſſum,ſepultura præfata illum carere nõ volumus,modò ipſius Curato conſtet vel doceatur ipſum ſecundũ iam dictam ſanctionem confeſſum eſſe & ſimul communicatum,aliudque non obſtet canonicum impedimentum.

¶ Non committendum ut relinquatur impunita blaſphemia.

CAP. XXIX.

AD tollendam execrabilem blaſphemiam diuini nominis atq; diuorũ quos temnere fas non eſt.Statuimus & ordinamus vt quicũq; clericus vel ſacerdos Deo palàm maledixerit,cõuitijs, cõtumelijsq; atq; adeò obſcœnis verbis inceſſerit deum & dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum,aut nunquàm ſatis laudatam matrem eius glorioſam Virginem pari blaſphemia lingua impetiuerit,alioſq; ſanctos blaſphemauerit,fructuũ vel bonorum priuatione,ſeu alijs pœnis,pro qualitate blaſphemiæ & delicti plectatur.

¶ Seruanda quæ aduerſus ſimoniacos ſacri canones decernunt.

CAP. XXX.

COntra ſimoniæ labem non diſcedimus à patrum ſanctionibus,iubentes eas ſub pœnis in illis contentis obſeruari.

¶ Diuinatores,hæreticos,& fidei dilaceratores non modo uitandos,ac reſcindendos,ſed ſeuera quoque animaduerſione plectendos.

CAP. XXXI.

IN ſortilegos, diuinaculos , incantatoreſque clericos,quos tam ſacræ leges quàm patrum decreta execrantur ,ſtatuimus & ordinamus,vt arbitrio ſuperiorum infamia notentur:ſi qui moniti nõ deſtiterint,ordine amoueantur,inq; monaſterium ad tempus arbitrio ſuperioris relegantur, beneficijs officijſque ſuis eccleſiaſticis priuati. Cæteri autẽ pſeudochriſtiani de fide parum probè ſentientes citra delectum perſonarum, Hæretici quoq; vel Iudaiſmum referentes,à ſancta Chriſtianorum congregatione procul arceantur, contraque eos diligenti inquiſitione procedatur per ordinarios vel eorundem vicarios,aut hæreticæ prauitatis inquiſitores,vel per

iudices

iudices à ſede apoſtolica vel per nos deputandos, vt non reſipiſcentes pœnis puniantur debitis.

¶ Vt ſacerdotes oportet ſacras literas aſsiduè diſcere, ità laicorum eſt non temerè de illis diſceptare ac iudicare.

CAP. XXXII.

PRohibemus etiam tam clericis quàm laicis de ſacroſanĉta fide temerè, præcipue inter pocula atq; cõuiuia, diſceptare, iniungentes ſacerdotibus vt omni modeſtia vtãtur, & peculiariter operam impẽdant Nouo Veteríque teſtamento legendo, vt par eſt, ne per otia in vitia voluptateſque labantur.

¶ Decet epiſcopos in ſuos uicarios eſſe liberales, prælatosq; omnes eleemoſynarios.

CAP. XXXIII.

STatuimus & ordinamus, vt quilibet epiſcopus diligenter prouideat atq; in primis id curet, vt vicarij ſiue perpetui ſiue pro nutu poſiti competentem viuendi portionem aſſequantur, ne detur eis anſa ſuos ſubditos ob rei familiaris penuriam grauãdi. Porrò, quod proxime accedit ad Apoſtolorum inſtitutionem moremq; primitiuæ eccleſiæ, hortamur cùm prælatos, tum reliquos ſacerdotes, vt meminerint pauperum, & eleemoſynis ſtudeant alter alterum vincere.

¶ Veterum decreta ſanctionesq; pulchrum eſt obſeruare

CAP. XXXIIII.

SVnt item pleraque alia à ſummis pontificibus ſacris Conciliis prouincialibuſque & ſynodalibus conſtitutionibus prodita, quæ mirè decent & adornant candorem vitæ clericalis, nec minus obuiant offendiculis, quæ Chriſtus paſsim cauenda præcepit, quæ velut ſanĉta teneri & obſeruari mandamus, tranſgreſſores ſecundum canones ipſos prædiĉtaſque conſtitutiones puniri volentes.

¶ Epiſcopi in ſynodo quomodo de more ueterũ ſingulis annis oportet celebrare, debent has conſtitutiones publicare, & ſubditos ad earum obſeruantiam compellere.

CAP. XXXV.

INhibentes propterea omnibus & ſingulis vicarijs & officialibus, necnõ & archidiaconis & decanis ruralibus aliſq; ad quos criminum denũtiatio correĉtioq; quomodolibet

ſpectat, aut quibus id per ordinarios committetur, ne ad exceſſus tranſgreſsionesq; alicuius dictarum conſtitutionum, ſtatutorum & ordinationum noſtrarum ob pecuniam etiam vltro oblatam, aut alterius rei gratia conniueant, ſed potius ad pœnas de iure vel conſuetudine debitas contra delinquentes, pro delicti qualitate & officij ſui debitè procedant, atque vt ita fiat (quoniam nihil proderit leges condere, niſi ſint qui conditis viuant) mentemq; earum exequantur, vtq; refloreat catholica fides eccleſiaſticaque dignitas, hæreſibus radicitus extirpatis, ſuum locum recuperent, idq; vix alio modo aptius atq; commodius fieri poſsit quàm ſynodis. Itaque priſcum ſynodorum morem renouare cupiẽtes, ſtatuimus & ordinamus vt ſingulo anno ſaltem ſynodus diœceſana opportuno tẽpore à ſingulis epiſcopis celebretur cum potioribus prælatis decanis ruralibus viriſq; dignis, in quibus per quartas deſignentur iudices, perdiligenter intẽdant ſi ſtatuta prædicta, ac alia per ſynodos de ſcitu epiſcopi ſtatuenda obſeruentur, inuocato ad hoc ſi opus fuerit brachio ſeculari. Mandãtes propterea, vt huius noſtræ cõſtitutionis ordinationiſque ſeries in præfatis ſynodis tam prouincialibus quàm diœceſanis, in earũdem principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorãtiam prætexere poſsit. Datum Ratiſponæ, Anno à Natiuitate domini, Milleſimo quingẽteſimo vigeſimoquarto, Nonas Iulij, Pontificatus præfati domini noſtri Papæ anno primo.

Viſa.
Iul.
Flo. Montinus.

D. de paternina.
G. Prego.

STATVTA SYNODALIA REVERENDI IN CHRISTO PATRIS, DOMINI VALENTINI, EPISCOPI HILDESEMENSIS.

IN NOMINE Patris & Filij & Spiritus ſancti. Amen. VALENTINVS Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia epiſcopus Hildeſemenſis, vniuerſis ſecularium & regularium eccleſiarum prælatis, capitulis, conuentibus, rectoribus, plebanis, viceplebanis, canonicis, capellanis, presbyteris, clericis, & laicis per ciuitatem & diœceſim noſtras vbilibet conſtitutis præſentibus & futuris, ſalutem in Domino ſempiternã. Chriſtus ille optimus maximus gubernator & rector omnium cœleſtium & terrenorum, æquo tramite cuncta diſponens, voluit & in terris cùm ſpiritualium, tum & ſecularium negotiorum, legum quandam eſſe ſeriem, qua in humanis degentes, ducti, natiua inſolentia, quæ perpetuo ad malum flexa eſt, poſtpoſita, à vitijs tanto magis deterrerentur, alter ab altero diligeretur adamareturq́ue, ita vt iuſtitia matre & duce, omnia iuſto ducerentur tramite. Pacata & in tuto omnia conſiſterent, cohibereturq́ue appetitus & libido lædendi proximi. Cuius conſideratione moti, cumq́ue eccleſiam & diœceſim noſtras Hildeſemen. pluribus annis grauiſsimis bellorum ac tumultuum fluctibus & procellis miſerè vexatam & afflictam Epiſcopo ac Paſtore ſponſo ſuo viduatam atque orbatam, & ab optimo quoq́ue flore, præcipuè legum ordine peſſum ijſſe ac cecidiſſe, legibus diœceſanis boniſq́ue & ſalubribus ſtatutis carere, & (in ſumma quod aiunt) omnia ſuſq́ue deq́ue verſa, ſacraq́ue prophanis miſta eſſe reperiſſemus: Ad honorem Dei omnipotentis, glorioſiſsimæ virginis Mariæ matris eius, beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, Godehardi, Epiphanij, Beryvardi & aliorum patronorum noſtrorum, ac ſanctorum omnium pro communi cleri, ciuitatis & diœceſis noſtrarum vtilitate, proq́ue expurgandis ſordibus quibus eccleſia & diœceſis noſtra polluta eſt. Vtq́ue ſingula ſuo ordine gerantur, & cuique quibus porrò ſibi viuendum ſit legibus & ordine conſtet, has

ſynoda

ſynodales noſtras conſtitutiones ex iure, & patrum Decretis ſumptas, præter æquum & honeſtum nihil ſpirantes, ſed ad vnius Dei & ſuorum cultum proximiq́ue dilectionem deſeruientes, hic congeſsimus. Quare ne hic labor & ſtudium noſtrum, integerque animus noſter in vos fruſtraneus ſit & illudatur, authoritate noſtra ordinaria, vobis omnibus & ſingulis, noſtris curæ & gubernationi commiſsis ac ſubiectis, mandamus, volentes vt has noſtras quas videtis ſanctiones ſynodales ſtudioſe & inuiolabiliter obſeruetis, & iiſdem pro ſtatutis ſynodalibus ab hinc in futurum vtamini, hoc addito, vt quiuis archipresbyter nobis ſubiectus eaſdem habeat & apud ſe cuſtodiat, perq́ue ſe ſeu ſuo nomine in capitulo rurali confratribus ſuis, & omnibus quorum intereſt annuo & ſingulis annis ad minus bis prælegat, publicet & publicari faciat & procuret. Contrà facientibus eccleſiaſticis & aliis iuris remediis & cenſuris obuiaturi. Interim non ab re generalem cleri Germaniæ reuerendiſsimi domini Cardinalis Campegii reformationem Ratiſponæ euulgatã præmiſſam fuiſſe putãtes.

¶ De ſumma Trinitate & fide catholica.

CAPVT I.

IN primis igitur omnia & ſingula quæ propter ſui exquiſitam & probatiſsimam perfectionem ac clariſsimam & candidiſsimam veritatem adiectione vel declaratione vlla non indigent, & ad quæ vtpote ad principium, medium, & finem ſalutis omnium corda noſtra, manus & oculos eleuamus deuoti, & quod ſancta, catholica, & apoſtolica Romanaq́ue credit, tenet, & docet eccleſia ſanctiſsima, piiſsima, & prudentiſsima mater noſtra. Et nihil aliud credendum, tenendum, ac docendum, ſtatuimus & ordinamus, atque præcipimus.

Cæterum, ea quæ per reuerendiſsimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Laurentium S. R. E. Sabinen. epiſcopum Cardinalem, de latere ad Germaniam ſanctæ & apoſtolicæ ſedis olim legatum (tam circa reformationem vitæ ac morum cleri Germaniæ, quàm antiquandos abolendoſq́ue abuſus, quæ hic præinſeri curauimus) Ratiſponæ ædita, ordinata & ſtatuta ſunt, reuerenter & obedienter acceptamus atque ſuſcipimus, illaq́ue ab omnibus ſubditis noſtris obſeruari mandamus.

¶Ex

¶Ex Concilio prouinciali Aschaffenburgensis D. Petri archiepiscopi Moguntini.

Item statuimus & ordinamus, vt si aliquis clericus vel laicus vtriusq; sexus, cuiuscunq; dignitatis, religionis, vel status existat, ausus sit præsumptione & pertinacia dānabili publicè prædicare, vel occultè docere, credere, vel tenere, quòd sacerdos in mortali peccato existēs nō possit cōficere corpus Christi, seu sic ligatus non possit ligare vel soluere suos subditos à peccatis, pro hæretico & incredulo habeatur, & errorem huiusmodi sacri Cōcilij approbatione condēnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus, cùm sacræ scripturæ dicat authoritas, quòd siue bonus, siue malus sit minister, per vtrunq; Deus effectum gratiæ suæ cōfert. Non enim quæ sancta sunt, coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare: vnde sacerdos quantumcunque pollutus existat, diuina non potest polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licitè ergo à quocunque sacerdote ab ecclesia tolerato, diuina mysteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta.

Ad idem de blasphematoribus & sortilegijs.

QVamuis sacris canonibus & sanctorum patrum traditionibus contra manifestos sanctorum blasphemos, ac damnatum & abominabile scelus idololatriæ, videlicet incantationes, superstitiones & sortilegia pythonum & pythonissarum, in locis diuersis sufficienter cautum & prouisum existat: Quia tamē (quod mentis amaritudine referimus) adhuc vitia talia in multis locis nobis subiectis existant in vsu, quapropter erroribus & periculis exinde in dies consurgentibus, quantum in nobis est obuiare cupientes, districtè statuto præsenti perpetuo duraturo præcipimus, vt contra tales statuta canonica desuper ædita summa cum diligentia ab vniuersis nobis subiectis practicentur, & in confessionibus de peccatis huiusmodi solers fiat inquisitio, & tam mares quàm mulieres talia exercentes, à communione sacramentorum excludantur, ac pro absolutione ad nos vel vicarium nostrum remittantur. Et nihilominus si qui publici blasphemi reperti fuerint, vel de huiusmodi incantationibus vel superstitionibus ab ecclesia reprobatis se intromiserint, vel eisdē fidē adhibuerint, vt ab his infra breue tempus eis statuendum desistant,

volumus moneri sub pœna suspensionis à diuinis & ecclesiasti ca sepultura, à quo nō nisi per nos vel vicarium nostrū aut nostros superiores valeāt liberari & absolui. Hoc etiam statutum nostrum salutiferum, ne quis illius ignorantiam prætendere posit, volumus per rectores ecclesiarum ac curam animarum habentes, in cancellis ecclesiarum, si & quoties expedire visum fuerit, solenniter publicari.

¶ De officio archipresbyteri. CAP. II.

INdemnitatibus ecclesiarum & beneficiorum quæ frequenter propter eorum longam vacationē grandia in spiritualibus & temporalibus dispendia patiūtur, occurrere volentes, Statuimus, vt quilibet archipresbyter seu eius locumtenēs singulis annis ad minus bis, scilicet in quibuslibet sex mensibus, semel in præsentia confratrum suorum in loco capitulari congregatorum de omnibus beneficijs infra archipresbyteratum suum vacantibus, curatis, & nō curatis, quæ vltra tempus collatoribus & patronis eorū à iure statutū vacauerint, necnon de ipsis collatoribus & patronis, ac eorum nominibus diligentius inquirat, nobis seu vicario nostro in spiritualibus illa cum suorum patronorū & collatorum nominibus, quamprimum commodè posit (sic tamen quòd istud vltra duorum mensium spatium non differatur) post inquisitionē huiusmodi in scriptis notificet: quòd si facere obmiserit, pœnam suspensionis ab officio diuinorum dictorum (duorum mensium spatio lapso) incurrat, quam etiam pœnam quilibet confratrum, qui super præmisis requisitus, ea archipresbytero scienter celauerit, incidat simili modo. Verum quia nonnulli prætextu literarum apostolicarum quas se impetrasse mentiuntur, ecclesiastica beneficia vacantia propria temeritate in periculū suarum animarum occupare præsumunt, Ordinamus vt de cætero quilibet archipresbyter seu eius locumtenens tam eorum, qui infra suum archipresbyteratum ecclesiastica beneficia vigore literarum apostolicarum assequūtur, quàm etiam beneficiorum & patronorum eorundem nomina infra mensis spatium à tempore assecutionis huiusmodi computandum nobis vel vicario nostro rescribat seu notificet. Alioquin similem pœnam vt præfertur dicto mense lapso incurrant. Tempus autem à iure datum pro conferendis beneficijs, patronis ecclesiasticis sex menses, laicis verò quatuor intelligatur.

Ad

Ad idem.

Præterea statuimus & ordinamus, vt quilibet archipresbyter seu locum eius tenens infra proximos tres menses à publicatione præsentium, omnes suos confratres cæterosque presbyteros seculares & religiosos infra suum archipresbyteratum beneficia ecclesiastica obtinentes, seu officiantes, de quorum titulis, inuestituris, seu institutionibus, ac prouisionibus sibi non constat, ad ostendendum sibi inuestituras, titulos, aut institutiones seu prouisiones beneficiorum suorum authoritate nostra in scriptis cum insertione pœnæ suspensionis requirat, & de cætero nullum infra suum archipresbyteratū ad officiandum aliquod beneficium ecclesiasticū, nisi prius ostenderit sibi titulum, inuestituram, aut institutionem & prouisionem sigillatas, sciēter toleret vel admittat. Quòd si archipresbyter quempiā talium literas suas vt præfertur sibi non ostendenté, in regimine & officiatione ecclesiastici beneficij contra præmissa tolerare præsumpserit, ipsum vt suprà mādatur non suspendendo, extunc alijs quindecim diebus elapsis archipresbyter ipse suspēsionis sententiā propter huiusmodi negligentiam incurrat ipso facto. Sit etiā forma suspensionis, quam in scriptis archipresbyteri ferant: Quia tu monitus vt titulū vel prouisionem tui beneficij ostēderes, infra quindecim dierum spatium huiusmodi mandato nō paruisti, nec titulū ostēdisti, idcirco authoritate mihi concessa, te in his scriptis à diuinis suspendo, ac suspēsum denuntio. quam formā etiā in alijs censuris infligendis, iuxta causarū exigentiā volumus obseruari.

Ad idem.

Considerantes quòd archipresbyteri rurales pro eo constituuntur, vt clericorum honestatem & confratrum vtilitatem procurent, excessus eorum referant, Mandata nostri vicarij & Officialium nostrorum debitè exequantur, & singula quæ à superioribus mandantur ad notitiam cōfratrum suorum deducant, quæ tamen ab archipresbyteratibus suis absentes nequeant adimplere: Statuimus & ordinamus, vt quilibet archipresbyter diœcesis nostræ Hildesemen. teneatur infra suum archipresbyteratum facere residentiā personalem, decernen. vt absentes à suis archipresbyteratibus archipresbyteri, nisi infra mensem proximum à publicatione præsentium ad residentiam, se cum effectu receperint, & etiā illi qui de cætero à suis

ſuis archipresbyteratibus ſe abſentauerint. Et animo alibi reſidendi ſeu domicilium extra archipresbyteratum ſuum conſtituendi & fouẽdi in abſentia huiuſmodi per vnum menſem manſerint, ſuis archipresbyteratibus lapſo menſis ſpatio prædicto, ſint eo ipſo priuati. Moxq; camerarius teneatur contra tres capitulares, pro electione alterius archypresbyteri cõuocare, & alium archipresbyterum eidem eligere. Quòd ſi camerarius infra quindecim dies poſt lapſum dicti menſis facere neglexerit, ſit eo ipſo ab officio diuinorum ſuſpenſus.

Ad idem.

Hac inſuper conſtitutione, vniuerſis & ſingulis archipresbyteris præcipimus, vt notorios exceſſus & præſertim illos in quibus eccleſia ſcandalizatur, quorumcunque infra ſuum archipresbyteratum beneficiatorum ſeu aliorũ clericorum infra duos menſes à tempore notitiæ ſuæ computandum nobis ſeu vicario noſtro notificent & conſcribant. Quòd ſi quis facere neglexerit, & huiuſmodi ſtatutum executum non fuerit cum effectu, præter omnipotentis Dei indignationem quam incurrat, pœna condigna per nos vel noſtrum vicarium puniatur, & inflectetur. Sunt autem ſcandaloſi exceſſus, furtum manifeſtum, presbyteri homicidium, fornicatio ſcandaloſa cleri, & adeò notoria, quòd nulla tergiuerſatione celari poteſt, ſi clericus literatorie publicè, & in forma eccleſiæ excommunicatus celebraret, legendo euangelium, ſeu epiſtolam. Si clericus vſurã manifeſtè exerceret. Si clericus cuiuſcunq; gradus poſt monitionẽ archipresbyteri ſe tabernis, lupanaribus, & actibus illicitis, & litigoſis notoriè immiſceat, & his ſimiles qui pro loci, tẽporis, & perſonę ratione ſcãdaloſi dici poſſunt.

Ad idem.

INſuper ordinamus, vt nullus archipresbyterum ruralem noſtræ diœceſis electus aut eligendus nondum confirmatus, officium archipresbyteri ante confirmationem quam à nobis vel vicario noſtro obtinendam, exercere, aut ſe archipresbyterum nominare, vel ſcribere, vel pro tali gerere quomodolibet præſumat. Formam autem iuramenti per archipresbyterum quemlibet in ſua confirmatione præſtandi talem eſſe volumus, vt ſequitur: Primo videlicet, iurabit quòd mandata noſtra ac vicarij, & Officialiũ noſtrorũ pro tempore exiſtentium reuerenter exequatur, ac nobis & eiſdem fidelis erit,

quodq;

quodq; officium ad quod electus est, fideliter exercebit absq; dolo & fraude. Item, quòd penes se habeat statuta synodalia, & illa quater, vel euidenti occurrente impedimẽto, bis in anno confratribus suis ad intellectum publicabit, ea quoq; inuiolabiliter obseruabit, & in alijs, quantum in se est, obseruari faciat, dolo & fraude semotis: quòd insuper excessus confratrum suorum prout ad se spectat corrigere, incorrigibiles verò pro eorum excessibus pro quibus deferendi sunt, nobis vel vicario aut Officiali nostris deferre non tardabit.

¶ De renuntiationibus beneficiorũ. CAP. III.

VNiuersis nostri episcopatus ecclesiasticis personis beneficiatis districtius prohibemus, ne audeant aliter quàm in manus nostras seu vicarij nostri in spiritualibus, & Officialis vel superioris ad hoc potestatem habentis, beneficia sua dimittere, & resignare, aut illa aliàs (nulla super hoc à nobis, seu vicario nostro, vel ab alio superiore potestatem habente obtenta licentia) relinquere: quòd si secus factum fuerit, ad huiusmodi resignata & dimissa beneficia, per nos vel vicarium nostrum, nisi fortè ex causa rationabili tales resignationes authoritate nostra approbarentur seu ratificarentur, quisquam nullatenus instituatur.

¶ De temporibus ordinationum. CAP. IIII.

SAepe contigit, quòd nonnulli clerici ciuitatis & dioecesis nostrarum vinculo excommunicationis astricti, aut apostatæ seu irregulares vel idiotæ vel aliàs susceptione sacrorum ordinum indigni, in remotis partibus per alienos episcopos, quandoq; furtiuè, & aliquando per saltum, & interdũ extra statuta tempora & aliàs indebitè se faciunt contra statuta sacrorum canonum promoueri. Et deinde se à Rom. pontifice, vel aliàs debite promotos fore, mentientes, in sacris ordinibus præsumunt ministrare. Volentes igitur his pro exequutione iuris communis iuxtà posse prouidere, statuimus, vt nullus ciuitatis & dioecesis Hildesemen. clericus absque licentia nostra seu vicarij nostri ad sacros ordines promotus in ordinibus huiusmodi in ciuitate & dioecesi nostris ministrare præsumat, seu ad exequutionem ordinum taliter susceptorum per aliquem admittatur, imò ipsum & quemlibet ipsorum sic furtiuè promotum, ab ingressu ecclesiæ suspendimus, donec & quousq; de ordinibus suis coram nobis aut vicario nostro

in ſpiritualibus legitimè docuerit, & quod admitti debeat, noſtris ſeu vicarij noſtri patētibus literis oſtendat. Si quis autem hanc conſtitutionem tranſgredi & contra illam in ſuſceptis ordinibus non admiſſus (vt prædicitur) miniſtrare præſumpſerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat, quam etiam extunc per archipresbyterum & alios confratres apud quos moram fecerint, ipſos incurriſſe denuntiari volumus & publicari.

¶ De filijs presbyterorum. CAP. V.

SAcris diſponentibus ordinationibus, filij ſacerdotum in eccleſijs patrum miniſtrare, aut ea ſeu alia in eiſdem beneficia eccleſiaſtica quomodolibet obtinere & ipſi & alij illegitimè nati, ſeu ex illegitimo coitu procreati ſine diſpenſatione ſedis apoſtolicæ vnum beneficiū curatum obtinere prohibentur. Et ſi ex diſpēſatione huiuſmodi vnum curatum, deinde tacito defectu natalium quem patiuntur, à ſede præfata, vt duo vel plura beneficia ſimilem curam habentia, recipere poſsint & retinere valeant, & ſi eis canonicè conferātur, obtineant, talis diſpenſatio tanquam per ſurreptionē obtenta, nullius penitus ſit momenti. Quapropter cenſen. parum fore iura condere, niſi executioni demandentur: Volumus & ſtatuimus vt deinceps ſacerdotum filij in ſuorū patrum eccleſijs in noſtris ciuitate & diœceſi miniſtrare, aut eas ſeu alia beneficia in eiſdem quomodolibet obtinere non præſumant, illaque extunc in antea per ipſos taliter cōtra iuris diſpoſitionē occupata vacare decernimus, & eorum collatoribus licentiam talia idoneis cōferendi præſentibus aſsignamus, niſi cum ipſis per ſedē apoſtolicam deſuper ſit diſpenſatum, eiſdem presbyterorum filijs & alijs illegitimè natis beneficiatis noſtrarū ciuitatis & diœceſis pręſentibus iniungentes, vt infra vnius mēſis ſpatium à publicatione præſentiū, de ſuis diſpenſationibus tam ſuper eo quod in eccleſijs patrum miniſtrare, ſuccedere, & in eis beneficia obtinere valeant, quàm ſuper defectibus ſuis, & pro obtinendis vno vel pluribus beneficijs à ſede prædicta obtentis, coram nobis vel vicario noſtro doceant, vt animarum periculis obuietur & eccleſiaſticis beneficijs debitè prouideatur: quòd ſi ſecus fecerint, contra ipſos ſecundū ordinationes prædictas, prout de iure poterimus, procedemus.

¶ De

¶ De clericis peregrinis. CAP. VI.

DIdicimus quòd in ciuitate & diœcesi nostris Hildesemen. plures clerici peregrini, de quorum promotione non constat, in sacris ordinibus publicè ministrent, & curam regant animarum, licet literas commendatitias & dimissoriales suorum Episcoporũ, vel examen nunquam ostenderunt. Volentes igitur in his prouidere, statuimus vt deinceps nullus clericus peregrinus, siue secularis, aut religiosus existat, ad executionem sacrorum ordinum infra ciuitatem & diœcesim nostras in publico admittatur, nisi per literas nostras, aut vicarij nostri se admittendum fore prius ostendat. Si quis autem contra hoc statutum per nos vel Vicariũ nostrum non admissus scienter ministrare, & de cura animarum se intromittere præsumpserit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat. Quam etiam sententiam taliter delinquentes incurrisse volumus denuntiari, certificando quoslibet coram taliter excommunicatis post huiusmodi denuntiationem celebrantes, suspensionis sententiam à iure in tales promulgatam incurrere, & exinde notam contrahere irregularitatis.

¶ De maioritate & obedientia. CAP. VII.

STatuimus vt vnusquisque archipresbyter, rector, plebanus, viceplebanus, siue curatus nobis subiectus literas nostras ac Vicarij & Officialis nostrorum nostraq; & eorum mandata reuerẽter vbiq; infra limites suæ parochiæ recipiat, & sine dolo & fraude proxima dominica die sequenti diligenter exequatur, nuntiosq; literarum nullo modo prodat, sed pro viribus defendat. Secus autem faciens & constito de eo puniatur. Volumus etiam & statuimus vt in executione quorumcunq; mandatorum, literarum, & processuum à nobis vel vicario seu Officiali nostris emissorum, dies, menses, annus, nomen exequentis, & locus executionis per rectores, plebanos & viceplebanos apponãtur, vt sic, videlicet executor, scribat à tergo mãdati eiusdem propria sua manu. Executum est hoc mandatum per me N. plebanum ecclesiæ in N. nomen & cognomen suum, ac ecclesiæ suæ nomen exprimendo. Anno infra scripto, die tali, mensis talis, &c. vt de huiusmodi executione legitima fides per hoc habeatur: alioquin si secus factũ fuerit, per Officiales grauius puniatur.

Inhibemus quoq; ne quispiam clericorum nobis subiecto-

rum cuicunq; cōgregationi,capitulo aut cōuenticulo,in quo quicquam in præiudicium ſtatus & honoris noſtri & ſucceſſorum noſtrorum epiſcoporū Hildeſemen. ſeu iurium epiſcopalium tractatur intereſſe, dando conſilium,auxilium vel fauorem,ſcienter & doloſè præſumat: ſecus autem faciens,noſtram incurrat vltra pœnam iuris,indignationem.

Et præterea conſiderantes, quòd tunc eccleſiaſticus ordo confunditur, cum vnicuiq; honor debitus non obſeruatur: Statuimus & ordinamus quòd in eccleſijs collegiatis cōuentualibus ſeu capitualibus antiquæ honeſtates & cōſuetudines approbatæ debitè obſeruētur,& prælatis earundē in aſſurgendo,& alijs prærogatiuis, debita reuerētia & obedientia, cum ſint columnæ eccleſiarū earundē,exhibeantur, tam à canonicis,quàm alijs ſimplicibus presbyteris eccleſiarū huiuſmodi. Quòd ſi quis huius ſtatuti tranſgreſſor repertus fuerit,in fructibus præbendæ ſuæ taliter puniatur, vt diſcat ſuperioribus honorem & reuerentiam condignam impendere & exhibere.

¶ De iudicijs. CAP. VIII.

QVia cauſæ matrimoniales cum dependentibus & connexis per eos qui poteſtatē iudicandi habent, & canonum ſtatuta non ignorāt,tractari & diffiniri debent: Statuimus,& in virtute ſanctæ obedientiæ mādamus,vt deinceps vnuſquiſq; presbyter habens curā animarū, ac ſubditos, quorum cohabitatio ſeu diſcohabitatio,ſeu matrimonia publica inveritatevel errore fuerint,ita quòd de his,an iure ſubſiſtere poſsint ſaltem probabile dubium extiterit, tales poſtquàm hoc ſciunt, ſpecificè moueant, & ſuper his infra duos menſes proximos,pro declaratione deciſionis recipienda, ad nos vel Officialem noſtrum remittant,vt & ſententiam iudicum ſuper his petant, & ab inde cauſam huiuſmodi vſque ad finem quantum in eis eſt,proſequantur, alioquin taliter moniti,ſi hoc infra eoſdem duos menſes facere contempſerint, eccleſiaſtica ſacramenta eis in vita denegentur, & morientes peccata ſua non confeſsi,careant eccleſiaſtica ſepultura. Preſbyter autem curatus, qui taliter mouendo nō proceſſerit,per nos, vel vicarium noſtrum grauiter & condignè puniatur. Volentes vt quilibet plebanorum, huiuſmodi noſtram conſtitutionem ſingulis annis ſemel aut bis in eccleſijs eorundem publicet & publicari faciat.

Inhi

Inhibemus quoq; omnibus & singulis subditis nostris clericis & laicis cuiuscunq; status aut conditionis existant, ne de examinatione, cognitione, vel decisione iudiciali, quarumcunq; causarũ matrimonialiũ aliter quàm per modũ salubris consilij se intromittãt, aut aliarũ quarumlibet de iure vel consuetudine ad forũ ecclesiasticum spectantiũ. Secus autẽ facientes, decernimus excõmunicationis sententiæ eo ipso subiacere: per hoc autẽ nõ prohibemus, quo minus in causis vbi trãsactiones locũ habent, in arbitratores & viros cõmunes compromitti posſit, per quæ discordiarum materiæ & quæstiones celerius valeãt terminari, dũmodo talia in fraudem nõ fiant.

¶ De foro competenti. CAP. IX.

ATtendẽdum quòd laici de ecclesiasticis negotijs intromittere se nõ debeant. Omnibus & singulis ecclesiasticis personis per ciuitatem & diœcesim nostras vbilibet constitutis interdicimus, ne quisquam laicorum ad iudicia laicalia seu secularia dolosè trahat, aut clerici se trahi ad talia consentiant, vel huiusmodi vetita iudicia subeant, seu ibidem aliquatenus respondeant, sub causarum suarum sic motarum, etiã si in huiusmodi vetitis iudicijs pro ipsis iudicaretur, perditione seu amisſione, feudalibus tamen causis exceptis, quas prout de iure volumus tractari.

Ad idem, de foro competenti, seruetur capitulũ libri secundi Decretalium, cuius tenor de uerbo ad uerbum sequitur:

SI diligenti: & infrà, Asseruisti te vsque ad hæc tempora tenuisse quòd sit licitum clerico renuntiare saltem in temporalibus causis iuri suo, & sibi laicum iudicem cõstituere, præsertim vbi aduersarij voluntas accesserit, ac tenere iuramentum super hoc interpositum respondisti, immemor cõstitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minimè derogari. Quum igitur ius hoc in Mileuitanen. & Carthaginen. concilijs specialiter promulgatum sit, ne clerici clericos, relicto suo põtifice, ad iudicia publica pertrahãt. Alioqui causam perdant, & à communione habeantur extranei, & tam Episcopi quàm diaconi seu quilibet clericus in criminali vel ciuili negotio, si derelicto iudicio ecclesiastico, publicis iudicijs se purgare voluerint, etiam si pro eis lata sit sententia, locum suũ amittant. & hoc in criminali actione: in ciuili

verò perdant quod euicerint, si locum suum maluerint obtinere: manifestè patet, quòd non solum inuiti, sed etiam voluntarij pacisci non possunt, vt secularia iudicia subeant, cum nõ sit beneficium hoc personale cui renuntiari valeat. Sed potius toti collegio ecclesiastico publicè sit indultũ, cui priuatorum pactio derogare non potest, nec iuramentum licitè seruari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

Præterea inhibemus, ne de cætero quæcunque ecclesiastica persona ciuitatis & diœcesis Hildesemen. nobis subiecta, seculare auxilium vel subsidium laicorum contra nos siue iurisdictionem nostram, sibi qualitercunq; assumat aut inuocet, vel sibi procuret: contrarium autem facientes, eo ipso excommunicationis sententiæ subiaceant.

¶ De alienatione iudicij mutandi causa facta, & cessionibus. CAP. X.

CVm aliàs sancta sedes Moguntinen. inter alia statuta prouincialia ædiderit prouinciale statutum, cuius tenor sequitur, & est talis:

Quia plurium cessiones actionum in fraudem aliquando non purè & simpliciter ex causa seu causis legitimis fiant: Statuimus vt cessiones actionũ ex iustis causis procedant in præsentia episcoporum, iudicum, vel Officialium suorum, & de licentia eorundem, si subsunt causæ legitimæ, etiam iurent cedentes quòd non simulatè, sed verè cedant: & si cessiones secus factæ fuerint, decernimus non tenere. Et tenore præsentium inter alia mandamus, statuta prouincialia dictæ sedis Moguntinæ (quorum etiam aliqua præsentibus nostris statutis synodalibus & episcopalibus ex certis nos ad hoc mouentibus causis inseruimus) in ciuitate & diœcesi nostris Hildesemen. seruari, & præsertim statutum cessionis præinsertum, attento quòd per simulatas cessiones priuilegia in fauorem cleri data & cõcessa, sæpe per abusum eorundem prout experientia docet ad noxam tendunt. Et propterea singulis subditis nostris statuendo committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis necnon quinquaginta aureorum Rhenen. pro vna Fisco nostro, pro altera medietatibus partibus pro tempore læsis, seu propterea lædendis applicandorũ pœnis. Mandamus & præcipimus quatenus præinsertũ statutum irre

irrefragabiliter & firmiter teneant & obseruent, inhibentes eisdem sub similibus pœnis, ne deinceps cessionibus præter & cōtra præinsertū & per nos modo innouatū statutum factis & celebratis in iudicijs seu extra vtātur: quòd si secus fuerit, contra negligētes contradictores & rebelles addictæ excōmunicationis sententiæ declarationē ac prædictæ pœnæ extorsionem seruatis seruādis procedemus, seu curiæ nostræ causarum Officialis generalis irremissibiliter procedet.

¶ De probationibus. CAP. XI.

QVia sicut didicimus, sæpe propter defectus probationum cognationum spiritualium, pericula consurgunt animarū, eo quòd adinuicem matrimonij sacramento constrictis, interdum cognationum spiritualium obstant impedimēta, quæ difficulter vel aliquando vix vel non probari possunt. huiusmodi periculis cupiētes quo ad nobis subiectos obuiare, decernimus & hoc statuto perpetuo seruari præcipimus, vt ecclesiarum per ciuitatē diœcesim nostras, rectores plebani, viceplebani, & singuli curati in baptizando pueros subditorum suorum leuantium & baptizati nomina in registro communi quod in sua ecclesia habeant, cōscribāt, & testes quamplures assumantur: similiter subditos suos inducant & informent, vt deinceps in confirmatione suorum puerorum coram episcopo testes requirāt discretos & intelligētes qui de confirmatione & tentione coram episcopo ac nomine tenentis dum opus fuerit testimonium valeant dare, vt facilius impedimenta huiusmodi, & minoribus laboribus & expensis valeant opportuno tempore comprobari.

¶ De fide instrumentorum ac Notarijs. CAP. XII.

STatuimus pariter & ordinamus, vt nulli tabellionatus siue Notariatus officiū iuxta sacrarū canonum ac legum, & præcipue nouissimæ imperialis reformationis & ordinationis Coloniæ factæ, cōmitti debeant, aut exercere liceat, nisi competentis literaturæ honestæq; conuersationis & vitæ & laudabilis testimonij sit, & vigesimumtertium ætatis annum peregerit: vnde præter præmissam ordinationē, plerūq; minus idonei ad officium huiusmodi assumuntur, qui sub vmbra ignorantiæ, & temeritatis audacia, grauiter in dicto officio delinquūt, sibiipsis infamiam parant, alijsq; graue præiudicium & inæstimabile periculū inferūt. Ne igitur huiusmodi

deteſtabilis morbus in hac noſtra diœceſi amodo vt in antea ſerpat atque progreſſum habeat, volumus & præcipimus, mandamus, quòd nullus huiuſmodi officium tabellionatus ſiue Notariatus amplius in noſtra diœceſi exercere præſumat, niſi prius per nos aut Officialem noſtrũ ad id repertus fuerit idoneus atque ſufficiens, vt ſit legitimè & tanquam legalis admiſſus. Contrarium vero facientes, præter excommunicationis pœnas tanquam mandatorum noſtrorum trãſgreſſores vtiq; puniemus, eorumq; inſtrumenta tanquam inualida, nulliusq; roboris aut momenti decernimus reijciẽda, neque in iudicio vel extra quoquo modo admittenda.

¶ De ſententia & re iudicata. CAP. XIII.

INtelleximus quòd interdum eccleſiarum ciuitatis & diœceſis noſtrarũ Hildeſemen. rectores ſeu plebani cum ſuis ſubditis in cauſis matrimonialibus tam ſimplicibus quàm impedimentorum in curiam noſtram Hildeſemen. vbi expediri debeant, aduenìant, & latis ſententijs diffinitiuis prætenden. ſufficere quòd lectioni ſententiæ intereant, partes iubent ſine literis & ſententijs recedere: ſæpius etiam contingit, quod latis huiuſmodi ſententijs, partes coram ſuis plebanis & alijs aſſerunt eas aliter latas eſſe quàm ſunt, & deinde ſecundario curiam noſtram viſitantes variant depoſitiones & cõtrarias reportant ſententias, & quia aliquando propter temporis diuturnitatem de ſententia conſtare non poterit, ex quo non modica pericula euenerunt animarum, vt experiẽtia ſumus edocti. Volẽtes igitur periculis huiuſmodi obuiare, præſenti edicto diſtrictius inhibemus, ne de cætero aliquis eccleſiarum rector ſeu plebanus præmiſſa quomodolibet faciat, decernã. partibus aſſerentibus ſententias pro matrimonio vel contra matrimoniũ latas, abſq; ſententiarum literis debite ſigillatis, credi nullo modo debere, & nihilominus eaſdem aſſerentes à ſacramentorum communione excludimus, ſaluo mortis articulo, donec & quouſq; ſententias huiuſmodi ſcriptas & debitè ſigillatas obtineant. Rectores autẽ & plebanos eccleſiarum ſi deinde præmiſſa perpetrauerint, aut etiam, quãcunq; ſententiam huiuſmodi antequam illam ſcriptam viderint, publicare præſumpſerint, per integrum menſem ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus fructus eccleſiarum ſuarum per idem tẽpus cedẽtes officiantibus eaſdem, & ſubditis prouidẽtibus, reſeruãtes.

¶ De

¶ De uita & honestate clericorum. CAP. XIIII.

PRæsenti inuiolabiliter duraturo prohibemus edicto, ne de cætero aliquis clericus in sacris ordinibus constitutus aut beneficiatus infra ciuitatē & diœcesim nostras cereuisiam sub mensura publicè vendere, ministrando fercula, lectisternia & hospitium ad modum publici hospitis aut mercatoris & laicorum exercere, puta res venales pro lucro captando remissius emere vt carius vendat, seu aliàs illicite mercari per se vel interpositā personā quomodolibet præsumat. Si quis autem talia facere præsumpserit, & ab huiusmodi negotiationibus non destiterit, lucrum exinde captatum Fisco nostro applicādum, atq; eundem aliàs etiam grauius puniendum iuxta excessus qualitatem decernimus.

Cæterum sub pœna excommunicationis canonica monitione præmissa, mandamus, quatenus clerici nostri, & præsertim illi qui curam animarum gerunt, ab actibus scurrilibus & illicitis crapulis in Calēdis & exequialibus conuiuijs per eos fieri solitis abstineāt atq; desistant, quodq; scorta & mulieres suspectas ad huiusmodi conuiuia minimè adducant, sed honestè in Calendarum solennitatibus & exequijs huiusmodi se habere studeant, alioqui cōtra non obseruantes & delinquentes rigidè procedemus.

Ad idem.

RVrsus constitutione præsenti, prout etiam in prouinciali concilio quondam domini Conradi archiepiscopi Moguntinen. sancitum dinoscitur, volumus, præcipimus & ordinamus, vt clerici nostrarū ciuitatis & diœcesis, in ciuitatibus & oppidis, præsertim in ecclesijs, vestes lōgas statui clericali decētes, & non subductas de vario aut serico (nisi graduatus aut canonicus maioris ecclesiæ Hildesemen. vel nobilis existant) deferāt, non seritias, ab extra non variatas, aut diuisiatas, nec desuper ab extra cum plicaturis foderatis, sed manicis strictis & aliàs decentibus vtantur, non deferant calceos seu sotulares inhonestos aut indecētes. Itinerantibus autem ex causa breuioribus vestibus vti liceat: Coronā verò & tonsurā suo statui, ordini aut dignitati conuenientē, iuxta canonum sanctiones deferāt, nec armati incedāt, neque gladios seu cultellos lōgos portēt. Et nisi fortè extra ciuitatē vel loca sua eos pergere cōtingat, vel de licentia superioris pro perso-

narum ecclesiæ & rerum suarum defensione id faciant. Districtius insuper inhibentes, ne mantellos ab ante apertos & scissos, & circa collum cum magna zona constrictos, sed vestibus honestati clericali cõgruentibus vtantur, prout canonicam & nostram grauem vltionem voluerint euitare. Huius autem statuti transgressores ad vnius mensis spatium, à fructibus beneficiorum suorum nouerint se suspensos. Quorum fructuum dispensationem arbitrio nostro reseruamus per præmissa. Cæterum Clementinæ de vita & honestate clericorum generalis concilij ordinationi & alijs iuribus quæ de indecentia vestium tractant, non intendimus derogare.

Item vt clericorum maxime beneficiatorum vita sit exemplaris & accepta vniuersis clericis beneficiatis in sacris & nostra diœcesi constitutis, constitutione præsenti districtius inhibemus, ne ludis taxillorum aut alijs leuitatibus ac choreis, hastiludijs, torneamentis, & alijs spectaculis publicis & prohibitis intersint, aut talia exerceant, prout pœnas condignas in contrafacientes facti exigente qualitate, authoritate nostra infligendas voluerint euitare.

Insuper districtius inhibemus clericis pro sacris ordinibus suscipiendis itinerantibus, ne in hospitijs, ludis taxillorum, aut alijs enormibus, turpibus, acribus insistant, sed honestè & clericaliter viuant: secus verò facientes, volumus esse à susceptione ordinis pro qualibet vice ipso facto suspẽsos, quodque comas non nutriãt, sed crines capitis antè & retro non nimis lõgos deferãt, prout canonum & statutorum prædictorũ pœnas & nostrã ac canonicam vltionem voluerint euitare. Simili modo præcipimus & mãdamus vt clerici beneficiati nostrarum ciuitatis & diœcesis, temporibus diuinorũ, ecclesias in & sub quibus beneficiati existant, absq; superpellicijs non accedant vel subintrẽt: contrariũ facientes, vice qualibet triũ dierum spatio stipẽdijs suis præbẽdalibus careant, in vsus fabricæ conuertendis, quos etiã decanis rectoribus plebanis & alijs in ecclesijs superioribus reuerentiã debitã impendere volumus, sub nostra graui indignatione & pœna superius expressa.

¶ De cohabitatione clericorũ & mulierũ. CAP. XV.

Sancta generalis synodus Basilien. reformationi status clericalis intendens, inter alia constitutionem salubrem, contra clericos concubinarios ædidit per locorum ordina

dinarios publicandã & exequendã, cuius quidem constitutionis ignorantiã, ne quis prætendere valeat de clero nostro, illã præsentibus inseri, & cũ statutis alijs nostris publicari, & districtius volumus obseruari, cuius tenor sequitur, & est talis:

Sacrosancta generalis synodus Basilien. in Spiritu sancto legitimè cõgregata, vniuersalẽ ecclesiam repræsentãs, ad perpetuam rei memoriã, Quicunq; clericus, cuiuscũq; status, conditionis, religionis, dignitatis, etiam si põtificalis vel alterius præeminentiæ existat, qui post huius constitutionis notitiam quam habere præsumatur, post duos menses post publicationem eiusdẽ in ecclesijs cathedralibus quam ipsi diœcesani omnino facere teneantur, postquam eadẽ constitutio ad eorum notitiã peruenerit, fuerit publicus cõcubinarius, à perceptione fructuum omniũ suorum beneficiorum, trium mensiũ spatio sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam euidentem ecclesiarum vtilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, conuertat. Necnon huiusmodi publicum concubinarium cum primum talem esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, vt infra breuissimum terminum concubinã dimittat, quam si nõ dimiserit, vel dimissam aut aliam publicè reassumpserit, vult hęc sancta synodus, vt ipsum omnibus beneficijs suis omnino priuet. Et nihilominus hi publici concubinarij vsquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionẽ, manifestamq; vitæ emẽdationem fuerit dispensatũ, ad susceptionẽ quorumcunq; bonorũ, dignitatũ, beneficiorũ vel officiorũ sint inhabiles. Qui si post dispensationem recidiuo vomitu ad huiusmodi publicũ concubinatum redierint, sine spe alterius dispensationis, ad prædicta prorsus inhabiles existant. Quòd si hi ad quos talium correctio pertinet, eos (vt prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu quàm in illos de cõcubinatu modis omnibus digna punitione animaduertãt. In cõcilijs etiam prouincialibus & synodalibus aduersus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem & priuationem collationum beneficiorum vel aliam condignam pœnam seueriter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summũ pontificem spectat, per concilia prouincialia, aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur priuatione digni, statim cum processu

inqui

inquisitionis, ipsi summo pontifici deferantur, eadem diligentia & inquisitio in quibuscunque capitulis generalibus & prouincialibus quo ad suos seruetur, pœnis alijs cõtra prædictos & alios non publicos cõcubinarios statutis in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt, nõ solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessioné in iure factam, seu per rei euidentiam quæ nulla potest tergiuersatione celari, notorius est: sed qui mulieré de incontinentia suspectam & infamatam tenet, & per suum superiorem admonitus ipsam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictioné ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus à concubinarijs percipere non erubescunt, patientes eos in sua fœditate sordescere, sub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicuius quæstus, talia quouis modo tolerent aut dissimulent, alioqui vltra præmissam negligentiæ pœnam, duplũ eius quod propterea acceperint restituere ad pios vsus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas, prælati modis omnibus curent à suis subditis, etiam per brachij secularis auxiliũ, si opus fuerit, penitus arcere, quarum concubinarũ res, quæ de bonis præsumatur habere ecclesiæ, in fabricã vel in aliam ipsius ecclesiæ vtilitatem per ipsos prælatos conuertantur. Qui etiam ex tali concubinatu procuratos filios apud patres suos cohabitare non patiantur. Iubet insuper hæc sancta synodus, vt etiam in prædictis synodis & capitulis hæc cõstitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissioné moneat diligenter. Iniungit præterea omnibus secularibus viris, etiam si regali præfulgeant dignitate, ne vllum qualecunq; inferant impedimentũ, quocũq; quæsito colore, prælatis, qui ratione sui officij aduersus suos subditos pro huiusmodi cõcubinatu procedũt. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitũ sit, & sub pœna peccati mortalis euitandũ, monet omnes laicos tam vxoratos quàm solutos, vt similiter à concubinatu abstineãt: nimis enim reprehẽsibilis est, qui vxoré habet & ad alienã mulieré accedit: qui vero solutus, si cõtinere noluerit, iuxta Apostoli consiliũ, vxoré ducat. Pro huiusmodi auté diuini obseruatione præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutarib. monitis quàm alijs canonicis remedijs omni studio laborent.

¶De

¶ De clericis non residentibus. CAP. XVI.

CVm autem ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata, vt in eis ad seruiendum Altissimo tales assumantur, qui per seipsos volunt & possunt eorum curam exercere, statuimus vt quilibet infra ciuitatem & diœcesim nostras beneficiatus cuiuscunque status, ordinis vel conditionis extiterit, cuius beneficium residentiã personalem, vel certum ordinem de iure statuto vel consuetudine requirit, in illo infra proximum mensem personaliter residere incipiat, & ab inde quandiu beneficium huiusmodi obtinuerit, talem residentiam faciat, séque ad ordinem, quem onus beneficij sui requirit, iuxta tempora obtineat, promoueri. Transgressores vero huius statuti nostri per suos superiores seruato iuris ordine priuentur, nisi expressam super hoc à nobis vel vicario nostro licentiam obtinere meruerint.

¶ De præbendis. CAP. XVII.

ITem statuimus, vt quilibet religiosus infra diœcesim nostram Hildesemen. curam gerens animarum, titulum huiusmodi beneficij sui in proximo capitulo post illius assequutionem archipresbytero vel eius locumtenenti in præsentia fratrum ostendat, etsi alium quàm à nobis seu vicario nostro impetratũ ostẽderit, titulo huiusmodi nulla fides adhibeatur, nisi fortè Romanus pontifex illũ sibi concessisset, & hoc nostris vel vicarij nostri literis appareret declaratũ. Si quis verò contra præmissa venire præsumpserit, vltra pœnam iuris communis tam diu à diuinis suspensus remaneat, quousq; huiusmodi statuto nostro studuerit cũ effectu parere & obedire.

¶ De portione cõgrua seu cõpetentia. CAP. XVIII.

CVm non debeat ligari os bouis triturantis, sacris iubentibus canonibus, vniuersos & singulos prælatos ciuitatis & diœcesis nostrarũ, in Domino exhortamur, vt ecclesiarum, ipsis & eorum mensis vnitarum & incorporatarum, nostræ diœcesis vicarijs, de præbendis congruis vnde decenter sustentari, iura episcopalia & archidiaconalia soluere, hospitalitatem tenere, & alia incumbentia onera supportare valeant, prout de iure tenentur, prouideant: alioquin prout de iure constringuntur, eis negligentibus, ad præbendarum huiusmodi deputationem seruatis seruandis procedere non obmittemus.

¶ De

¶ De institutionibus. CAP. XIX.

CVm in cunctis sacris ministerijs sint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarũ scientia requiréda, præsenti perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis sacerdos secularis vel religiosus infra ciuitatem & diœcesim nostras, quodcunq; ecclesiasticum beneficium cum cura vel sine cura absque institutione seu inuestitura aut inducijs, seu licen. à nobis vel vicario nostro aut aliàs legitime, ac per literas sigillatas obtentis & prius Archipresbytero vel eius locumtenenti ostensis, regere, aut quomodolibet officiare, suo vel aliquo nomine pręsumat, nisi ipsius beneficij rector seu Vicarius vel Capellanus personaliter in eo resideat, cuius nomine & consensu aliquis vt socius in diuinis inibi inofficiet: secus autem facientem quum non suos fructus faciat, ipso iure ad respondendũ Fisco nostro de fructibus sic per eum leuatis, condemnamus, & Fisco eidem decernimus applicandos, concedimus tum vt beneficio postquam primo vacare cœperit, possit loci Archipresbyter per se vel alium quem duxerit eligẽdum per primum proximum mensem & non vltrà in diuinis prouidere, seruato tamen moderamine superius de officio Archipresbyteri expresso.

Cum ad extirpandum quorundam detestandam cupiditatem in sacro Lateranen. Concilio prohibitam, vt nullus diuersas ecclesiasticas dignitates aut parochiales ecclesias recipiat, & consequenter statutum, quòd recipiens beneficium habens curam animarum annexam, si prius tale habeat, is eo sit ipso iure priuatus, & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spolietur, imò si vltra mensem teneat, ambobus est priuatus, apostolicæ tamen sedis dispensatione in his salua, & alibi canon. vitium cupiditatis huiusmodi redarguens, tales in curatis beneficijs plurales, eo quia sic retenta ad ipsos nõ spectant, de iure, rem asserit attrectare alienam, & sic furtum committerent quodammodo & rapinam, non sine suorum & subditorum animarum periculo: eapropter, vt huiusmodi canones & sacrorum Conciliorum generalium sancita debitæ executioni demandentur, locorum Ordinarij per felicis recordation. Gregorij decimi decretũ, in sacro generali Concilio est præceptum, vt subditos suos plures dignitates vel ecclesias, quibus animarum cura imminet obtinẽ. seu personatum aut

dignita

dignitatem cum alio beneficio cui similis cura est annexa, ad exhibendum dispensationem authoritate cuius ecclesias, personatus, aut dignitates canonicè se tenere asserunt, infra tempus arbitrio ordinariorum statuendum districte compellant. Nos itaque animarũ periculis obuiare, & vt ecclesiastica beneficia canonicè possideantur, per executionem præmissorum cupientes prouidere: Hoc præsenti statuto decernimus, vt deinceps à publicatione præsentium, sic vt præfertur plura curata obtinentes beneficia ac plures dignitates & personatus seu personatum & dignitatem cum alio beneficio curato, de suis dispensationibus, quarum authoritate illa tenere prætẽdunt, necnon titulis suis ad eadem, infra duorum mensium spatium coram nobis vel Vicario nostro in spiritualibus legitimè & sub pœnis iuris doceant, ne deficientes in titulis & dispensationibus huiusmodi canonicis, occupando iniustè ipsa beneficia, contractent rem alienam & per consequens furtum committant, & animæ exinde periclitentur, ipsorumq; sanguis de nostris manibus exigatur, alioquin ad executionem præmissarum sacrarum constitutionum, contra ipsos dictis lapsis mensibus effectualiter procedemus.

¶ De rebus ecclesiæ non alienandis. CAP. XX.

ITem mandamus sub excommunicationis pœna canonica monitione præmissa vniuersis & singulis Abbatibus, Præpositis, Decanis, Prioribus, Priorissis monasteriorum & ecclesiarum nostrarum ciuitatis & diœcesi, ne de cætero aliqua bona immobilia seu redditus & prouentus monasteriorum seu ecclesiarum suarum vendãt aut obligent quouis modo absq; licentia nostra speciali. Et si qui contra huiusmodi inhibitionem & mandatum nostrum, bona vel redditus suorum monasteriorũ seu ecclesiarum alienauerint seu obligauerint, huiusmodi contractus decernimus irritos ac inanes. Decernentes vt in mutuo contrahendo, necnon obligatione mobilium vel immobilium sacri canones obseruentur.

Statuimus etiam quòd ornatus & libri ecclesiæ, altariumq; seu vicariarũ fundationes, & literæ capitales censuum ac prouentuum eorundem, bis vel ad minus semel in anno inspiciantur à Decano & capitulo diligẽter, & sub sigillis prælatorum & capituli ponãtur singillatim in scrinijs, vt sic cognoscatur in posterum, si de ipsis augmentatũ sit aliquid vel subtractum.

Et quoniam pauci ſunt in ſingulis eccleſijs, qui prædia & redditus eccleſiæ plenè cognoſcãt, & nonnulli redditus & bona propter negligentiam officiatorum, & infelicẽ ſtatum horum turbatiſsimorum temporum ſunt fortè perdita vel deſtructa, ſtatuimus, quòd prædia & redditus eccleſiarũ communes, & ſpecialiter dignitatum & officiorum, & quæ, ac quales rationes cuiuſlibet officij fieri debeant, ſub ſigillis prælatorum & capituli pleniſsimè conſcribantur.

¶ De teſtamentis & ultimis uoluntatibus ex prouinciali Concilio Fritzlarieñ. CAP. XXI.

CLericus de prouentibus anni gratiæ, vel aliàs de rebus eccleſiæ acquiſitis, concubinæ ſuæ, vel filijs ex fornicatione genitis quicquam penitus non relinquat: quòd ſi fecerit, legatum non teneat, & quod taliter eſt relictum, eccleſiæ applicetur.

Ex eodem Concilio.

AD abolendam prauam conſuetudinem vel potius corruptelam ſeu temeritatem clericorum qui ſignum pudicitiæ deberent oſtendere laicis quibus ſunt poſiti in exemplum, in argumentum ſuæ finalis impœnitentiæ fructus præbendarum ſuarum concubinis vel ſpurijs ſuis legant in vltima voluntate, rigor eccleſiaſticus debet exerceri. Quare ſub anathematis vinculo prohibemus, ne de cætero clerici annis gratiæ abutentes, de rebus eccleſiæ fructus beneficiorum eccleſiaſticorum ſpurijs & concubinis dimittendo aliquo modo diſponant. Qui vero contra inhibitionem huiuſmodi venire præſumpſerit, in ſignũ ſuæ perditionis, eccleſiaſtica ſepultura, & quibus taliter fructus legantur eis careãt ipſo iure. Qui autem teſtamentum tale poſt mortem defuncti manutenere voluerint, & per quorum manus talibus perſonis fructus præbendarum & beneficiorũ eccleſiaſticorum fuerint miniſtrati, eccleſia ipſa ſit ſuppoſita interdicto.

Ex prouinciali Concilio Moguntino.

SVnt nõnulli qui anno gratiæ pro releuatione debitorum in fructibus beneficiorum defunctis clericis cõceſſo damnabiliter abutuntur, fructus anni ipſius gratiæ conſanguineis ſuis vel alijs, quibus voluerint, relinquentes, ex quo prouenit duplex iniuria, eccleſiæ ſcilicet & perſonæ, fraudatur enim eccleſia per dictum anni ſpatium ſeruitore, priuatur

etiam

etiam successor in percipiẽdis fructibus suo iure: quod de cætero fieri prohibentes, sacra approbatione Concilij statuimus, quòd nisi pro releuatione debitorũ quæ cum aliũde solui non possunt, anno gratiæ clerici nõ vtantur, nisi ipsius anni fructus pro aliqua pia causa, ipsi relinquãt ecclesiæ, à qua idem beneficium habuisse noscuntur.

Ad idem.

QVoniam in quibusdam locis nostrarũ ciuitatis & diœcesis, vti accepimus, consuetudo siue corruptela detestabilis obseruatur, videlicet quòd tam clericus quàm laicus in lecto ægritudinis constitutus vltra certam limitatam & expressam summam, nec pijs locis, nec personis ecclesiasticis pro animæ suæ remedio & salute aliqua posʃit ordinare legata: considerantes prædictam consuetudinẽ, sacris canonibus & secularibus legibus obuiare, quũ omnia iura clamẽt, quòd vltima voluntas hominis & vltimũ testamentũ immobile perseueret, & nihil sit quod hominibus magis debeatur, quàm vt supremæ voluntatis liber stylus existat, eandem consuetudinem Deo odibilẽ, animabus & bonis moribus inimicam authoritate huius salutaris sanctionis penitus reprobamus, firmiter statuen. vt illis quos iura à testamentorum non prohibent factione, etiam in sanitate vel in lecto ægritudinis constitutis legandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi à Deo collatis ad pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo contra legitimas constitutiones non venerint, libera sit facultas: Volentes & præcipiẽtes districtè, vt vniuersi clerici & laici impediẽtes defunctorum legata seu voluntates, per excommunicationis in personas, & interdicti in loca sententias (monitione canonica præmissa) ferendas, ab huiusmodi impedimentis desistere compellantur.

Ad idem.

DOlenter audiuimus, quòd fideliũ tam clericorũ quàm laicorum testamenta & vltimæ volũtates maximè pro animarũ salute, & ad pios vsus legata & testata in suis debitis executionibus ac ordinationibus, interdum peruersis machinationibus hominum, & quandoque negligentijs interuenientibus & obstantibus, in nostris ciuitate & diœcesi in locis pluribus multipliciter impediantur & retardẽtur. Cum itaq; vltima voluntas, seu vltimum hominis testamentum pro

lege ſeruari debeat, & ſupremæ hominis rationabilis voluntatis liber ſtylus exiſtat, & noſtro incumbat paſtorali officio talibus prouidere, & teſtamenta vtroq; iure ſuaden. defendere, vniuerſis noſtræ iuriſdictioni ſubiectis eccleſiaſticis & ſecularibus ſub interminatione diuini iudicij & excõmunicationis ſententia, quam in contrà facientes ſex dierum monitione præuia in his ſcriptis ferimus, ne teſtamenta, & vltimas fideliũ eccleſiaſticarum vel ſecularium perſonarum, quas iura à teſtamentorum factione non prohibent, voluntates, maximè ad vſus pios & animarum ſalutem, ſe extenden. earumque executionem debitas impediant, negligant vel retardent, nec de teſtamentorum & cauſarum earundem ac ipſorũ occaſione pro tempore motarum cognitioni ſe intromittant, ſed ad nos & Officiales noſtros ordinariã iuriſdictionẽ cauſarũ huiuſmodi habẽtes, remittant, diſtrictius inhibemus atq; mandamus.

Mandamus præterea teſtamenta ac vltimas voluntates per teſtamentarios & executores ad hoc per defunctos teſtatores deputatos, nominatos ac deſignatos, iuxta iuris cõmunis ordinationem ac diſpoſitionem infra anni ſpatium à morte eorundem teſtatorum computandum, etiam abſque aliqua præuia monitione (cuius vicem hoc præſens ſtatutum noſtrũ habere volumus) debitæ executioni demandentur, & ritè exequantur: alioquin elapſo anno eorundem executionem, ipſo iure ad nos vti epiſcopum diœceſanum & loci ordinarium deuolutam eſſe decernimus.

¶ De parochijs & parochianis. CAP. XXII.

GRauis ad nos querela perduxit, quòd nõnulli ſuis iuribus & finibus non contenti, parochianos alterius præſumant recipere temerè ad diuina, cõtra canonicas ſanctiones, & cùm dictorum parochianorũ iudices non exiſtant, nec ligandi vel ſoluendi in eos receperint poteſtatẽ, ſe tamen iudices faciendo in foro pœnitentiali periculoſè abſoluũt & ligant, pro libito ſuæ voluntatis, ſicq; ipſis qui proprios ſpernunt ſacerdotes minime abſolutis, illud ſalutiferum noſtræ peregrinationis viaticum quod nõ proficit, niſi prius à criminum labe mundatis, & in animarum ſuarum & eorum qui id non dijudicantes indiſcretè recipiunt, periculum cõferre non verentur, ſicq; dicti eorum ſacerdotes, qui curam recipiendo ſuam pro ipſis animã obligarunt, dum ſibi taliter ſubtrahuntur,

tur,ſtatum ignorantes ipſorum ægrótantium, non poſſunt quod in eis eſt ſanare,nec conſolidare infirmum, nec alligare confractum:& ſic dum curationis neceſſaria non adhibentur remedia,inualeſcentibus morbis vſq; ad interemptionem læſio dilatatur,vnde ſacerdotes nullam poſſunt de ſic pereuntibus animabus ſummo iudici dare rationem. Noſtrorum patrum,qui eccleſiæ ſanctæ Dei & perſonis eccleſiaſticis terminos,quos non licet tranſgredi,poſuerunt,ſtatuta conſiderantes,vniuerſis ſacerdotibus, tam religioſis quàm ſecularibus, cuiuſcunq; ordinis,conditionis,ſiue ſtatus exiſtant, in ciuitate & dioeceſi noſtris degentibus,debito iuraméto, quod in receptione ſuorum ordinum præſtiterunt,& ſub interminatione diuini iudicij firmiter inhibemus, ne quis alienum parochianum,cuius cura per epiſcopum vel loci Archidiaconum vel eius vicarium, alij eſt commiſſa, præſumat (excepta neceſsitatis cauſa, quæ legem non habet) ad confeſsionem recipere, vel ad porrigendum ei eccleſiaſticum ſacramentum, niſi petita deſuper & obtenta licentia proprij ſacerdotis accedere, cùm certi & indubitati iuris exiſtat, talem à tali preſbytero abſolui non poſſe aliquatenus vel ligari, & ex hoc ordinem eccleſiæ per maiores & ſanctos patres diuina prouidentia inſtitutum confundi, quod per vniuerſos plebanos ſingulis diebus dominicis & feſtiuis coram ſuis plebibus præcipimus publicari.

Ad idem.

INſuper veridica relatione intelleximus,populum vulgarem in pleriſq; locis nobis ſubiectis diebus dominicis & feſtiuis raró intereſſe diuino officio Miſſæ & prædicationi verbi Dei,licet iuxta ordinationé & ſtatutum ſanctæ matris Eccleſiæ,eiſdem diebus intereſſe debeant,vt ibidem de diuinis præceptis & euangelicis doctrinis informétur. Nos volentes huic morbo obuiare,ac animarum ſaluti conſulere, præſenti volumus & ordinamus ſtatuto,diſtrictè vniuerſis presbyteris curatis noſtræ dioeceſis,mandantes & exhortantes, quatenus plebes & parochianos ſuos,qui ad annos peruenerint diſcretionis,hortentur & admoneant ſub pœna excommunicationis, quatenus deinceps ſingulis dominicis & feſtiuis diebus officio Miſſæ in eccleſijs ſuis intereſſe ſtudeãt,& prædicationé verbi Dei diligenter audiant, niſi legitimo impedimento ex

causa rationabili quis excusetur, nec ab officio huiusmodi ante benedictionem sacerdotis, donec compleatur, recedant, vel aliàs inhonestè discurrant, faciendo ob reuerentiam diuinissimi sacraméti genuflexiones. Interim dum hostia salutaris per presbyterum eleuatur, cum deuotione cordis Deum exorét pro peccatis. Si quis verò rebellis & negligés in his fuerit, hunc in confessione seuerè volumus emendari, & nihilominus talis qui tempore prædicationis verbi Dei extra ecclesiam, & in cœmeterio stare contra prohibitionem huiusmodi præsumpserit, ad authoritatem nostram episcopalem remittatur. Contéptores etiam huius saluberrimi præcepti per excommunicationis inflictionem coërceantur. Insuper presbyteri curati in sermonibus populum eis commissum ad hoc inducere curent, vt processionibus & alijs actibus & ceremonijs ecclesiasticis intersint deuotè, laudesque omnipotéti Deo cum attentione cordis & morũ grauitate persoluant.

¶ De fructibus defunctorum plebanorum seu rectorum ecclesiarum parochialium, uicariorũ, altaristarum, & aliarum personarũ ecclesiasticarũ ciuitatis & diœcesis Hildesemen. Et qualiter inter defunctũ & successorem diuidi debeant. CAP. XXIII.

VOlumus, vt in morientium plebanorum vicariorum, altaristarum, & aliarum personarum ecclesiasticarum fructibus, subsequens definitio seu decisio, iuri communi & æquitati conformis in omnibus obseruetur.

¶ De bladis seu frumentis. CAP. XXIIII.

ANnus ad seruiendum blada, incipit in festo beatæ Margaretę, vnde declaramus, quòd si aliquis decesserit quacunq; parte anni, fructus bladorum liberè cedentium, debentur defuncto à festo beatæ Margaretæ vsq; in finé tricesimi diei obitus sui proportionabiliter secundũ ratam temporis, reliqua portio huiusmodi bladorũ debetur successori defuncti. Si auté defunctus haberet vel habuisset blada per ipsum elaborata, & fecisset omnem laborem agrorũ vsq; ad messem exclusiuè, tunc duæ tertiæ crementorum debentur defuncto: de reliqua tertia, defunctus recipiat partem à festo Margaretę vsque ad finem tricesimi diei obitus sui, secundum ratam temporis, residuum verò habebit successor suus. Item si defunctus dictos agros coluisset vsque ad sparsionem seminis exclusiuè,

ex tunc succeſſor ſatisfaciat defuncto per ipſum ad culturam agrorum expoſitis vſque in diem obitus ſui, & colat vlterius bona ipſa, recipiatq; omnes fructus ipſorum bonorum. Et ſi fortaſsis ſucceſſor recuſaret labores huiuſmodi facere, extunc teſtamentarij ac manufideles defuncti, vel pro ipſis, ſi defunctus deceſsit inteſtatus, vicarius noſter in ſpiritualibus ſeu officialis vel alius quicunq; per vicariũ ſeu officialem noſtrum ad hoc deputatus ſeu deputandus, colat vel colant bona ipſa vſque ad conſummationem, colligantque fructus omnes dictorum bonorum pro defuncto, tertia tamen parte dictarum frugum reſeruata pro defuncti ſucceſſore.

¶ De fœno. CAP. XXV.

ANnus ad deſeruiendum fœnum incipit in die beati Vrbani papæ, de quo fœno iudicabitur ſicut de blado liberè cedente proportionabiliter ſecundum ratam temporis vſque ad diem triceſimum obitus defuncti.

¶ De fructibus arborum. CAP. XXVI.

ANnus ad deſeruiendum fructus arborum incipit in die Aſſumptionis glorioſæ virginis Mariæ, de quibus idẽ iudicium erit ſicut de blado liberè cedente, proportionabiliter vſque in diem triceſimum obitus defuncti.

¶ De cenſibus & alijs prouentibus. CAP. XXVII.

ANnus ad deſeruiendum cenſus, redditus ac prouentus pecuniales, anſeres, pullos, capones, & alia quæ intra cenſus computantur, incipit à feſto beati Martini epiſcopi. Hæc omnia veniunt defuncto pro rata temporis vſque in diem triceſimum obitus ſui proportionabiliter diuidenda. Reliqua autem portio debetur ſucceſſori pro ſua rata. Idem etiam iudicium erit in omnibus altariſtarum fructibus, ſicut de prouentibus eccleſiarum, quo ad aſsignationem ratæ temporis pro defuncto & eius ſucceſſore.

¶ De rata ſolutionis impoſitionũ. CAP. XXVIII.

VOlumus etiam, quòd ſi aliqua ſubſidia ſiue procurationes imponerentur clero, anno illo in quo aliquis beneficiatus naturæ debitum perſoluiſſet, quòd in perſolutione talium impoſitionum, quælibet partim tam defunctus quàm ſucceſſor ſoluat ipſas impoſitiones proportionabiliter ſecundum quòd recepit de fructibus ipſius anni, vnde ſoluuntur huiuſmodi ſubſidia ſeu impoſitiones.

¶ De regularibus. CAP. XXIX.

QVoniam nonnulli religiosi contra Deum & suam conscientiam multipliciter excedunt, eorumq; prælati desides & negligentes in obseruatione regularis disciplinæ & correctione excessuum existunt, eos per viscera misericordiæ Domini nostri Iesu Christi requirimus & hortamur, vt personas regulares sibi subiectas ad obseruantiam regularum suarum & statutorum regularium diligentius inducant, moneant & alliciant, & si opus est, strictius compellant, vt de officio sibi commisso dignam Deo posśint reddere rationem: quòd si vltra præuaricatores ordinis sui fuerint aut contemptores seu negligentes vel remisśi, pro certo se nouerint non solum ab officio deponendos, sed aliàs secũdum regulam suam castigandos, cum offensa non solum propria, verumetiam aliena, ac sanguis subditorum suorum de suis manibus requiratur. Nos etiam eorundẽ prælatorũ negligentiam, fauente Domino, supplebimus, iuxta canonicas sanctiones.

Ad idem.

PEriculosum nimium fore considerantes & scãdalosum, quòd personæ regulares vtriusq; sexus extra monasteria sua vagantes, in seculo morã trahant, nonnullæ etiã ex ipsis religionis habitu dimisso apostatare non formidant excommunicationis sententiam, vt sic incurrendo, & suis superioribus rebellando. Cum itaque periculosum sit talibus sic vagantibus excommunicatis & apostatis in diuinis participare, volumus & vniuersis nobis subiectis ecclesiasticis personis mandamus, vt omnes & singulos sic in seculo suis sub districtibus vagantes & commorantes cuiuscunq; ordinis vel conditionis fuerint, moneant & requirant, vt infra mensis spatiũ à die publicationis & requisitionis huiusmodi ad sua monasteria redeãt, & vt vota sua Deo reddãt, suis superioribus iuxta ordinem & regulæ institutionem obediendo, vel saltẽ infra eundẽ terminũ corã nobis vel nostro vicario de indultis, si quę de cõtrario habeãt, legitimè doceant, alioquin cõtra ipsos per ecclesiasticæ censuræ pœnas, & prout iustũ fuerit, procedemus.

Ad idem de Regularibus.

QVamuis contra monachos & moniales de suis claustris propter aliquos enormes excessus, aut animi leuitate temerè fugientes, & in seculo per tempora vagantes

&

& conuersantes, & tandem pœnitentia ducti ad claustra sua humiliter redire volentes, certæ & variæ pœnæ iuxta qualitatem & quantitatem excedentiũ à sanctis patribus sint statutæ, quidam tamẽ abbates & magistratus pœnis in sacris canonibus & regula sui ordinis contra tales profugos expressis non contenti, grauiores & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reuersione imponere non verentur, vel quod deterius est, easdem personas quantumcunque humiliter postulantes, ad sua claustra de quibus exiuerunt admittere inhumaniter contradicunt. Cum itaque de iure pœnæ ampliandæ non sint, sed leniendæ, & longe sit securius de misericordia quàm de crudelitate reddere rationem: cum etiam Dominus per os prophetæ sit pollicitus, sic dicentis: Peccator quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum suarum amplius nõ recordabor. Nos aduertentes, quòd vbi paterfamilias largus dispensator existit, non decet familiam esse tenacem, vt peccandi materia & occasio talibus præcludatur, prouida deliberatione statuimus & præsenti statuto decernimus & ordinamus, vt monasteriorum abbates & prælati, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus cuiuscunque ordinis nobis subiecti, fratribus & sororibus modo præmisso à suis monasterijs profugientibus aut in apostasiam ex quacunque causa lapsis, desiderantibus & quærentibus cum humilitate ac deuotione regressum, gremium misericordiæ (quẽ mater ecclesia claudere nulli petenti cõsueuit more pij patrisfamilias qui filium primum prodigum, & postea pœnitentem paternè suscepit) studeant liberaliter aperire, & tales redire volẽtes, quantumcunque eorum excessus graues fuerint vel enormes, iuxta cuiuslibet ordinis disciplinam siue regulam & consuetudinem obseruatam, sine contradictione recipiant & admittant, ita tamen quòd propter eorum excessus, nec victus nec vestitus eis subtrahatur, sed aliàs regulariter puniantur, vt præfertur, prout ipsi prælati, abbates, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus sententiam suspensionis à diuinis, quam in contrafacientes, sex dierum canonica monitione præmissa in his scriptis ferimus, voluerint euitare.

¶ Idem de monialibus. CAP. XXX.

SAcras apostolicas cõstitutiones debitæ executioni demandantes, hoc nostro statuto inhibemus, vt sanctimoniale

cuiuſcunq; ſint religionis vel ordinis noſtrarum ciuitatis & diœceſis, quæ in ſuis monaſterijs ſub perpetua clauſura manere iubentur in cõſtitutionibus apoſtolicis antedictis, ita quòd nulla earum religionem tacitè vel expreſſe profeſſa quacunq; ratione vel cauſa, niſi fortè tali morbo euidenti aliquam earum laborare cõſtaret, quòd non poſſet cum alijs abſq; graui periculo vel ſcandalo commorari, monaſteria ipſa egrediendi ſit facultas, deinceps abſq; licentia ſuperiorũ ſuorum, quam non niſi ex cauſa expreſſa vel ineuitabili exigente neceſsitate concedi volumus, monaſteria ſua non exeãt, prout dictarum conſtitutionum pœnas & vltionem canonicam voluerint euitare: Quodq; vt ipſæ ſanctimoniales à publicis & mundanis aſpectibus ſeparatæ, Deo liberius ſeruire, & laſciuiendi opportunitate ſublata, corda ſua & corpora in animi ſanctimonia diligẽtius cuſtodire valeant, vniuerſis & ſingulis eccleſiaſticis & regularibus perſonis noſtræ iuriſdictioni ſubiectis interdicimus & prohibemus, ne abſq; rationabili & manifeſta cauſa, & ſine ſuperioris, ad quem pertinet, licentia ſpeciali, ipſa monaſteria ſanctimonialium ſubintrent, ſub pœnis ſuſpenſionis in eccleſiaſticas, & excõmunicationis in ſeculares perſonas, prout de iure poterimus, contra ipſos procedemus.

Ad idem.

ITem præcipimus, & ſub pœna excommunicationis mãdamus, ne etiã ipſi prælati, prouiſores, aut præpoſiti monaſteriorũ monialiũ, noſtrarũ ciuitatũ & diœceſis, ipſa monaſteria ſeu clauſtra quouis modo introẽant, niſi magna & euidẽs neceſsitas id expoſcat. Quæ ſi talis fuerit, nequaquã tamen huiuſmodi ingreſſum ſine religione & ſocio ſibi comite facere præſumant, pœna ſub præmiſſa: & ſi ex iuſta & honeſta cauſa cuiquã perſonarũ ſui monaſterij loqui voluerint, hoc in eccleſia ſub bono teſtimonio faciant manifeſtè, ne ſiniſtra contra ipſos ſuſpicio oriatur, alioquin graui ſubiaceant vltioni.

Ad idem.

ITem mandamus ſub pœna excommunicationis ſimiliter, ne capellani aut ſcholares monaſteriorum monialium, ſeu illi qui conuerſi dicuntur, abſque licentia præpoſitorum, prouiſorum eorundem monaſteriorum clauſtra vel clauſuras monialium, perſonis mundanis prohibitas, aut cum monialibus per feneſtras colloquium habeant. Contrarium facien

cientes & prepositis seu prouisoribus monasteriorum inobedientes & rebelles, in hac parte prout eorum rebellio vel pertinacia exegerit, nobis aut commissario nostro in hac parte fideliter studeant intimare.

¶ De magistris scholasticis. CAP. XXXI.

QVia nonnullis propter inopiam & legendi studium opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranensi concilio pia fuit institutione prouisum, vt per vnãquãq; cathedralem ecclesiam magistro qui clericos eiusdem ecclesiæ, aliosq; scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis releuaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinã. Verum quoniam in multis ecclesijs id minime obseruatur, nos prędictum roborantes statutum, adijcimus, vt non solum in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in alijs, quarum sufficere poterunt facultates, cõstituatur magister idoneus, à prælato cum Capitulo, seu maiori ac saniori parte Capituli eligẽdus, qui clericos ecclesiarum ipsarum & aliarum gratis in grammatices facultate & alijs instruat iuxta posse. Volumus etiam, vt prælati & Capitula tam cathedralium quàm collegiatarũ ecclesiarũ, qui magistros huiusmodi assumẽdi, recipiẽdi, ac cõstituendi habent facultatem, modernis peruersarum dogmatum & perniciosarum nouitatum temporibus, neminem in magistrum recipiant seu assumant, nisi de cuius vita, integritate, scientia, moribus, ac conuersatione, plenã & perfectã habeant notitiam, & qui peruersarum dogmatum fermento conspersus infectusq; non sit, ne tenera iuuentus cum lacte venenum imbibat, & ea discat que postea non sine magno salutis discrimine ac ingenti labore dediscere vix aut nullatenus possit. Cæterum, magistros qui tales reperti fuerint, mox destituendos, amouendosq; districtissimè mandamus.

¶ De custodia eucharistiæ & reuerentia sacramentorum. CAP. XXXII.

NE propter irreuerentiam sacramentorum ira Dei sæuiat in ministros, statuimus vt eucharistia, chrisma, & oleum sanctum sub diligenti custodia seruentur. Cum autem sacerdos eucharistiam vel oleum infirmorum ad decumbentem deportauerit, videat, quòd superpellicio, stola seu orario sit indutus, supposito mundo velamine, manifestè

& honeſtè, lumine ac etiam campanella, euchariſtiæ præcedentibus ſacramentum. Hæc facienti ac omnibus etiam verè pœnitentibus & cõfeſsis, qui ſacerdotem euchariſtiam vel oleum infirmorum, vt ſic deferentem eundo vel redeundo aſſociauerint, vel ſequuti fuerint, & hoc de die faciunt, decem: ſi vero de nocte cum lumine proprio vel alieno, viginti dierum de iniunctis ſibi pœnitentijs, præter indulgentias ab alijs & authoritate apoſtolica conceſſas, authoritate noſtra ordinaria miſericorditer in domino relaxamus. Similiter in miniſtratione ſacraméti baptiſmatis, vt ſacerdos ſuperpellicio ac ſtola vtâtur, volumus atq; mandamus.

Ad idem de cuſtodia Euchariſtiæ.

CONſiderantes quàm grauiter glorioſus Deus propter ſacramentorum irreuerentiam offendatur: ideo quanquàm circa ſacramentorum cuſtodiam & reuerentiam ſufficienter ſancitum dinoſcatur, quia tamen vt quotidiana edocemur experientia, ſacerdotes cùm diuiniſsima euchariſtiæ & extremæ vnctionis ſacramenta ad infirmos deportant, incautè cum calopedibus & ſcãdaloſe ac turpiter capite nudo aut vix birreto ſuperpoſito, nõ ornatis capillis in mũdi cõſpectum procedant, diſtrictè præſenti ſtatuto inuiolabiliter duraturo, ſancimus, vt conſtitutio proximè præinſerta firmiter obſeruetur, ac quilibet presbyter ſic infirmos euchariſtiæ & extremæ vnctionis ſacramentis accedens, abſq; calopedibus, & capite almutio (ſi ſaltẽ tali in loco almutia ſolita ſint) portari tecto alioquin caputio clericali per collum tracto, vt ſola facies nuda appareat, deuotè ac religioſe præcedentibus lumine & campanella, iuxta eiuſdem conſtitutionis tenorem incedat, indulgentias inibi expreſſas Chriſtifidelibus in domino elargientes. Si qui vero conſtitutionem noſtram ſeruare contempſerint, ſe vltionem noſtram grauem non euaſuros agnoſcant.

¶ De baptiſmo, ex Concilio prouinciali Fritzlarien.

CAP. XXXIII.

BAptiſmus cum ſumma reuerentia celebretur, maxime in diſtinctione & prolatione verborum, in quibus ſacramenti virtus conſiſtit, his ſcilicet verbis: Ego baptizo te in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, amé. Doceât etiam

ſacer

ſacerdotes, tam mares quàm fœminas in neceſsitate paruulos baptizare, eadem forma in ſuo idiomate, & quòd patres & matres proprios infantes, ſi ſumma neceſsitas exigat, poterunt baptizare: & ſi ſacerdotes ſuper hoc diligentius requirentes, debitam formam ſeruatam in baptiſmate inuenerint, quod factum eſt approbent, ſupplentes circa baptizatum quo ad vnctionem olei in pectore & in ſcapulis, & chriſmatis in vertice, quod à laicis eſt omiſſum: ſi autem in baptiſmate debitam formam non inuenerint obſeruatam, non differant pueros iterum baptizare.

¶ De eccleſiarum procuratoribus.

CAPVT XXXIIII.

QVorundam fidedignorum didicimus relatione, quòd plurimarum eccleſiarum noſtræ diœceſis procuratores laici duntaxat conſtituantur, qui ad eorum nutum cum pecunijs & rebus earundem eccleſiarum abſque plebanorum ſcitu & conſenſu propria commoda quærant, ac mercationes & contractus interdum vitioſos cum illis exerceant, & eas ad alios priuatos vſus conuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis, imburſatis & geſtis in præſentia plebanorum, quorum tanquam procuratorum principalium intereſt, rationem reddere ſtudeant, fabricas eccleſiarum huiuſmodi & eorum animas miſerabiliter defraudando, quod profectò periculoſum fore arbitramur. Quamobrem eccleſiarum indemnitati & ſubiectorum ſaluti prouidere cupientes, præſenti conſtitutione ordinamus, vt deinceps cuiuſlibet eccleſiæ noſtræ diœceſis rector ſiue plebanus tanquam principalis, & cum eo ad minus duo laici huiuſmodi procurationis officia, citra eorum priuata commoda fideliter cum ſcitu & conſenſu plebani exerceant, ac vtilitatem eccleſiæ promoueant, rationem de ſingulis per eos leuatis, collectis, diſtributis, actis & factis, in præſentia ipſius rectoris ſiue plebani, tanquam principalis procuratoris, coram his qui ad hoc ſunt deputati, temporibus conſuetis faciendo, prout de hoc in extremo iudicio reſpondere velint. Qui autem huiuſmodi noſtri ſtatuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & paſtores monitione præuia excommunicari poſsint & debeant, ad quod eiſdem plebanis præſentis ſtatuti vigore liberam damus facultatem.

¶ De cele

¶ De celebratione Missarum & horarum Canonicarum persolutione, & de concionatoribus, ex Concilio prouinciali Moguntino. CAP. XXXV.

PRædecessorum nostrorum vestigijs inhærendo statuimus, inhibẽtes sub excommunicationis pœna, quam in omnes transgressores huius sacri approbatione Concilij decernimus ferendam, vt nullus sacerdotũ nouitiorum, illa die qua celebrare intendit primã Missam, in exordiũ publicationis sui sacratissimi officij, oblaturus Deo primitias gratiæ ac salutis sibi collatæ, aliquos ad conuiuium inuitare aut inuitatos habere aut procurare per se vel per alium quoquo modo præsumat, sed ad solũ Deũ cuius militiæ est asscriptus, dirigat aciem sui cordis, maximè die illa deuotus, & curis ac solicitudinibus temporalium, quibus mentes hominum distrahuntur exutus, remotus à vanitatibus, histrionũ cursibus, tumultibus & insolentijs reproborum, qui etiam sæpe venire solent non vocati. Si qui autẽ post vel ante (octo dierum spatio seu plurimũ intermedio) amicorũ honestam conuocationem habere velint, absq; histrionũ cursibus fieri non vetamus.

¶ Quomodo diuinum officium sit celebrandum. CAPVT XXXVI.

SAncta generalis synodus Basilien. reformationi status clericalis intendens, etiam inter alia de celebrando diuino officio, & horis canonicis ritè persoluendis, ac nonnullis alijs circa cultum diuinum necessarijs certas ordinationes fecit tenoris infrascripti: Si quis principem seculi rogaturus habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente, seipsum ac verba studet componere: quanto diligentius in sacro loco omnipotentem oraturus Deum, hæc omnino facere, curare debet? Statuit igitur sancta synodus, vt in cunctis cathedralibus ac collegiatis ecclesijs horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes diuinæ per singulas horas non cursim ac festinanter, sed tractim & cum pausa decenti, præsertim in medio cuiuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solenne ac feriale officium differentiam, reuerenter ab omnibus persoluantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpellicijs mundis, vltra medias tibias longis, vel cappis, iuxta temporum

porum ac regionum diuersitatem, ecclesias ingrediātur, non caputia, sed almutias vel birreta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, grauitatem seruent, quam & locus & officium exigunt, non insimul aut cum alijs confabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem conueniant, muta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulētur. Cum dicitur: Gloria patri & patri & filio, & Spiritui sancto, Sicut erat in principio, &c. omnes consurgant. Cum nominatur gloriosum illud nomen IESVS, in quo omne genu flectitur, cœlestiū, terrestrium & infernorū, omnes caput inclinent. Nemo ibidem dum horæ in communi publicè cantantur, legat vel dicat priuatim officium. Nam non solum obsequium quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debitè obseruandis alijsque ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinam spectātibus, Decanus vel cui onus incumbit, diligenter inuigilet, hincinde ne quid inordinatè fiat, circunspiciens. Horum autem transgressores, illius horæ in qua circa prædicta excesserint, vel alia maiori, prout transgressionis grauitas exigit, plectentur pœna, laudabilibus tamen consuetudinibus, statutis ac obseruantijs specialibus ecclesiarum singularum saluis.

¶ Quo tempore quisque debeat esse in choro.

CAPVT XXXVII.

QVi in Matutinis ante finē psalmi, Venite exultemus: in alijs horis ante finem primi psalmi: in Missa ante vltimum Kyrie eleison, vsque in finem, diuino officio non interfuerit, nisi fortè necessitate cogente, ac petita & obtenta à præsidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, saluis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ fortè circa hoc arctiores existant. Idem in his obseruetur, qui à principio vsque in finem in processionibus non permanserint, pro cuius executione deputetur aliquis onus habens notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes iuramento astrictus agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiam hæc sancta synodus, quòd in illis ecclesijs, in quibus singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus (si opus sit) deputētur, vt iuxta men

suram

ſuram laboris plus minúsve quiſque capiat emolumenti, tollens prorſus abuſum illum, quo in vna duntaxat hora præſens, totius diei diſtributiones vſurpat, & illum quo Præpoſiti vel Decani, aut alij officiales, ex hoc ſolum quòd officiales ſunt, licet actualiter pro vtilitate eccleſiæ non abſint, quotidianas diſtributiones percipiunt.

¶ Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ ſint. CAP. XXXVIII.

QVoſcunque etiam alibi beneficiatos ſeu in ſacris conſtitutos cum ad horas canonicas teneãtur, admonet hæc ſancta ſynodus, ſi orationes ſuas Deo acceptas fore cupiunt, vt non in gutture, vel inter dentes ſeu deglutiendo, aut ſyncopãdo dictiones, nec colloquia vel riſus intermiſcendo, ſed ſiue ſoli, ſiue aſſociati, diurnum nocturnumq́; officium reuerenter, verbisq́; diſtinctis peragant, ac tali in loco, vnde à deuotione non retrahantur, ad quam ſe diſponere & præparare debent, iuxta id quod ſcriptum eſt: Ante orationem præpara animam tuam, ne ſis, quaſi qui tentat Deum.

¶ De his qui tempore diuinorum uagantur per eccleſiam. CAP. XXXIX.

QVicunque in eccleſia beneficiatus, præſertim de maioribus diuinorum tempore per eccleſiam, vel foris circa ipſam deambulando, aut cum alijs colloquendo, vagari viſus fuerit, non ſolum illius horæ, ſed totius diei præſentiam ipſo facto amittat. Qui ſi ſemel correctus, non deſtiterit, per mẽſem diſtributionibus careat vel grauiori (ſi pertinacia exigerit) pœnæ ſubiaceat, ita vt tandẽ deſiſtere cogatur. Prohibeatur etiam ne diuina officia tumultuoſi quorũcunq; per eccleſiam diſcurſus impediant aut perturbent. Regulares, qui in conuentualibus eccleſijs circa prædicta exceſſerint grauiter ſuperioris arbitrio caſtigentur.

¶ De tabula pendente in choro. CAP. XL.

VT cuncta in domo Dei ordinatè procedant, & quilibet ſciat, quid ſibi agendum imminet, ſtatuatur tabella aliqua cõtinuè pendens in choro, in qua quid per vnumquenque ex canonicis vel alijs beneficiatis in ſingulis horis per hebdomadam, aut maius tempus legẽdum, cantandúmve ſit, ſcribatur. Qui autem ſecundum quod ibi deſcriptus fuerit, facere per ſe vel alium neglexerit, pro qualibet hora diſtributiones

tiones vnius diei amittat.

¶ De tenentibus capitula tempore Missæ.

CAPVT XLI.

PRohibet hæc sancta synodus vt tempore Missæ maioris, præsertim solennibus diebus, capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per Canonicos nō celebrentur, nisi fortè vrgens & euidens ingrueret necessitas. Qui vero ad talem horam capitulum indixerit, à distributionibus quotidianis per hebdomadam sit suspensus, neq; ipsi Canonici pro illa hora distributiones ipsas lucrentur.

Experientia docti nouimus, quòd quidam verbum Dei in ecclesijs nostrarum ciuitatis & diœcesi seminantes, religiosi & seculares presbyteri, interdum rancore moti contra se inuicem prædicare non verentur, in populi scandalū & exemplum perniciosum. Nos cōsiderantes, quòd sicut ex indiscreto silentio sæpius error post se relinquitur, ita & incauta loquutio sæpius errorem inducit. Idcirco præsenti statuto inhibemus, ne quis prædicantium in monasterijs & ecclesijs nostrarum ciuitatis & diœcesis, siue religiosus, siue secularis existat, decætero contra alium quicquam in cancellis prædicet: sed si errorem, hæresim, vel quid aliud aliquis ex ipsis prædicauerit, id nobis vel nostro vicario in spiritualibus referatur, ne ex huiusmodi contentione publica scandala in populo & pericula consurgant animarū, secus facientes pœnam grauem & condignam non euadent.

¶ De sponsalibus & matrimonijs. CAP. XLII.

QVamuis in generali Concilio Innocentius papa tertius sufficienter statuerit, ne quis sacerdos clandestinis matrimonijs intersit, inhibens nihilominus ne talia clandestina matrimonia contrahantur, cum tamen quod dolenter referimus prædicta clandestina matrimonia sæpius contrahantur, per quæ grandia scandala, & animarū pericula non modica insurgunt, prohibemus de cætero clandestina matrimonia contrahi iuxta constitutionem in Concilio generali æditam, quæ habetur in c. fina. De clandestina desponsatione, infrascriptam, quam in omnibus parochialibus ecclesijs præcipimus singulis annis per plebanum & curam animarum habenté quater publicari. Ne auté constitutio prædicta cuiquam sit incognita, eam etiā de verbo ad verbū hic inseri volumus,

cuius tenor ſequitur & eſt talis:

Cum inhibitio copulæ coniugalis ſit in vltimis tribus gradibus reuocata, eam in alijs volumus diſtrictè obſeruari: vnde prædeceſſorum noſtrorum veſtigijs inhærendo, clandeſtina matrimonia penitus inhibemus. Prohibentes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. quare ſpecialem quorundam locorum cõſuetudinem ad alia generaliter prorogando ſtatuimus, vt cum matrimonia fuerint cõtrahenda, in eccleſijs per presbyteros publicè proponãtur, competenti termino præfinito, vt infra illum qui voluerit aut valuerit legitimum impedimẽtum opponat, ipſi presbyteri nihilominus inueſtigent, vtrum aliquod impedimentũ obſiſtat. Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſè, donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis conſtiterit documẽtis. Si quis vero huiuſmodi clandeſtina vel interdicta coniugia inire præſumpſerit in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium, cum illi taliter contrahendo non expertos ſcientiæ, vel ſaltẽ affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur: ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerunt. Sane, ſi parochialis ſacerdos, tales cõiunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit. Sed & his qui taliter copulari præſumpſerint etiam in gradu conceſſo, pœnitentia condigna iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitioſe impedimentum obiecerit, canonicam non effugiet vltionem.

Hac conſtitutione probibemus, ne quis plebanorum ſeu curatorum ciuitatis & diœceſis Hildeſemen. de cætero clandeſtinis matrimonijs interſit: quòd ſi ſecus fecerit, vltra pœnas canonis prædictas condignè mulctetur. Si autem aliqui ex ſubditis matrimonium clandeſtinè contraxerint, mox poſtquam hoc ſciuerint, eos moneat, vt matrimonium per eos contractum in facie eccleſiæ infra proximũ menſem ſolennizent, qui etiam infra tempus & ſpatium menſis eis præfigendum matri-

monium

monium huiusmodi in facie ecclesiæ solennizare legitimo cessante impedimento teneantur. Et si id facere cõtempserint, seu eorum Curatus, vt prefertur, ipsos monere non curauerit, tam curatus quàm contrahentes, iuxta dictam constitutionem & alias, canonicè puniantur.

¶ De Iudæis. CAP. XLIII.

NE Iudæi de cætero in ciuitate & diœcesi nostris nutrices seu seruientes habeant Christianas, districtius inhibemus, quia indignum est quòd filij liberi filijs famulentur ancillæ, omnibus ipsorum seruientibus ac nutricibus præcipientes, vt à seruitijs earum infra proximum mensem, à publicatione præsentium recedant, quos etiam Iudæi liberè dimittere teneantur, & transgressores huius statuti condigna animaduersione puniantur.

Ad idem.

QVoniam dudum in generalibus Concilijs, & in sacra prouinciali synodo Moguntinen. nouissimè celebrata, inter cætera de Iudæis & crucis Christi inimicis, sub cessatione diuinorum & pœna subtractionis, communionis, statutum & mandatum reperitur, quòd etiam nuper in conuentu Imperiali Augusten. per pijssimũ & inuictissimum dominum, dominum Carolum quintum Romanorum Imperatorem in reformatione sua Imperiali ibidem facta similiter repetitum, ac de nouo est ordinatum & dispositum, quòd Iudei signa deferre debeant, per quæ à Christianis distingui & discerni videantur, declarãdo & adijciendo tale signum esse debere, circulũ videlicet de filis croceis in veste extrinseca ante pectus, quo ad mares ac masculos: & duas rigas blauei coloris in peplis mulierum quo ad fœminas. Cum autem parum prosit statuta condere & eorum exequutionem negligere, idcirco constitutione præsenti præcipimus districtè vniuersis Iudæis per ciuitatem & diœcesim nostras habitãtibus, sub pœna quinquaginta florenorum Rhenen. mandãtes, quatenus huiusmodi signa extrinseca iuxta declarationem Cæsareæ & catholicæ maiestatis prædictam deferant conformiter, & ad hoc per potestatem secularem & officiales & regentium cõpellantur: alioquin contra secus facientes officiales & regentes, ad subtractionem sacramenti eucharistiæ, & nihilominus etiam con-

tra Iudæos ad exclusionem cõmunionis fidelium & alias pœnas, prout de iure, procedatur.

¶ De adulteris. CAP. XLIIII.

QVædam personæ relicto legitimo thoro, non verētur vna domo in adulterinis amplexibus manifestè cohabitare, in scandalum plurimorũ, quorum saluti prouidere volentes omnibus rectoribus, plebanis & curatis, nostrarũ ciuitatis & diœcesis in virtute sanctę obediētiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus omnes & singulos, qui in adulterinis amplexibus insimul residere non verentur, admoneant, requirant, & exhortentur, vt infra quindecim dies ab inuicē discedant, & si mandato huiusmodi obedire contēpserint, & post dictos quindecim dies (quod absit) insimul cohabitauerint, tales in eorũ vita ab ecclesiasticis excludantur sacramentis, & post mortē nisi pœnitentiam egerint de cõmissis ecclesiastica careāt sepultura, & nihilominus ad nos vel vicarium nostrũ pro absolutionis beneficio cõsequendo remittantur. Ipsi verò rectores, plebani, & curati qui eos monere obmiserint, à nobis, vel vicario nostro, canonicam expectare se non dubitent vltionem: quibus etiam sub simili comminatione districtius iniungimus, vt eorundem rebellium nomina, infra alios quindecim dies nobis vel vicario nostro denuntient, vt contra eosdem ad vlteriora procedere valeamus.

¶ De raptoribus. CAP. XLV.

SPoliatores stratarum ac raptores alios, qui transeuntes per vias & stratas publicas, viduas, pupillos & personas alias, presertim ecclesiasticas, eorum bonis spoliant, propter eorum violentias, quæ perturbationem desiderandæ pacis inducunt, tali volumus nostro ferienti correctionis gladio pœna mulctari, vt tam ipsi quàm receptantes eos & scienter dantes eis auxilium vel fauorem, ipso facto sint anathematis vinculo innodati. Hoc quidem statutum, volumus anno quolibet in singulis quatuor festiuitatibus principalibus si sermo eodem die fiet: alioquin die sequenti proximo dum sermo fuerit in quibuslibet ecclesijs ciuitatis & diœcesis nostrarum, in cancellis publicari.

¶ De usuris. CAP. XLVI.

VSurarios actus diuina & humana lege satis nouimus exprobratos: & contra exercentes vsuras, nouissima constitu

ftitutio Concilij Lugdunen. pœnas ſtatuit exquiſitas, ſed quia quæſito fœnerandi colore, nonnulli ſub titulo venditionis exercent vſuras, qui pecunias mutuant datis inducijs vt ſtatuto die recipiant fruges fortè in duplo valore, quas deinde ampliori pecunia vendant, quidam etiam emendo rem pro certa quantitate venditori dimiſſam, ſtatuto termino pro adaucto numero vſurarum quantitate reuendunt. His fraudibus obuiando prohibemus, ne quis vſurarium abſoluat publicum, vel ad eccleſiaſticam recipiat ſepulturam, niſi cautione præſtita de vniuerſis reſtituendis iuxta conſtitutionem apoſtolicam in Concilio Lugdunen. factam, quæ habetur de vſuris libro ſexto, quæ incipit: Quanquam &c. quam in omnibus parochialibus eccleſijs præcipimus ſingulis annis per regentem curam animarum ſemel videlicet in dominica Quadrageſimæ, qua canitur Iudica &c. ſolenniter publicari. Ne autem conſtitutio prædicta cuiquam ſit incognita, illam voluimus hic de verbo ad verbum inſeri:

Quanquam vſurarij manifeſti de vſuris quas receperant ſatisfieri expreſſa quantitate vel indiſtinctè in vltima voluntate mandauerint: nihilominus tamen eis eccleſiaſtica denegetur ſepultura, niſi de vſuris ipſis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenariè ſatisfactum: vel illis quibus eſt facienda reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, aut alijs qui poſsint eis acquirere, vel eis abſentibus loci ordinario, aut eius vices gerenti, ſiue rectori parœciæ, in qua teſtator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipſa parœcia, quibus quidem ordinario vicario aut rectori prædicto modo, cautionem huiuſmodi eorum nomine liceat præſentis conſtitutionis authoritate recipere: ita, quòd illis perinde actio acquiratur, ac ſi ſeruo publico de ipſius ordinarij mandato idoneè de reſtitutione facienda ſit cautum. Cæterùm ſi receptarũ vſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliam recipiens cautionem huiuſmodi arbitrio moderandã, ipſe tamen ſcienter nõ minorẽ, quàm veriſimiliter creditur, moderetur: & ſi ſecus fecerit, ad ſatisfactionẽ reſidui teneatur. Omnes autẽ religioſos & alios qui manifeſtos vſurarios cõtra præſentis ſanctionis formã ad eccleſiaſticã auſi fuerint admittere ſepulturam, pœnę Lateranen. Concilij cõtra vſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubiacere. Nullus

manifestorum vsurariorum testamentis interfit, aut eos ad confessionem admittat, siue ipsos absoluat: nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciēdo pro suarum viribus facultatum præstent (vt præmittitur) idoneam cautionem. Testamenta quoq; manifestorum vsurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso iure.

¶ De pœnis occasione interdicti. CAP. XLVI.

SAcri prouincialis Concilij ordinationi inhærendo hac cōstitutione perpetuo valitura, ordinatione reuerēdissimi domini cardinalis Cāpegij legati in sua reformatione præinserta, posita pro præsenti rerum statu salua sancimus, vt si in antea aliqua ecclesiastica vel secularis persona cuiuscūque dignitatis status vel conditionis existat, instigante diabolo infra ciuitatem & diœcesim nostras, clericum, aut pro clerico se gerentem interfecerit, aut mutilauerit, aut sine licentia superioris ipsius clerici captiuauerit, aut detinuerit, eo ipso in terris, ecclesijs, parochijs totius archipresbyteratus in quo huiusmodi delictum commissum, aut clericus huiusmodi captus fuerit, non solum in illo archipresbyteratu, sed etiam in quibuscunq; alijs archipresbyteratibus, in quibus quempiā talium detineri constiterit, & in omnibus locis, in quibus interfector seu mutilator, aut captor, seu eius cōplices, & ipsi cōsilium, auxilium, & iuuamen præstantes, domicilium, aut dominium obtinētes, & siue de facto, siue de iure iurisdictionem exercuerint, aut obtinuerint, vel moram traxerint, & ad quæ deuenerint, & quandiu in eisdem fuerint, & post cuiuslibet ipsorum abinde recessum ad tres dies continuos ipso facto cessetur à diuinis, & seruetur strictissimè ecclesiasticum interdictum tam diu, & quousque læso nobis & ecclesiæ fuerit de tanto flagitio satisfactum, aut interdictum huiusmodi aliàs fuerit legitimè relaxatum: tales etiam iniuriatores tanquam excommunicati eo ipso, à singulis arctius euitentur, donec absolutionis beneficium meruerint legitimè obtinere. Ne autem hi iuxta promissa interdictum seruare debentes, se valeāt per ignorantiam quomodolibet excusare, præcipimus, vt rectores seu plebani ecclesiarum parochialium, in quorum parochijs facinora prædicta cōmissa fuerint, statim, & infra vnius diei spatium archipresbytero si præsens in archipresbyteratu fuerit, alioquin Camerario, & si Camerarius etiam abesset, vi-

ciniq

ciniori presbytero curato illius archipresbyteratus præsenti rem gestam referant. Qui archipresbyter, seu Camerarius, aut vicinior confrater Curatus omnibus cæteris confratribus archipresbyteratus huiusmodi, & etiam religiosis in eo commorantibus, infra biduum proximum hoc idem facinus manifestet, ac interdictum per eos, & in toto archipresbyteratu seruandum fore notificet, quibus super his fidem plenam, sicut nostris literis, volumus adhiberi. Si quis verò rectorum seu plebanorum ecclesiarum parochialium, aut archipresbyterorum, vel Camerariorum hoc nostrum præceptum adimplere contempserit excommunicationis sententiam eo ipso incurrat, à qua non possit, nisi congrua satisfactione præuia liberari, per præmissa constitutionibus legalibus & prouincialibus cõtra sacrilegos prædictos æditis, & alijs quæ de ipsorum pœnis tractant non intendimus derogare, sed potius eas in suo robore volumus permanere.

Ex eadem generali synodo Basiliensi.

Insuper eadem sacrosancta synodus Basiliensis ad vitãdum scandala & multa pericula, subueniendumq; conscientijs timoratis, statuit, quòd nemo deinceps à cõmunione alicuius in sacramentorũ administratione vel receptione, aut alijs quibuscunq; in iudicijs, vel extra cuiuscunq; sentẽtiæ, aut cẽsuræ ecclesiasticæ, aut suspẽsionis, vel prohibitionis ab homine, vel ab iure generaliter promulgatæ occasione, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut ecclesiasticũ interdictũ obseruare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura ecclesiastica huiusmodi fuerit, vel contra personam, collegium, vniuersitatem, ecclesiam, aut locum certum, aut certam à iudice publicata, vel denuntiata specialiter & expresse, aut si aliquem ita notoriæ excommunicationis sententiam constiterit incedisse, quod nulla possit tergiuersatione celari, aut aliquo iuris suffragio excusari. Nam à communione illius abstineri vult iuxta canonicas sanctiones, per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos & interdictos seu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari.

Ad idem ex eadem generali synodo.

Quoniam ex indiscreta interdictorũ promulgatione multa consueuerunt scandala euenire, Statuit hæc sancta syno-

dus, quòd nulla ciuitas, oppidum, castrum, villa, aut locus, ecclesiastico posʃit ʃupponi interdicto, nisi ex causa ʃeu culpa ipsorum locorum ipsorum, aut domini, ʃeu rectoris, vel Officialium. Propter culpam verò ʃeu causam alterius cuiuscunque priuatæ perʃonæ huiuʃmodi loca interdici nequaquam posʃint authoritate quacunque ordinaria vel delegata, nisi talis perʃona fuerit prius excommunicata, aut denuntiata, ʃiue in eccleʃia publicata, ac domini, ʃeu rectores, vel Officiales authoritate iudicis requisiti huiuʃmodi perʃonam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad ʃatisfaciendum compulerint, qua etiam poſt biduum eiecta recedente vel ʃatisfaciente, mox diuina reʃumi posʃint, quod etiam in pendentibus locum ipʃa ʃynodus vult habere: per hanc tamen conſtitutionem, non volumus eʃʃe ʃublatam conſtitutionem noſtram præmiʃʃam, quæ incipit, Sacri prouincialis.

¶ De pœnitentijs & remisʃionibus.

CAP. XLVIII.

TAmetsi iuxta ordinationem & conſtitutionem ʃanctæ matris Eccleʃiæ in concilio Lateranen. ʃub Innocentio tertio celebrato æditam & factam, quæ habetur ʃub titulo De pœnitentijs & remisʃionibus in antiquis, quilibet doli capax teneatur ʃaltem ʃemel in anno confiteri proprio ʃacerdoti, vel de eius licentia alteri, & euchariſtiæ ʃacramentum ad minus in paʃcha recipere. Certificati tamen ʃumus (quod certe dolenter referimus) quòd nonnulli ciuitatis & diœceʃis noſtrarum incolæ & inhabitatores his turbatisʃimis perniciosarum dogmatum & nouitatum temporibus, etiã pluribus annis non ʃint confesʃi, nec ʃacrum euchariſtiæ receperint ʃacramentum. Itaq; pro paſtoralis officij noſtri debito, vt tales circa propriam ʃalutem desides, ad meliorem vitam omni ſtudio & ʃolertia reducantur, diſtrictè præcipimus & mandamus, dictam Lateranen. Concilij conſtitutionem in omnibus parochialibus eccleʃijs annis ʃingulis per eccleʃiarũ parochialium rectores & curam animarum habentes, bis in Quadrageʃima, ʃemel in dominica Inuocauit, & iterum in dominica qua canitur Lætare, publicè & ʃolenniter publicari. Et ne conſtitutio huiuʃmodi cuiquam ʃit incognita, illam præʃentibus verbo ad verbum inʃerendam curauimus:

Omnis

Omnis vtriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, & iniunctã sibi pœnitentiam proprijs viribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, nisi fortè de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilẽ causam tempus ab huiusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioquin & viuẽs ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriẽs Christiana careat sepultura. Vnde hoc salutare statutum frequenter in ecclesijs publicetur, ne quisque ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autẽ alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat à proprio sacerdote, cum aliter ipse illum possit absoluere & ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus vt more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunstantias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere cõsilium, & cuiusmodi remediũ adhibere diuersis experimentis vtendo ad saluandum ægrotum. Caueat autem omnino ne verbo aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absq; vlla expressione personæ cautè requirat. Quoniam qui peccatum in pœnitẽtiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solum à sacerdotali officio deponendum decernimus, verumetiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

Quia nonnulli religiosi terminis suis non cõtenti in perditionem animarum in casibus sedi apostolicæ & nobis reseruatis, in ciuitate & diœcesi nostris subditos nostros absoluere præsumunt, licet de hoc nullam receperint potestatem, præsenti decreto inhibemus, ne deinceps nudo verbo ipsorum religiosorum asserentium se talem habere potestatem, nisi aliàs de potestate huiusmodi fecerint fidem legitimis documentis, credatur, declarantes absolutiones eorum in casibus prædictis factas, nullas esse, nisi hoc specificè à sede apostolica, seu à nobis eis sit concessum.

Ad idem.

Insuper omnibus presbyteris curatis & non curatis nostrarum ciuitatis & diœcesis inhibemus, ne de casibus episcopali-

bus nobis reſeruatis,quas duximus inferius annectendos,niſi quatenus iuxta tenorem præinſertæ reformationis reueren. domini Cardinalis Campegij de latere legati hoc ipſis conceditur ſeu permittitur,ſe intromittere audeant:ſed ad nos ſeu Vicarium noſtrum,omnes infraſcripti remittantur,decernentes abſolutionem per eos abſq; ſpeciali cõceſsione noſtra ſeu Vicarij noſtri in caſibus huiuſmodi,præterquàm in mortis articulo factam viribus penitus carere.

¶ De Sententia excommunicationis. CAP. XLIX.

QVoniam excõmunicati abſolutos ſe eſſe nonnunquam mentiuntur, ex quorum communione pericula eueniunt animarum,præſenti cõſtitutione inhibemus, ne de cætero quiſque ſacerdos curatus nobis ſubiectus quamcunq; perſonam eius parochiæ,quam ſemel per noſtras,ſeu vicarij vel Officialis noſtri literas excommunicatorias ſigillatas excõmunicatam denuntiauit,aut contra quam tales literas vidit & recepit,vltra ad diuina ſua ſciẽter admittat,vel coram eo celebret,aut abſolutum credat vel teneat,niſi abſolutionem ſuam literatoriè & ſigillatã illius ſigillo qui eum excommunicauit ſibi prius oſtẽdat. Tranſgreſſores autem vltra pœnam iuris quam incurrãt,pœnã condignam non euadent.

Quamuis contra abſentes ad ſynodũ vocatos ad pœnas iuris procedere id eorum cõtumacia exigente poſſemus,ex cauſis tamen certis nos monentibus mitius agentes,ſub ſpe quòd in futurum noſtra benignitate attenta reddantur obedientes, pœnarum huiuſmodi effectum duximus ſuſpendendum,& ſuſpendemus per præſentes. Præterea,ne clerus noſter cẽſuris & ſentẽtijs eccleſiaſticis authoritate ordinaria propter ſtatutorum tranſgreſsionem,& nõ obſeruationem à nobis & prædeceſſoribus noſtris latas,dummodo à iure latæ non ſint,inuoluatur,illas tollimus in his ſcriptis,eaſdẽ in arbitrarias pœnas per noſtrum Vicarium in tranſgreſſores infligendas committentes,citra tamẽ pœnarum iuris ſublationem,quibus per hoc nolumus derogare.

¶ Caſus Epiſcopis ſpecialiter reſeruati ſunt infraſcripti. CAP. L.

REbaptizatus,Reconfirmatus,vel reordinatus.

Item: Qui matrimonium poſt ſpõſalia iurata cum alia quàm ſponſa,contraxerint.

Item:

Item:Mulier quæ antequàm certificaretur de morte mariti, ſecundò contraxerit.

Item:Ille qui virginem deflorauerit,oppreſſerit,& rapuerit.

Item:Opprimens propriam prolem.

Item : In ſe ſterilitatẽ vel aborſum quomodolibet procurans.

Item:Homicidium,facto,præcepto,conſilio,conſenſu,authoritate propria,aut authoritatiua exhortatione,vel quouis alio modo committens.

Item:Inceſtum in tertio,aut proximiori gradu conſanguinitatis,aut affinitatis committens.

Item:Voti tranſgreſſores.

Item:Simoniacus. Item:Vſurarius.

Item:Raptor. Item:Sacrilegus.

Item:Incendiarius. Item:Latro.

Item:Eccleſiam conſecratam ſanguinis vel ſeminis effuſione polluens.

Item : Quilibet eccleſiæ,vel cœmeterij,aut emunitatis,vel libertatis eccleſiaſticæ violator.

Item : Quilibet excommunicatus à canone vel conſtitutione.

Item:Sacerdos proditor confeſsionis.

Itẽ:Celebrans in eccleſia interdicta,vel altari non cõſecrato, aut mobili,ſine licẽtia,vel ſine indumẽtis,aut non ieiunus.

Item:Non ordinatus celebrans vel miniſtans in ordine quem non habet.

Item : Sacerdos,cuius negligentia,vel culpa aliquid inhoneſtum,vel aliquod ſcandalum circa ſacramenta euenit.

Item: Quilibet deierans,ſeu veniens contra ſuũ iuramentum.

Item:Falſarius literarum & monetæ.

Item: Quilibet manus violẽtas inijciens in patrẽ & matrẽ ſuã.

Item : Quilibet coniugatus contrahens matrimonium,viuente vxore,cum ſecunda:vel intrans religionem,vel recipiẽs ſacrum ordinem coniuge inuita,& econtra.

Item : Coniunx qui & quæ in mortem coniugis effectualiter machinatus vel machinata fuerit.

Item:Scienter coiens cum infideli.

Item:Promotus per alium,quàm per proprium epiſcopum ſine licentia.

Item : Furtiuè ſeu per ſaltũ vel extra ſtatuta tẽpora promotus.

Item:Excommunicatus,vel ſuſpenſus,aut interdictus in ordi

ne ſuo miniſtrans, vel qui taliter ligatus aliquem ordinem ſuſcepit.

Item: Scienter ſepeliés corpus excommunicati in cœmeterio, vel etiam non excommunicati tempore interdicti.

Item: Abutens quomodolibet ſacramentis eccleſiæ, vt puta Hoſtia, Chryſmate, vel alia re ſacra.

Item: Omnis adulter & adultera ſaltem publicus & publica.

Item: Quilibet ſcienter extra caſum neceſsitatis baptizãs propriam prolem, vel illam tenens in baptiſmo aut confirmatione.

Item: Omnis hæreticus, aut fautor, participatór ve hæreticæ prauitatis.

Item: Committens Sodomiticum crimen, aut cum brutis commiſſum.

Item: Quilibet cum ſanctimonialibus coiens.

Item: Omnes clandeſtinè contrahentes ſponſalia, niſi infra tempus ſtatuti ſupraponiti illa ſolennizauerint.

Poſtremo, ad ſiniſtræ ſuſpenſionis tollendum ambiguum, inhibemus, ne quis ſacerdos, vel religioſus de cætero cõfeſsiones mulierum audiat alibi quàm in loco publico vbi videri poſsit.

Lecta & publicata fuerunt hæc ſtatuta ſynodalia Reuerendiſsimi patris & domini, D. Valentini epiſcopi Hildeſemen. in ſynodo epiſcopali per ipſum perſonaliter in ciuitate & eccleſia Hildeſemen. celebrata, die lunæ poſt dominicã Lætare, quæ fuit XVII. Mẽſis Martij. Anno à natiuitate domini 1539.

FORMVLA VIVENDI

Canonicorum, Vicariorum & aliorum Presbyterorum ſecularium.

SIC Pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi, vt reddā vota mea de die in diem. Scribitur pſal.lx. Super hoc verbo dicit gloſſa Auguſt. Si vis in æternum pſallere, redde vota in iſto die, id eſt, quod promiſiſti nunc ſolue, donec venias ad illū diem in quo perenniter cum omnibus ſanctis Deū laudes. De omnibus enim bonis quæ in præſenti facimus, Deum in futuro perenniter laudabimus. Quod igitur illic acturi ſumus, hic inchoare debemus. Ecce venerabilis domine, quàm breue verbum, ſed fœcundum & omni ſuauitate plenum, veſtroq; deſiderio aptiſsimum. Scribitis nanq; & reſcribitis pro aliqua exhortatione & informatione vobis tranſmittenda, ſuper qualitate ſtatus veſtri, quaſi non habeatis ad manum ſanctorum regulas & formulas, iuxta quas ſecurè vos regulare poſsitis. Si non humilitas veſtra pariter & bona vita vos excuſarent, decidendi nos occaſionem potius quàm exhortationem aut informationem expetere timeremus. Coacti igitur (Deus ſcit) facere tētamus quod neſcimus, & niſi ipſe calamum dirigat, inutilis erit labor iſte, ſed vtinam non pernicioſus. Nunquam enim ſermo exilis doctum quemlibet aut exaſperat aut impedit. Et cum ego veſtræ perſonæ notitiam non habeam, niſi tantillum quod (ſicut dictum eſt) mihi presbyter eſtis, & cuiuſdam cathedralis eccleſiæ canonicus, idcirco ſecurè conſulere non valeo.

¶ De quinq; horribilibus exēplis contra eos qui uitam ſuam emendare uolentes, ſtatim cum compunctionis ſpiritū ſentiunt, ſe perfectos eſſe arbitrantur, & in modo uiuendi eligendo ſanis cōſilijs non utuntur, ſed iuxta motum capitis ſui ambulant.

CAPVT I.

DIcit beatus Gregorius in Paſtorali ſuo. Nō vna eadéq; cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas aſtringit. Quod vni prodeſt, alteri nonnun

nunquam obeſt. Dicam rem hanc breuiter ſub quintuplici exemplo quæ vos in admirationem & cautelam magnam adducere debet. Non longe ante hos annos presbyter quidam fuit admodum bonæ vitæ, quem hoc ordine diabolus decepit. Conſuluit nanque ſibi, vt ſe interficeret, vt martyr fieret, aſſerens hoc domino plurimum placere. Tandem miſer arrepto pugione proprium perfodit ventrem, ſperans in hoc obſequium ſe præſtare Deo: ſed cum plagam ſenſiſſet, ilico exclamauit, dicens: Heu heu deceptus ſum. Accurrentibus autem vicinis & cauſam ſciſcitantibus, cuncta narrauit, moxque miſerabiliter vitam finiuit.

Alius quidam valde timoratæ vitæ, cum informari nollet, in erroneam conſcientiam lapſus, dixit ſe deſperare de venia propter ſeueritatem iudiciorum Dei, qui ſimiliter laqueo ſe ſuſpendens, interijt.

Tertio, quidam presbyter caſtiſsimæ vitæ fuit, ita vt nec probatæ vitæ fœminis loqui auderet, verum cum ad beatam Mariam in eremo peregrinari diſponeret, virgo quædam ſancti propoſiti eidem ſe ſociauit, vt hac occaſione diu conceptam deuotionem ſibi colloquendo reuelaret. Sed, proh dolor, poſt longa tandem colloquia in carnis vitiũ ſunt collapſi.

Altera etiam quædam virgo per omnia probiſsima mihi nota, cum non poneret modũ deuotioni ſuæ, eo quòd iugiter orare & contemplari vellet, in freneſim perpetuam cecidit.

Quædam etiam virgo cum maritari nollet, ex magna deuotione à ſeculari conſeruatione abſtinere diſpoſuit. Hanc inimicus in tantam auaritiæ facem depulit, vt de eius quoque ſalute plurimum timeretur. Hæc, venerabilis domine, breuiter dixerim, vt è vicino oſtenderem, quantum etiam periculum in ſacris exhortationibus contingere poteſt, ſi non debite applicantur. Ecce, ponamus ante noſtros oculos quãdoq; hos quos præfati ſumus. Si primo dixerimus, quòd fortiter in via Dei ambulare debuerit, ecce inde occaſionem propriæ necis accepit. Si ſecundo dicamus vt Deum timeat, ecce, inde in deſperationem corruit. Si tertio dixerimus, proximũ tuum ama ſicut teipſum, ecce propter hoc in luxuriam cecidit. Si quarto diximus, contemplationi inſiſte: ecce hac occaſione in amentiam peruenit. Si quinto dixerimus, vt prudenter ſe gerat in omnibus: ecce propterea penè in auaritiam irremediabiliter lapſa eſt.

eſt. Omnes hæ doctrinæ quàm ſanctæ quàm deuotæ ſint, ſed his perſonis ſic diſpoſitis quàm ſint pernicioſæ, dat idem beatus Gregorius exemplum de pane qui vitam fortiorum roborat & paruulorum necat. Similiter medicina quæ nonnunquam vni morbum innuit, & alteri vires aufert: ſic ſacra ſcriptura eſt quibuſdam odor vitæ in vitam, quibuſdã odor mortis in mortem. Neque hoc ideò venit quaſi ſacra exhortatio mala ſit, ſed propter inſufficientiam audientium, quæ communiter ex ſuperbia pullulare ſolet. Nam ſunt plerique qui quàm citò ſpiritum compunctionis ſentiunt, ſtatim ſe perfectos arbitrantur, neque vllius magiſterij moderamini ſe ſubdere volunt, dicentes: Ego ſum bonæ voluntatis, totum quicquid dico aut facio, cordialiter noto &c. quaſi hoc ſufficiat contra tot antiqui hoſtis verſutias: & quia nunquam diſcipuli veritatis fuerunt, ideò facile à ſpiritu erroris ſeducũtur. Nulla enim ars haberi præſumitur, niſi prius intenta meditatione diſcatur. Dicit quidam venerabilis doctor, quòd bonæ voluntati nihil eſt periculoſius, ſi non recta ratione reguletur. Hoc eſt notabile & formidoloſum verbum, & dat rationem, quia de natura voluntatis eſt, quòd ſit cæca, & de natura boni eſt quòd ſit ſui diffuſiuum. Quæ igitur ſemper cæca eſt & vbiq; diſcurrere voluerit, quid illi reſtat, niſi caſus continuus? Vnde Cyrillus de hoc dicit: Certe nil plus nocet, quàm aliorum ſpreto conſilio, vt propria præcipit voluntas ambulare: qui ſuæ tantum voluntati credit in cunctis quæ facit, finem odibilem adinueniet. Exempla de hoc ſunt infinita. Igitur qui ſecurè ambulare deſiderat, non ſibi confidat: neque Deum tentare debet, quaſi ipſe ſibi deſuper ſcientiam infundere merito teneatur, quia ipſum amoroſo corde quærit. hoc nanque & ipſe dedit. Sed neque de hoc ſibi blandiri quiſquam poterit quòd bonæ voluntatis eſt, quaſi hoc à ſe habeat, ſed ſolicitè penſare debet, quomodo talentum ſibi diuinitus datum dignæ expendat gratiæ, dignè cooperando, ſciens quòd nõ omnia chariſmata ſimul donantur in ſua plenitudine, ſicut nec impetu vno virgultum excreſcit in arborem robuſtam, ſed omnia tempus ſuum habẽt, & per determinatas moras regulatiſsimè vnumquodque tendit ad ſui cõſummationem. Eſt igitur conſilium omnium ſanctorum patrum, qui de moribus ſcripſerũt, quòd homo bonæ voluntatis quærere debet virum aliquem diſcipli-

plina

plinatum & in sacra pagina bene doctum, cui totũ cor suum & propositum plenè reuelet, à quo mandata viuendi accipiat, quæ etiam tam diu diligenter obseruet, donec ipso licentiante, aut certe Spiritu sancto reuelante ad altiora se transferat. Hic nanque vir heroicus siue spiritualis omnia dijudicat, naturam cõsiderat, propositum explorat, & iuxta hoc quod viderit expedire, singula moderatur. Cuius etiam consilijs tanquàm diuinis est obtemperandum, quia in eo habitat Spiritus sanctus. Qui de his dubitat, legat regulam beati Hieronymi ad Eustochium, & epistolam ad Demetriadem, & alia eius opuscula: similiter Augustini, Benedicti, Bernardi, &c. & si aliter inuenerit, quod non puto, mendacij me arguat. Verum vt per quotidiana exempla id probem, ad oculũ ista videmus in scholis virtutum, id est, approbatis religionibus, vbi de his omnibus diligenter inquiritur, nec quisquam in feruore nouitio permittitur ambulare, iuxta motum capitis sui, quasi securus sit de omnibus, eo quòd habuerit bonam voluntatem, sed secundum regulas sanctorum patrum instituitur in omnibus. Et qui sic procedit, securè procedit & proficiet, non tamen sine grandi labore & tentatione quotidiana. Quia tentatio est vita hominis super terram. Et Adæ dictum est: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Specialiter autem virtutis exercitium est circa difficilia: quare merito ad hoc idoneus magister, scilicet, qui scientiam & experientiam eius habuerit, quia teste S. Gregorio: Ars artium est regimen animarum. Dicitur notanter idoneus magister, quia multi reperiuntur consultores fallaces, inflati spiritu arrogantiæ, aut auaritiæ, & multos seducunt. Heu quot homines simplices & bonæ voluntatis perierunt per tales simulatores. Dicam breuiter rem quæ mihi accidit. Cum aliquando in adolescentia mea visitassem quendam solitarium laicum, qui iugi clausura sedebat in quodam conclaui seorsum, & ab eo verbum ædificationis interrogassem, inter multa consilia quæ dixit, hæc, aut similia verba adiunxit: Qui vult esse perfectus Christianus, debet vendere omnia quæ habet, & dare pauperibus, & ostiatim mendicare sicut Christus fecit: & nihil amplius curare de scripturis, quia scripturæ confusæ sunt propter multiplicitatem glossarum, & bonum esset quòd vniuersæ glossæ comburerentur. Hæc & similia miser ille verbositando dogmatizauit. Cumque dili-

gen

gentius cogitassem de his, quia adhuc ignarus erã huius astutiæ : quidam presbyter dixit mihi,Ne cures de phantasijs illis. Nuper quendam fabrum similiter docuit, qui cum omnibus distractis mendicare cœpisset, vniuersi maledixerunt ei,dicentes:Cur mendicare vis cum fortia membra habeas ad operandum,redi ad officium tuum.Quid plura?Tandem cum nil sibi à quoquam daretur,nec quid manducaret,inueniret,desperatione tactus in flumen se præcipitans submersus est. Similia plura de talibus leguntur. Ecce venerabilis domine, quanta est astutia antiqui hostis,etiam contra homines bonæ voluntatis.Quare summopere vobis præcauendũ est,ne in laqueum eius incidatis.Placeat reuerentiæ vestræ hoc aduertere, quod communiter dicitur, religiosi possunt se facilius iuuare contra tentationem inimici propter multa,&c. Hæc est etiam sententia beati Bernardi & Hieronymi.Ratio est,quia semper alieno arbitrio diriguntur, nec quicquam de voluntario habent.Peccatum autem est adeò voluntarium,quod si non esset voluntarium non esset peccatum.

¶ De mala libertate canonicorum secularium. CAP. II.

HInc concluditur, quòd verus obediens vix potest peccare:ex quo vlterius per oppositum cõcluditur, quòd qui non vult obedire,vix potest bene facere.Iam,quæso,reflectite hæc super statum vestrũ. Quid est quòd quidam ita vitare solent sicut obedientiam ? cum venia loquor, nónne hæc est quotidiana vox dominorum canonicorũ paucis exceptis? Nos liberi sumus, nemo nobis præcipere habet: nos cum domini sumus,nolumus vt præcipiatur nobis, sed ipsi alijs præcipere debemus.Nũquid serui sumus?Ach malè liber est, qui diaboli seruus est.Nónne vulgariter dicitur,Quanto stirps nobilior,tãto ceruix flexibilior? Quid de sua generositate tales habent gloriari,quando nec diuino nec humano iudicio vlla in eis ingenuitatis indicia reperiũtur?Iam dictũ est, quòd nobilitas vera siue secularis siue spiritualis, cum promptitudine obediendi soleat agnosci.Itẽ vlterius sequitur, quòd si verus obediens facilius potest vitare peccatũ,econtra qui non vult obedire,difficilius potest peccatũ vitare, imò penitus non potest, quia diabolus eũ ad omne malũ impellit, quem nullo disciplinæ freno alligatũ cernit.Prona est nanq; omnis ætas ad malũ.

Igitur venerabiles domini, si vultis seriose vestram salutem procurare, cauete ab hac mala libertate, cauete & à falsis & imperitis magistris: per hæc duo penè totum mundum diabolus post se trahit. Tollantur è medio ista duo, scilicet pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magistrorũ: quid vlterius periculi remanebit in orbe terrarum? Si cuncti magistri bene docerent, si cuncti discipuli bene obedirẽt, nónne reformatus esset mundus? hic tota difficultas, hic totius vitæ Christianæ perfectio latet. Sed absit hoc, dicit libertas mala, vt sic me alteri subdam, quod nihil mihi reseruem, viuit dominus, ego pariter consiliabor, ego quod placet faciam, alienum non audiam, nisi fortè illum qui loquitur mihi placentia. O periculum periculorum nimis super omnes filios Adã effusum, quod vtique paucissimi effugiunt, scilicet electi, perfecti in timore Dei. Et vt breuiter dicatur, Via lata ad gehennam est mundialis ista libertas pro qua penè omnis homo certat vsque ad mortem, iuxta vulgatum prouerbium: Libertas præualet auro. Videamus exemplum familiare, Nauis in medijs fluctibus sine gubernatore, nunquid verè libera, an non? Si vere libera est, ad portum securè perueniet: sin autem, submergetur: Sic est omnis homo, qui diuinis legibus non est institutus, nunquam aliquis talis est saluatus, quia à diabolo possidetur, ad cuius voluntatem vinculis prauæ consuetudinis tenetur irretitus. O vtinam viderent singuli quod vidit beatus Martinus. Cum enim aliquando venisset ad palatium cuiusdam tyranni, vidit quendam maximum dæmonem sedere super collum eius instar equitis, qui ipsum duxit quocunque volebat. Simile beata Brigida vidit, Cum quidam superbi prælati ascendissent super equos pompaticos, quòd toties Aethiopes quidam ascenderunt super colla ipsorum: Sic miser homo decipitur, putans quòd suam impleat voluntatem, & nescit quòd diaboli seruit impulsibus ad omne malum. Hæc sunt stipendia malæ libertatis, quando scilicet vnusquisque facere delectatur, quod sibi propria volũtas suadet, quam communiter diabolus quodam quasi hæreditario iure facile sibi seruire cogit. Ecce quod homo summe diligit & appetit, hoc summè sibi perniciosum est, propriam scilicet adimplere voluntatem, vt nemo ei dicere possit, cur sic facis, aut, ab illis abstineto &c. quia hac libertate omnibusque vitijs exponitur.

¶ Quid

¶ Quid sit secundum carnem uiuere CAP. III.

VNde Apostolus ait: Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Vbi sic dicit beatus Augustinus: Ille secundum carnem viuit, qui secundum seipsum viuit, id est, pergit quò vult, dormit quando vult, & quandiu vult, loquitur quicquid vult, manducat & bibit quando vult, & quantum vult, ridet, iocatur, otiatur prout vult, occupatur quando vult, & in quibus vult, quicquid naribus suaue est quærit, quicquid auribus blandũ, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori suo iocundum, exercet & prosequitur. Delectatur in vestimentis curiosis, & epulis splẽdidis & domibus gloriosis. Quid multa? Omnia desideria carnis suæ exquirit, & perficit sicut vult & quando vult. Qui sic viuit, absque omni dubio æterna morte morietur, vbi nunquam quicquam habebit ex his quæ vult, sicut exemplificat dominus in Euangelio de diuite epulone, qui hic omnia ad nutũ habuit prout voluit, sed postea vnam guttam aquæ obtinere non potuit pro refrigerio linguæ suæ in tanta pœnalitate constitutus, in qua adhuc est vsque hodie & in ęternũ manebit, nec vnquam gutta illa ei dabitur, sed iugiter peius habebit. Ecce venerabilis domine, quàm insensati sunt, qui hic de mala libertate gloriantur, non volentes submittere collum suum iugo Christi, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris.

¶ Cum quibus conuersari debet canonicus secularis. CAP. IIII.

IGitur pensate diligenter statum conscientiæ vestræ, quomodo vixistis, & quomodo quotidie viuatis, & quales sint cum quibus conuersamini: quia ex hoc magna dependet portio salutis vestræ. Dicit nanque spiritus sanctus, spiritus vtiq; veritatis, qui neminẽ fallit, per os prophetæ: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris. Vbi dicit glossa: Ex conuictu mores formantur. Nam qui tangit picem, inquinatur ab ea. Et qui terit herbam odoriferã, percipit suauitatem eius. Quia reuera vita humana, non est ludus puerorum. Ecce, vt planè loquar vobis, quia presbyter & canonicus estis, non licet nisi cum spiritualibus conuersari, quia de eleemosynis viuitis, & ideo omnino debetis vos aptare vt sitis di-

gnus & gratus mediator inter Deũ & homines. H
ricus sonat quasi de hoc seculo acceptus & forti d
patus. Igitur cum Deo & spiritualibus viris erit cõ
stra, si rectè viuere vultis. Item nõ sufficit qualiterc
sed sicut canonicus, id est, regularis. Canon enim di
la: inde canonicus, id est, regularis. Dicitur auté re
regit, & secundum quam aliquis bene regulatur ac

¶ Qui nõ uult regi & dirigi, nõ est canonicu

IGitur qui non vult regi nec etiã dirigi, ipse non e
cus. Si auté non est canonicus, tunc corã Deo non
uare fructus præbẽdę, cuius titulum falso nomine p
Quòd si leuauerit, peccat, & ad restitutioné coram De
tur. Et si restituere nõ valet, tunc diuina iustitia ipsum
seruituti adiudicabit, si in hac vita, dũ adhuc tépus hab
gnam pœnitentiã non egerit. Hoc omnibus modis est
dum, quòd impossibile est, quòd vnus quadrãs iniustè le
apud Deũ sit in oblatione, sicut aperte Euangeliũ dicit:
das cum aduersario tuo in via, cõpone te cum illo, ne for
dat te iudici, & iudex exactori, & exactor mittat te in ca
Amen dico tibi, nõ exibis inde, donec vltimũ quadranté
das. Vere hoc est formidabile verbũ cunctis qui leuãt gra
redditus ecclesiarũ iniustè. Aut si iuste leuant, si tunc dilig
non student orare, & alia debita ecclesiastica facere prout
nentur. Vos auté venerabilis domine, qui spiritu Dei tac
non dissolutè, sed canonicè viuere vultis, supradictũ Psal
stæ verbũ in principio positum, diligenter aduertite, scilic
Sic psalmũ dicam nomini tuo in seculum seculi, vt reddã vo
mea de die in diem. Faciant alij quicquid velint, vos iugiter
minate huius versiculi efficaciam, & vtinã in tantum vobis
miliaris iste versiculus fiat & dulcescat, vt quoties campanæ s
nitum auditis, deuotè eum submurmuretis, dicendo sic, Psal
mum dicam nomini tuo. Hoc enim suaue colloquium inte
Deum & animam deuotum non in vacuum transibit, sed ma-
gnam gratiam reportabit. Potest etiam iste versiculus, secun-
dum quosdam expositores sic ordinari (retrograde enim le-
gatur in construendo) videlicet, Sic reddam vota mea de die
in diem, id est, per singulos dies, vt psalmũ dicam nomini tuo
in seculum seculi, id est, merear te laudare in æternum. Et hic
sensus est planior quàm primus, vterque tamen bonus.

¶ Qui

¶ Quilibet canonicus aut uicarius primo debet intentionem suam dirigere ad dominum Deum. CAP. VI.

PRo cuius versiculi maiori explanatione, quantū ad propositum, est aduertendum, quòd duo possunt in eo considerari, quæ cuilibet canonico bonæ voluntatis, aut vicario, siue parochiali ecclesiæ rectori, imò vnicuiq; spiritnali viro ac bonæ voluntatis Christiano sunt præcipue necessaria, cuilibet secundum proportionem status sui. Primum est directio intentionis, secundum exequutio operis. Igitur loquẽdo secundum propositum nostrum, dicimus quòd quilibet canonicus aut vicarius primo debet intẽtionem suam dirigere ad dominum Deum, vt quicquid facit, ad gloriam Dei ordinet, & hoc notatur, cum dicitur, Psalmum dicam nomini tuo. Plures nanque psallunt & bona opera faciunt, non ad Dei gloriam, sed ad suam, quærentes laudem ab hominibus, aut lucrū temporale. Hi tales non soluunt vota sua, sed furantur, quia illi cui debent, subtrahunt fallaciter, & sibijpsis reseruant, licet inutiliter, quia se quærūt, & non Dei honorē. Sed verus Christianus psalmum dicit nomini domini, non suo, quia considerat quòd ex se nihil est, & ideò domino totum tribuit, dicens: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Quicquid enim sumus, & quicquid habemus tu largiris: sine te statim in nihilum redigeremur. Tu sine intermissione aspicis nos, & nūquam obliuisceris creaturarum tuarum. Et quia à te est totum nostrum esse & posse, & scire & quicquid habemus: ideo meritò tibi à nobis debetur omnis laus, honor, virtus & gloria & gratiarum actio nunc & in seculum seculi, id est, in æternū. Vbi dicit sanctus Thomas in prima parte Summæ, quòd Deus est in creaturis non sicut calor in aqua, sed sicut sol in aëre, quia remota aqua ab igne, adhuc manet ad tempus aqua calida, sed remoto sole ab aëre, statim aër tenebrescit, nec quicquam luminositatis remanet: sic Deus, si non continuo creaturā administraret, statim omnis creatura esse desineret. Et ergo meritò vniuersa creatura debet esse parata iugiter ad obediendum suo creatori, sine quo nec ad momentum esse potest. Et hæc est principalis causa & primaria, quare Deo soli debetur honor & gloria, quia ipse est à nullo, sed omnia ab ipso sunt.

¶ Quilibet canonicus aut uicarius debet aduertere quibus & qualibus debitor sit iuxta uocationẽ suã, & hoc, ad quod tenetur, debet ope implere. CAP. VII.

HAec autem contẽplatio iocunda in libro creaturarũ in immẽsum extendi potest, nec doctore opus habet, quia quasi violẽter ingerit se humanis sensibus, ita vt inexcusabilis sit omnis homo. Vnde dicitur in Iob: Interroga iumẽta terræ, & docebũt te. Hinc secundũ Apostolũ: Quæcunq; facimus, siue comedamus, siue bibamus, siue aliud quodcũq; faciamus, omnia quidẽ ad Dei gloriã faciamus. Hoc autẽ nobis est vtile, nõ ei, quia nullius eget. Secundo etiã quilibet canonicus aut vicarius debet diligẽter aduertere, quibus & qualibus debitor sit iuxta vocationẽ suam, & hoc diligenter opere adimplere ad quod tenetur, prout melius poterit, quia sibi nõ sufficit generalis quædã bona voluntas, sine operis executione, sicut dicit Dominus in Euangelio: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnũ cœlorũ, sed qui facit voluntatẽ patris mei. Et iterũ: Qui custodit mandata mea & seruat ea, hic est qui diligit me. Est autẽ Dei mandatũ, vt reddamus omnibus debita. Est autẽ quilibet canonicus triplex debitor, scilicet Deo, sibi, & proximo, de quibus multa scripta in sanctis libris reperiuntur. Sed quantum ad præsens sufficit, arbitramur, quòd omnibus legaliter satisfaciat, si diuinũ officium debitè persoluit. Si autem aliquid vltra facit, illud supererogationis est, & hoc iam quod dicimus, vocatur debitum ecclesiasticum: sed si aliunde se obligauerit ad partẽ, ad quod eum ecclesia non astringit, hoc vocatur debitum personale, ad hoc etiam tenetur, si licitum fuerit & honestum.

¶ Valde multa ad hoc requiruntur, quòd aliquis ritè officium diuinum persoluat, & quòd aliquis dignus habeatur diuinis interesse. CAP. VIII.

IGitur tota intentio debet ad hoc tẽdere, vt officiũ ecclesiasticum ritè persoluat. Et hoc tangitur in secunda particula prædicti versiculi, scilicet: Reddã vota mea de die in diem. Quæ verba multa includũt, quia valde multa requiruntur ad hoc, quòd aliquis ritè diuinũ officiũ persoluat. Sicut & iã vulgariter dicitur, quòd plura necessaria sunt pauperi antequam diues fiat, etiã plura necessaria sunt vnicuiq; homini antequã dignus habeatur diuinis interesse mysterijs, etiam beatissimis

ange

angelis pauēdis. Hoc ideò sancti cōcorditer dicunt, quia est vltra hominem diuina tractare, imò vltra omnē creaturam. Et ideò diuinum officium iniungitur ecclesiæ ministris, & præcipue episcopis & presbyteris qui ab hoc Hierarchi dicuntur, id est, sacri principes diuinorū mysteriorum. Alij ministri, quia his sociantur, & ad tam etiam pauenda sacramenta subseruiūt sedulè, omni sanctitate & puritate fulgere debent, vt dicit beatus Augustinus, Contemplemini quid sit sancto populo Dei præesse, & considerate quale sit, sacramentis diuinis insistere. Altario placere debēt qui de altario viuunt. Et Episcopus instruendo ordinandos, dicit quòd cum magno timore est ad sacros ordines procedendum, atq; prouidendum vt cœlestis sapientia, probi mores, & diuturna iustitiæ obseruatio ad id electos commendet. Ecce venerabilis domine, qualia sunt vota, & qualia esse debent quæ reddere oporteret de die in diem quemlibet ecclesiasticum. De his beatus Gregorius pulcherrimum librum scripsit, quem omnino suadeo sæpius legatis, scilicet Pastorale, in quo inuenietis vltra quàm dicere valeo, cuncta saluti vestræ necessaria. Summa nanque discretione singulis (iuxta quod expedit) salutares largitur doctrinas.

¶ Si aliqua de antiquis obseruātijs ecclesiæ sunt collapsa, potest canonicus laborare pro reformatione eorum, uel in domo propria supplere illa per alia exercitia spiritualia. CAP. IX.

DE quotidiano autem exercitio specialiter nihil scribere possum, nisi quòd iuxta laudabilem vestræ ecclesiæ consuetudinē vos regatis in horis nocturnis pariter & diurnis. Quòd si aliqua de antiquis obseruātijs collapsa sunt, potestis, quantum gratia vos adiuuerit, laborare pro reformatione earundē. Si audire alij noluerint, tunc quantum ad vestram personā attinet poteritis in domo propria illa supplere per alia exercitia spiritualia, iuxta consilium discreti viri.

¶ De regula canonicorum secularium, quæ in quibusdam ecclesijs habetur. CAP. X.

HAbetur etiam in quibusdam collegijs regula quædam canonicorū valde bona, olim in Cōcilio Aquensi ædita, & collecta ex dictis sanctorum. Sed nullum scio collegium hodie, in quo ita seruetur sicut in ea scriptum est. Et propter hoc quidam dicunt quòd abolita sit. Fortè hoc verū

est quo ad aliqua, scilicet refectoriũ, dormitoriũ, & similia positiua, sed quo ad alia quæ sunt iuris diuini, stabilis est & manet in æuum. Ratio autem quare tam salubris regula abolita sit, suprà dictum est, quia pauci sunt, qui submittere volunt ceruices suas iugo disciplinæ, sed omnes libertatem affectant.

¶ Qui hanc formulam studiose seruauerint, etiam in seculo manentes, religiosam uitam ducere possunt. CAP. XI.

VOs autem venerabiles domini, qui per viam illam incedere vultis quę arcta est & ad vitã ducit, per quam pauci ambulant, diligenter eidẽ regulæ mores vestros cõformate, quia optima est & ex elegantissimis sanctorũ doctrinis composita, & ita discretè procedit, vt cuilibet bonæ voluntatis viro bene sit portabilis. Et quia fortè nõnulli sunt vobiscũ qui libros istos aut nõ habẽt, aut propter paupertatẽ sibi procurare non valent: igitur ne illis charitas nostra desit, aliqua hic annotare breuiter ex eisdẽ & alijs deuotis libris intendimus, per quæ suam conuersationẽ regulare possint, vt coram Deo & hominibus in sanctitate proficiant. Quòd si studiosè hæc obseruauerint, absq; dubio etiã in seculo manentes, religiosam vitam ducere possunt. Hoc autem præmittendum est, quòd secundum diuersas temporũ vices, diuersi modi viuendi in clero fuisse narrantur, de quibus Gratianus in Decretis plura collegit, præcipue in cap. xij. q. j. & alijs locis multis. In primitiua siquidem ecclesia nullus ad clericatum aut sacros ordines admittebatur, nisi magna sanctitate cæteros antecederet omnino à conuersatione laicali segregatus, summaq; religiositate præfulgens. Nam tanta crudelitate & sæuitia pagani tunc fidem persequebantur, vt præesse nemo vellet nisi valde perfectus, quia teste beato Gregorio: Quicunque erat prior in dignitate, prior trahebatur ad martyriũ. Stetit autem hoc tempus annis penè trecentis, vsque ad Syluestrum & Constantinum magnum, in quo penè nullus honor & reuerentia fidelibus deferebatur, quia tunc erat apud vulgares scandalosum esse Christianum, sed postquam Constantinus magnus & alij principes templa idolorum subuerterũt & baptismum susceperunt, cœpit Christianũ nomen in gloria esse apud cõmunem populũ, & prohibitæ fuerunt occisiones fideliũ, vnde tunc fides maximè creuit. Idem autẽ Imperator volens ecclesiasticos

in

in honore esse,maximas possessiones ecclesię cõtulit,vnde clerici & pauperes sustẽtarentur,quatenus cõmodius diuinis interesse possent,& pro cõmuni populo diligẽtius orarẽt. Similiter & alij principes in diuersis locis fecerũt,& extũc ecclesiastici ab his operib⁹ vacare cœperũt,& sedulè diuinis insistere, viuẽtes de eleemosynis fideliũ. Vidẽtes autẽ sancti patres quòd grãdis cõflueret multitudo,& quòd sine aliquo vtili labore & occupatione cohabitare non possent,ecclesiasticũ officiũ,regulas varias & diuersos viuẽdi modos instituerũt,vnusquisq; prout spiritus sanctus illi dabat. Nam beatus Hieronymus diuinum officiũ ordinauit: Ambrosius hymnos & cãtum superaddidit: Pachomius ,Basilius, Augustinus, & alij regulas ædiderũt. Maxima quoq; tũc sanctorum eremitarum & monachorum multitudo extitit. Fuitq; tunc vix aliqua differentia inter religiosos & clerum,quia nondũ erat ista solennis professio instituta,quæ hodie in monasterijs frequẽtatur. Verũ successu tẽporis & charitate frigescente hæc generalis sanctitas valde cœpit declinare singulis abeũtibus post cõcupiscentias suas,in tantum quòd cœpit diuisio apparere inter ecclesiasticos. Ita quòd quidã nominabãt se canonicos,quidã monachos,prætextu cuius magna superbia & auaritia in clero surrexit. De quibus Gregorius sæpe mentionem facit in dictis suis,& alij. Huic autẽ pestiferæ abusioni sancti patres occurrere volentes, & clerũ ad pristinũ statum prouocare cupientes,regulã quandam canonicorũ in Concilio Aquensi tempore Ludouici Imperatoris magno cum moderamine ex antiquorũ dictis collegerunt,præcipientes,vt qui in monasterijs viuere monachico more non vellẽt,huius regulæ institutis omni cõscientiæ securitate se tradere possent. Sed rursum ab hac sancta regula ita desperabiliter ecclesiastici nunc defecerunt,vt vix aut nullo modo possibile sit,quòd vnquam reduci possint,impleturque hodie illud propheticum: Et erit sicut populus,sic & sacerdos.

¶ Canonicis & uicarijs bonæ uolũtatis malitia huius tẽporis obesse non potest,faciant melius quod possunt,& solicitè ambulent cum Deo suo & salui erunt. CAP. XII.

VErum qui bonæ voluntatis sunt,illis malitia temporis obesse non potest. Faciãt melius quod possunt,& solicitè ambulẽt cum Deo,& salui erũt,quod vt facilius pos-

ſint,ſeptem ſolicitudines,circa quas bona voluntas occupare ſe debet,aduertent.

¶ De debita exterioris hominis cõpoſitione tam in loquendo quàm comedendo. CAP. XIII.

SOlicitudo igitur primo bonæ voluntatis ad hoc tendere debet,vt exteriorem hominem debitè cõponat,tam in loquendo quàm comedẽdo,bibendo,ambulãdo,&c. quatenus quicunq; mores ipſius conſiderat, ædificetur & dicat: Ille eſt diſciplinatus vir & vtilis in officio eccleſiaſtico,quia omnes ſanctam vitam in eo vidẽt.Hæc autem compoſitio morum inter ſimplices & mundanæ vitæ homines maxime eſt neceſſaria,quia facilimè ſcandalizantur,quando vel parum clerici ad libertatem extrinſecam declinant. Ecõtra autẽ,quando vidẽt eos maturè incedere,& timoratè conuerſari in omni caſtitate & ſobrietate,tunc maximè ædificantur & venerantur eos.

¶ De ſobria menſa,& cibis ſimplicibus mediocribusq́;. CAP. XIIII.

SIt igitur menſa frugalis,de cibis ſimplicibus, non nimis delicatis,nec nimis groſsis,ſed mediè tẽperatis,quia hoc expedit ad ſanitatem corporis.

¶ De Ieiunijs temperatis. CAP. XV.

IEiunia ſic temperare ſtudeat,vt nõ laſciuiat,nec etiam deficiat in ſeruitio domini.Hoc nanq; tentator omnino nititur perſuadere,vt aut nimis homo repleat ventrẽ,aut etiam indiſcretè abſtineat,ſed medium eſt tenendum.

¶ De habitu. CAP. XVI.

SIt habitus humilis,nõ nimis vilis nec nimis pretioſus,ſed mediocriter honeſtus,ſine omni curioſitate,longus & amplus,ne forma corporis more ſecularium appareat foris. Poteſt autem duplicem veſtitum ſeruus Chriſti habere,vnum meliorem pro diebus feſtiuis,alium deteriorem pro diebus ferialibus.Color autem ſit niger,vel griſeus,vel etiam blaueus, ſed non ſanguineus aut ſubuiridis,vt non dicatur ei,quod diabolus improperauit cuidam:Si plus poſſes,plus faceres.

¶ De loquutione. CAP. XVII.

SInt verba pauca,rationabilia & vtilia,non vana,nõ otioſa,non ſuperflua,non riſoria,non detractoria,non ſcurrilia,non maledica,non inuerecũda,non litigioſa,non clamoroſa, ſed ſuauia,religioſa & gratioſa, vt dicit Salomon:

Sa

Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratia autem stultorum effundetur. Item: Verbũ dulce multiplicat amicos, sermo autem durus suscitat furorem. Item Hieronymus: Beata lingua est, quæ nõ nouit, nisi de diuinis sermonem texere. Verum non hæc sic sunt intelligenda quasi nunquã sit licitum vti verbis iocundis & solatiosis, quia secundum omnes morales, Vir sapiens & timoratus pro loco & tempore potest virtuose aliquãdo rigorem remittere, & hoc maxime pertinet ad verba iocunda, in quibus hæc debent omnino vitari, vt scilicet non sint inhonesta, nociua aut detractoria. Et hæc remissio debet fieri, quando omnia seriosa sunt persoluta loco & tempore debito, & cum talibus personis, quæ ex hoc non scandalizantur, & tali intentione, vt hac recreatione fortius valeat ad seriosa virtutis opera redire. Exemplum horum legitur de sancto Ioanne Euangelista, & de sancto Antonio, quorũ hæc sententia est, quòd expedit aliquando contemplationem intermittere propter infirmitatem naturæ, vt postea melius ad spiritualia videnda animus redire valeat, sicut arcus distentus fortius iaculum proijcit, quàm qui sine intermissione tensus tenetur. vnde Augustinus dicit: Volo tandem vt tibi parcas, Nam sapientem decet interdum remittere mentis aciem rebus agendis intentam.

¶ Medium semper est tenendum. CAP. XVIII.

ET sicut suprà dictũ est de Ieiunio, sic & hic de hoc solatio virtuoso dici potest, quòd diabolus nititur hominẽ ducere ad duo extrema, scilicet vt sic feruẽter bonis operibus insistat, quatenus totaliter inutilis fiat, vel quòd sine intermissione ludis ac solatijs vacet, & alia bona opera negligat. Sed medium est tenendũ, & hæc regula optima est, & vbiq; applicanda, quia virtus in medio consistit. Iuxta illud: Ne quid nimis, ne quid minus. Medium tenuere beati. Et teste B. Bernardo: Discretio est auriga virtutum, sine qua virtutes sunt vitia.

¶ De reformatione interioris hominis. CAP. XIX.

SOlicitudo secunda bonæ voluntatis ad hoc tẽdere debet, vt etiã interiorẽ hominẽ reformare studeat, vt scilicet velit quæ Deus vult eũ velle, sciat quæ vult eum Deus scire, & recogitet siue memoretur quæ vult eum Deus cogitare. Et hic est maior labor, neq; vnius diei, sed qui nunquam incipit, nunquam perueniet. Igitur inuocato diuino auxilio totaliter

nos propter imminentem talem necessitatẽ ad hoc opus præcingamus. Magni nanque meriti est huic negotio insudare, quanuis non pro voto idipsum acquiratur quod intenditur. Sciendũ est igitur, quòd internus noster homo triplici morbo est infectus, id est, tria semper concupiscit, quæ semper deberet spernere. Et hic oritur omnis illa difficultas proficiẽdi in virtutibus, quam boni viri sentiũt etiam vsq; ad mortem, quidam maius, quidã minus. Hoc est quod dicit beatus Paulus: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mẽtis meæ.

¶ De bello legis Dei contra legem diaboli in uno homine. CAP. XX.

ECce bellum mirabile in homine, vnum contra vnũ. Lex Dei contra legẽ diaboli. Lex Dei dicit: Cõtemne omne quod est in mũdo & adhære præceptis domini creatoris tui. Cõtrà lex diaboli dicit: Nihil sit tibi curę de inuisibilibus, sed stude delicias corporis tui habere, & honorem huius mundi, & diuitias ad omnem copiã. Iterum lex Dei dicit: Caue ne audias eam, sed mihi obtẽpera, quia omne quod est in mundo, vanum est, nec mundus te iuuare poterit nec seipsum. Contrà lex diaboli dicit: Ne permittas te decipi, quia omnia grauia sunt: ego autem habeo tria quæ tibi sunt vtilia valde & delectabilia, scilicet omnia cõcupiscibilia carnis, & oculorũ tuorum, & pompam huius seculi, exerce te in istis & felix eris.

¶ De triplici concupiscentia. CAP. XXI.

EX hac triplici radice oritur omne malum, & ideo primus labor hic debet inchoari, vt hæc triplex concupiscentia, carnis videlicet, oculorũ, & vanitatis quod est superbia vitæ, non quidẽ radicitus extirpetur, quod est impossibile, sed cõculcetur, ne herbã peccati germinet: sicut videmus quòd via quæ freqũẽter pedib' teritur, nõ producit gramina, quãuis radicẽ intus habeat, sed si nõ calcatur, tũc statim virescit. Sic anima quæ semper exercetur in via mandatorũ dei, non producit mala opera, quanuis inclinationẽ malam intus adhuc habeat, sed si tepescit ab operibus bonis, tunc cõcupiscentia mala quæ intus dormiuit, euigilat, & in opus prauum foras erumpit.

¶ De elongatione ab occasionibus concupiscentiarum. CAP. XXII.

IGitur studiose præcauendum est, si homo ad internã pacem cupit peruenire, quòd elonget se ab omnibus occasionibus

quæ has cõcupiſcentias ſolent prouocare, ſicut boni religioſi faciunt, qui per caſtitatẽ & ieiunia & diſciplinas & vigilias ac labores quotidianos mortificant cõcupiſcentias carnis, & maximè fugiẽdo otium & familiaritates & colloquia mulierũ,& per paupertatẽ voluntariã mortificant cõcupiſcentias oculorum, per obedientiã & ſubiectionẽ mortificãt appetitũ ſuperbæ inclinationis huius ſeculi cui proxima eſt occaſio omniũ peccatorũ quæ dicitur libertas ſecularis, quæ nullo iugo diſciplinæ vult ſubdi. Contra inſidias vitiorũ, quod periculoſiſsimum eſt, ſicut apertè apparet de milite inſano & fatuo, qui cũ alium percutere nõ poteſt, inſuper nec ſibijpſi prouidere vult, vt armis ſe muniat contra hoſtium tela, huic nihil reſtat, niſi mors acerba & finis ſine honore. Sic omnis homo (qui in via Dei vult ambulare ſecundũ propriã voluntatẽ,& non præcauet ſibi ab occaſionibus peccatorum) periclitabitur. Et datur exemplum de Dauid, qui idcirco in adulteriũ cecidit, eo quòd oculos nõ cuſtodiuit,& in numeratione populi ſimiliter grauiter deliquit, quia informari noluit. Si in his tãtus propheta cecidit, quid nobis faciendũ eſt, niſi vt tota diligẽtia cuſtodiamus corda & corpora noſtra? Similia multa de alijs leguntur. Pax igitur cordis tũc acquiritur, quando mens gratia fortificata vitioſam inclinationẽ compeſcit, ne malum quod cupit, poſsit perficere. Non autẽ poteſt homo ex proprijs viribus & de communi gratia, internum bellum penitus ſedare, vt nunquàm malas inſinuationes aut immiſsiones ſentiat, ſed poteſt in tantum proficere, quòd huiuſmodi leuiſsimè vincat. Et datur exemplum de principe aliquo mediocri, qui etſi nõ poteſt hoſtes ſuos expellere de patria ſua, poteſt tamen eos ligare, captiuare aut humiliare, in tantum quòd nunquam ſine ſuo conſenſu aliquod dominium aut tyrãnidem in ea exerceant. Hinc dicit beatus Paulus, quòd non debeat peccatũ regnare in mortali corpore noſtro. quaſi dicat: Et ſi non poteſtis facere vt nõ ſit, tamen facere poteſtis vt non regnet.

¶ De duplici remedio contra peccatũ. CAP. XXIII.

ECce duplex remedium contra peccatũ: vnum, vt ſe elonget homo bonæ volũtatis ab occaſionibus peccatorum: Aliud, vt continuè & feruidè operibus bonis inſiſtat.

¶ Quòd homo regulam uiuendi ſibi eligat iuxta ſuæ naturæ & ſui ſtatus cõgruentiã. CA. XXIIII.

Solici

SOlicitudo tertia bonę volūtatis debet esse, vt ex prædictis duobus, scilicet ex debita cōpositione exteriorū morum, & interno exercitio spiritualis deuotionis aliquam sibi regulam viuendi eliciat, iuxta sui status & naturæ congruentiā, quam regulā vniformiter obseruet, & in ea vsq; in finē laudabiliter perseueret. Hoc nanq; est omniū sanctorū patrū consilium, cuius etiā exemplū in omnibus penè quæ sub cœlo sunt, videmus. Omnia nāq; habent naturā, & modū & consuetudinem & ordinē, sicut patet in sole, luna, stellis, plantis, bestijs, & alijs (quæ secundū naturā sunt) vniuersis quàm pulchrè, quàm ordinatè, quàm perseuerāter & vniformiter cuncta procedūt & redeunt, currūt & recurrunt, crescunt & decrescunt. In solis autem humanis moribus irregularitas cernitur, & quia etiam nec ex natura, nec ex industria habet homo, vt suos actus regulare meritoriè possit, sed est Dei gratia, ideò cōfidere sibi nullatenus debet, neq; sibi asscribere si aliquid boni fecerit, debet tamen facere quod in se est, vt tota natura & industria gratiæ cooperetur, ne vacua in se maneat. Igitur natura per gratiā nobilitata initium est bonæ vitæ. Hanc communiter dicunt sancti patres, bonam voluntatē. Voluntas nanq; dicitur totus homo, propter imperium quod habet super cæteras vires, & ideò in ea ponitur totū pondus meriti & demeriti. Si homo consentit bono, meretur: si malo, demeretur. Si bono cooperatur, amplius meretur: si malo, amplius demeretur. Ex quibus patet, quòd homo bonæ voluntatis potest iugiter mereri, quandiu est in statu vitæ. Ratio est, quia potest actualiter bono consentire, aut in bona occupatione se tenere. Hoc autē fit, quando regulariter viuendo omnia opera sua ordinat ad gloriam Dei, sic, aut aliter dicēdo: Iam volo dormire vel comedere vel hoc vel aliud facere tali intentione, sicut hoc meritò verus Christianus facere debet. Et cupio in omnibus placere Deo. Exemplū huius datur de bonis religiosis, de quibus firma sententia est, quòd sine intermissione merentur, quia semper sunt in obediētia aliqua, quāuis nō laborēt vel orent cōtinuè, quia nec hoc regula præcipit, sed quia se cōformant intentioni regulæ. Igitur siue regula præcipiat siue cōsulat, aut laborandū, aut quiescendū, semper sunt in obediētia. Quare tam quiescendo quàm laborādo merētur, quia vtrunq; ad virtutē pertinet, secundū quòd hoc Spiritus sanctus fieri mandauit. Iuxta hanc

for

formam quilibet ecclesiasticus vir, siue pastor fuerit parochialis ecclesiæ, siue canonicus, siue vicarius ecclesiæ collegiatę, aut alter qualiscunq; abstractæ vitæ de patrimonio viuens, potest sibi legē statuere sanctorū regulis cōformem, & secundū illam vniformiter viuere, sicut viuūt religiosi secundū regulas suas, iuxta consiliū discreti viri, in spiritualibus experti. Hoc modo cunctæ religiones inchoatæ fuerūt. Vnde dicit beatus Bernardus: Qui vult bene viuere, studeat vnū diē bene instituere, deinde adiungat secundū, deinde tertiū, & sic de singulis, donec paulatim ad bonā consuetudinē veniat. Bona autem cōsuetudo, fortitudinē subministrabit, qua acquisita, efficitur homo naturaliter virtuosus, quia vsus est altera natura. Ita fiet quod primo fuit intolerabile, per cōtinuationem efficitur suaue & quasi naturale, dummodo à cœptis nō desistat. Qui autē varijs exercitijs naturā suam distēperat, nūc illud nunc aliud gustando, nunquam erit homo solidæ sanctitatis, sed vagus & profugus super terram, sibi & alijs onerosus, & vtilis nulli. Vnde dicit Helinandus, quòd bene viuere, est vniformiter viuere.

¶ Quòd homo suam doctrinam ad practicam ponat. CAP. XXV.

SOlicitudo quarta bonæ volūtatis esse debet, vt postquam est diligēter informata, quid sibi expediat & quid non, statim illud quod suæ naturæ & suo statui conueniens est, ad practicam ponat, sicut Sapiens ait: Quodcunq; potest manus tua, instanter operare. Multi nanq; decepti sunt hac tentatione, dicentes: Quid habes festinare? sufficit tibi viuere, sicut cæteri viuunt, propitius esto tibi. Contra hanc tepiditatē oportet fortiter dimicare vnumquenq; qui in via Dei vult proficere. Qui autem tepidus est, ad charitatis augmentum non perueniet, sed si quid habet, hoc ipsum perdet. vnde dicitur talibus per increpationē illud Nasonis: Militiæ species amor est, discedite segnes. Vt autem aliquid exemplaris bonæ vitæ nouelli canonici habeant, dictarium quoddam breue hic adnotauimus, quod nihilominus in alijs deuotis libris & authenticis regulis plenius reperitur. Protestamur quoq; nullum præiudicium per hoc velle nos offerre, alijs diuersis viuendi modis perfectioribus, quasi securum esset ab altioris vitæ institutis ac regula ad hæc minima descendere, sed his qui adhuc instituendi sunt, ista quamuis exigua obesse non putamus.

¶ De

¶ De dilectione Dei & proximi CAP. XXVI.

IN primis igitur, secundum consilium beati Augustini, diligatur dominus Deus super omnia, & proximus infra Deum,& ad Deum, & propter Deum. Et ex ista dilectione & propter conseruandam & augendam hanc dilectionem omnia alia exercitia fiant tam spiritualia quàm corporalia. Deinde inuocato diuino auxilio, dicat hæc aut similia verba in oratione: Domine qui me ex nihilo creasti,& vsq; in hanc horam perduxisti, tibi gratias ago, rogãs vt omnia præterita peccata mea deleas, & deinceps à peccatis præserues, vt reliquum tempus vitæ meæ tibi valeam plenè dedicare.

¶ De confessione. CAP. XXVII.

ET quia teste Augustino, initium bonorũ est confessio malorum. Ideo quilibet placere Deo cupiens, studeat diligenter ad minus semel præteritã vitã discutere,& omnia integrè cõfiteri, de quibus eũ consciẽtia remordet, quatenus securitate adepta, anima quietior existat. Quòd si ex toto vna vice nõ possit se plenè recolligere, tũc paulatim potest hoc supplere per tempus subsequẽs, donec serenitas oriatur in corde.

¶ De proposito obseruandi formam uiuendi conceptam CAP. XXVIII.

SAepe igitur concepta potest hanc professionem facere in oratione sua, Misericordissime domine suscipe me ad gratiam tuam, & à malis vniuersis præserua, vt bonum propositum quod dedisti, vsq; in finem meritoriè valeam perducere. Propono nanque hanc viuendi formam obseruare quantum infirmitas mea mihi permittit, quatenus iuxta consilium sanctorũ patrum, in statu gratiæ tuæ iugiter inueniar, siue dormiam, siue vigilem, siue comedã, siue bibam, siue laborem, siue quiescam, siue aliud quodcunque faciam: ita tamen quòd si hunc viuẽdi modum in parte vel in toto dimittã, non volo alicuius criminis esse reus apud te, sed liberè facere & liberè dimittere prout placet. Si autem vult se voto obligare, tũc potest sic dicere: Promitto tibi domine quòd sic & sic volo tibi seruire per hunc annum, vel duos, vel tres, vel omnibus diebus vitæ meæ, donec aliud melius inspires &c. sed hoc ego non consulo quòd huiusmodi votũ leuiter emittat, nisi cum magna deliberatione & præuia experientia; quia quamuis sit maximè meritorium, tamen in libertate ista qua communiter

ecclesiastici nunc viuunt, exceptis religiosis, vix est possibile quòd continuè vnus modus viuendi à quoquam possit seruari, sicut apud religiosos fieri solet. Verum faciat vnusquisque iuxta gratiam sibi desuper datam. Qui parcè seminat, parcè & & metet. Cōuertat se etiā toto corde ad beatam Virginem, & ad propriū angelum, & ad alios sanctos ad quos eum deuotio magis inclinat pro implorando auxilio cōtra spirituales nequitias, quia quādo antiquus hostis percipit quòd aliquis vult sibi à peccatis cauere & ad Deum se conuertere, tunc fraudes multiplicat, sed qui in domino sperat, cuncta superat.

¶ Qua hora surgendum sit. CAP. XIX.

SOlicitudo quinta quam habere debet homo bonæ voluntatis iuxta propositū nostrum, hoc est, vt secundum apostolicam doctrinā per singulos dies exhibeat corpus suum hostiam viuentem, beneplacitū, rationabile obsequium suum, vt sicut seruiuit prius peccatis in immunditiam, sic iam studeat seruire iustitiæ in sanctificationē. Ad Dei ergo gloriā taliter potest se instituere, quòd sic dormitū eat de sero, vt euigilare assuescat de mane hora tertia, & surgēs aliqd boni meditetur, videlicet de futuro iudicio, quomodo tūc omnes euigilaturi sumus. Deinde vestiēdo se potest aliquid boni legere, Psalmū: Quid multiplicati sunt &c. aut aliud quod placet. Et si aliqua illusione se meminit pollutū, percutiat pectus suum cum proposito confitendi, aspergendo se aqua benedicta, & sic ad oratorium vadat, & debitum suum soluat, sicut melius potest.

¶ De horis beatæ Virginis. CAP XXX.

SOlent communiter deuoti ecclesiastici permiscere horas beatæ virginis Mariæ horis canonicis singulas singulis. Persolutis ergo matutinis de beata Maria virgine, si aliquod tēpus habet ante pulsum matutinarū de tēpore, potest se spiritualiter occupare in bonis meditationibus, de passiōe domini, qualē noctē agnus ille māsuetus pro nobis pertulit, &c.

¶ De pulsu ad matutinas. CAP. XXXI.

CVm autem ad chorum pulsatur, statim exeat venerabiliter cum omni grauitate & alacritate, ne cum vltimis veniat.

¶ Quomodo homo se habere debeat in ingressu ecclesiæ & chori. CAP. XXXII.

INtrando ecclesiam se humiliet, quantum potest, dicens cum publicano: Domine, propitius esto mihi peccatori. Non sum

ſum dignus accedere. Et ſic accedat reuerenter inclinando ſe ad altare & crucifixũ,& maximè ad venerabile ſacramẽtũ. Tandem ad ſtallum ſuũ veniens,cogitet quare venerit,& cõſideret quòd ad nihil aliud,quàm vt in cõſpectu ſanctorũ angelorum pſallat domino. Et ergo fabulatiões omnino vitet & ſigna ludicra,totusq; ſit intẽtus his quæ tunc cantãtur aut legũtur. Et memor eſſe debet, quòd nõ ſolũ debitor eſt ad verba diſtinctè pronuntianda vel audienda,ſed etiã tenetur facere debitã diligentiã ad intelligentiã & aduertentiã eorũ quæ proferuntur.

¶ De diſtractione mentis. CAP. XXXIII.

INſuper & præcauere debet, ne diſtrahatur, ita quòd totum propoſitũ ſuum ſit, velle totaliter ſe occupare cũ diuinis,& ſi tũc diſtractio interuenerit,excuſatur. Et quàm cito deprehendit ſe alienatũ,ſtatim recurrat toties quoties. Finitis matutinis gratias agit Deo,aſſcribendo ei,ſi quid benefecerit,& de negligentijs veniã petat. Et ſi tempus patitur, poteſt domum ire pro neceſsitatibus ſuis, ſemper illud obſeruando, vt ſilentium ſeruet, donec miſſàm celebrauerit vel audierit, niſi fortè loquendo pauca verba pro neceſsitate occurrẽte vel vtilitate.

¶ De prima. CAP. XXXIIII.

ET deinde legat Primam de beata Maria,præparãdo ſe ad primã diei in eccleſia perſoluendã,ſicut ſuprà de Matutinis. Si verò tunc capitulũ tenetur,diligenter ſe obſeruet, ne in verbis excedat,ſemper inuocando Spiritum ſanctũ,quia aliàs ibi citius peccatur,quàm aliquod bonũ agatur. Si tamen aliquid aperte cõtra Deum, & iuſtitiã,& fraternã charitatem ibi dicitur,tunc benignè pro ſuo intereſſe,dicat,ſibi talia non placere,dando rationem ſuauiter ne alij ſcandalizentur.

¶ Quomodo canonicus in capitulo ſe habere debeat. CAP. XXXV.

ET eſt notandum,quòd diabolus maxime nititur in capitulis furorem ſuſcitare vt Miſſàs ſubſequentes impedire poſsit. Quare videtur quòd negotia cõtentioſa alio tempore tractentur,ne deuotio celebrantium impediatur. Poſt capitulum ſi poteſt habere confeſſorem,libenter confiteatur.

¶ De præparatione ad Miſſam. CAP. XXXVI.

DEinde ad Miſſàm ſe præparet,ſiue celebrandã, ſiue audiendam prout ſecum diſpoſitum fuerit. Et ſi celebraturus eſt, aut cõmunicaturus, tunc inquantum poteſt, obli

obliuiscatur omniũ præteritorum,& ad deuotionẽ se summo studio applicet,vt dignũ est,quatenus tanti sacraméti fructus deo sibi propitio efficaciter percipere mereatur. Sũt præterea diuersorum patrum scripta de venerabili sacramento,& Missæ celebratione,quodcunq; magis conuenit,hoc eligat.

¶ De tertia, sexta, & nona. CAP. XXXXVII.

AD tertiã,ad Sextã,& ad Nonã,deinde iuxta ritũ ecclesiæ suæ similiter præparet se sicut iã dictũ est de Prima.Nec opus est hic plura documéta apponere pro viris maturis,quæ & qualia pueris in scholis ꝓponũtur,ne dominis venerabilibus iniuriã facere videamur.Sufficit meminisse illius Ambrosiani,hoc est,pulchritudinẽ viuẽdi tenere conuenientiã cuiq; sexui & personæ reddere. Hic ordo gestorũ optimus, hic ornatus ad omnem actionem accõmodus,& illius Augustini.In omnibus motibus nostris nil fiat,quod cuiusquam offendat aspectum,sed quod nostram deceat sanctitatem.

¶ De sobrietate prandij, & de benedictione mensæ. CAP. XXXVIII.

DEmũ finitis diuinis,quãdo prãdẽdi tẽpus aduenit,cum omni sobrietate & gratitudine cibũ sumat,semꝑ Benedicite præmittẽdo flexis genibus,vel reuerenter stãdo. Eleemosynã aliquã corporalẽ(si facultas adest)faciat, similiter & spiritualẽ,scilicet:De profundis,cũ collecta pro animabus in purgatorio detẽtis. Similiter pro afflictis & tribulatis aliquid potest breuiter mẽte tractare,prout dominus dederit.

¶ De modo in comedendo. CAP. XXXIX.

MOdũ in comedẽdo teneat quẽ B.Bernard.describit,vt scilicet tractim cibũ & potũ sumat singulos morsellos bene masticãdo,qa tunc dulcius sapit,nutrit melius & digeritur salubrius.Oĩno memor sit sanctorũ angelorũ præsentiam adesse,in quorũ cõspectu se reuerenter habere debet.

¶ De lectione in mensa. CAP. XL.

FAciat etiã sibi aliquid legi de diuina scriptura,vt nõ sola fauce corporalẽ cibũ sumat,& mẽs suo ferculo fraudetur. Si vero lectorem non habet,tunc ponat librum ante se, & quantum potest,legat pro habẽda memoria spiritualium.

¶ De conuiuijs. CAP. XLI.

COnuiuia,& hospites,& nundinas,& dedicationes,& concursus hominum studeat euitare,quia teste beato Hiero-

nymo, Sunt quasi quædam catenæ voluptatis, & qui talia diligit, Christo displicet. Si tamé hospites pauperes aut religiosos habuerit, aut viros boni testimonij, qui eum à bono proposito non retrahant, laudabile est.

¶ De alia abstinentia à carnibus, ouis & lacticinijs. CAP. XLII.

TEr in qualibet septimana ecclesiæ ieiunijs, exceptis à carnibus potest abstinere. Item sextis ferijs à lacticinis, & ouis abstineat, nisi infirmitatis, aut alia causa rationabilis obsistat.

¶ De gratijs facto prandio dicendis, & de dolẽdo propter excessum in cibo uel potu. CAP. XLIII.

FActo prandio, gratias dicat, simul dolendo si in modo à mẽsura excessit, quia secundum sentẽtiã B. Augustini: Rarò potest debita mensura seruari. Ait enim: Certo quotidie aduersus manducandi cõcupiscentiam & bibendi, & quis est qui non rapitur aliquantulum extra metas necessitatis?

¶ De dormiendo post prandium. CAP. XLIIII.

DEinde potest pro recreatione quasi spatiando transire sine magno motu, quia hoc est sanũ. Ecclesiastici enim qui volunt solicitè suum officium exercere, non habẽt tempus pro grossis operibus faciendis. Et ergo debent se diligentius regere in dietis quotidianis, ne in diuino officio inhabiles fiant. Post hæc si naturæ suæ conuenit, potest parum quiescere, & maxime in æstate, ne caput grauetur.

¶ Quid faciendum sit post dormitionem uel spatiationem usque ad uesperas. CAP. XLV.

REliquum tẽpus vsq; ad vesperas potest liberè expẽdere, sicut placet, videlicet, scribendo, legendo, carpentãdo, aut in hortulo aliqua plãtãdo, siue cum familia colloquendo, de cura rei familiaris & necessarijs domus, semper illud obseruãdo, ne cor nimiũ elongetur à deo, quia aliàs difficulter redibit in pristinã deuotionẽ. Si autem sentit se grauatum, tũc potest honesta colloquia & solatia admittere, sicut suprà dictum est. Cum autem vespertinum tempus aduenerit, tũc præparet se, sicut dictũ est de alijs horis. Similiter de Completorijs suo modo iuxta ritum, & morem ecclesiæ suæ &c.

¶ De Cœna. CAP. XLVI.

DEniq; si cœnandum est, procedat, sicut dictum est de prandio.

¶ De collatione quando ieiunatur. CAP. XLVII.

SI vero ieiunium extiterit, tunc secundum consuetudinem potest aliquid parum gustare, siue de speciebus, siue de torta cum potu competenti.

¶ Quòd sobria sit cœna. CAP. XLVIII.

SEmper tamé obseruandũ est, quòd cœna frugalis sit & sobria, alioquin multa incõuenientia sentiet. Mirũ est dicere, quomodo nonnulli de eleemosynis pauperũ ventré replent vltra quàm digerere possunt. Quòd si gratis huiusmodi deliciæ darentur fortè simplex malũ esset, scilicet corporis debilitatio. Nũc auté animæ grauamé accrescit, pro eo quod vix aliquis potest satisfacere pro eleemosynis, etiã si tãtũ extremũ victũ & vestitũ inde susciperet. Quid ergo de iactura hac tam grandi tot epularũ & deliciarũ? De hac sunt horrédæ sentétiæ B. Hieronymi & Bernardi: verũ quilibet onus suum portabit.

¶ Quòd quidã post cœnam nõ loquũtur. CAP. XLIX.

COmpleto denique die quorundam mos est, quòd nihil post cœnam loquantur, sed ad oratorium festinant pro exercitijs spiritualibus, & hoc videtur satis perfectum, nec omnibus datum est, qui potest facere, faciat.

¶ Non est inconueniens post cœnam cum familia honestè recreari. CAP. L.

SI autem honestè recreari voluerit cum familia, non est inconueniens.

¶ Antequàm ad lectũ se ponat homo, colligat, quõ dié expéderit, & de neglig étijs ueniã petat. CA. LI.

QVo facto antequam lectũ petat, diligenter se recolligat, quomodo diem expenderit, de negligentijs veniam petendo, & si aliqua notabilia peccata (licet venialia) inueniat, se admisisse diligenter ascribat, ne obliuiscatur, vt in crastinum ea confiteatur. De bene autem gestis gratias agat, simul rogans Deum, vt futuram noctem sibi salubrem, & in puritate & castitate, & sine omni dæmonũ infestatione periculosa transire concedat, quatenus iterum mane surgens, denuò ipsum cum omnibus sanctis laudare mereatur.

¶ Iacens in lecto, aliquid boni cogitet, donec obdormiat. CAP. LII.

IAcens etiã aliquid boni studeat cogitare, donec simul cum sancta cogitatione obdormiat.

¶ De perseuerantia in bono. CAP. LIII.

SOlicitudo sexta timorati viri iuxta formulam illã esse debet, pro perseuerãtia in bono quod incepit, secundum illud saluatoris: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Vnde dicit B. Gregorius: Incassum bonum agitur, si ante vitæ terminũ deseratur: quia frustrà velociter currit qui priusquàm ad metam venerit, deficit. Varijs nanq; modis nititur antiquus hostis quemlibet impedire, ne bonum inchoët, sed multo amplius, ne inchoata consumet, sciens, quòd sola perseuerantia coronam meretur.

¶ Vitandæ sunt occasiones recidiuãdi. CAP. LIIII.

HInc apud religiosos (qui in schola virtutũ quotidie versantur) pœnaliter inhibentur omnes occasiones recidiuandi, scilicet quòd non debent cum personis secularibus conuersari, etiam sub prætextu pietatis, quòd non debent egredi sine notabili causa fores monasterij. Insuper & voluntariè magnas pœnas sibi imponũt, si hæc & alia transgrediantur. Professionem etiam solennè faciunt in conspectu ecclesiæ pro quadam cõformatione omniũ quæ in regula traduntur, quatenus vniuersi sciant, eos debitores omniũ quæ in ea scripta sunt. Ecce quàm suspecti sunt habendi qui contrariũ docere volunt, quòd scilicet obseruantiæ regulares sint minus perfectæ, propterea quia necessariè cogant ad bonũ, nõ enim vident quàm sit prona humana infirmitas ad malum etiam post votum. Sancti nanq; patres multiplici experientia edocti, huiusmodi regulas & statuta pœnalia ex instinctu Spiritus sancti ædiderunt, ne filij eorum deinceps occasionem inuenirent redeundi ad vomitum. Vnde dicit beatus Hieronymus: Principium spiritualis operis si non sit matura prouisio, solet subsequi quoddam carnale. Dei templa, Spiritus sancti vasa, nisi diligenti seruentur custodia, prostibula fiunt.

¶ De tentationibus. CAP. LV.

HAec quia ita sunt, summopere timendũ est sæpe dictis canonicis aut vicarijs, ne ab initio decipiantur propter vitæ libertatẽ. Tanto enim plures occasiones habet diabolus eos tentandi, quanto sunt magis indifferẽtes ad omnia. Si tanto periculo dimicant cum eo boni religiosi, qui summa custodia sunt præmuniti, quid putamus laboris habebunt, qui penè soli sunt cum eo conflicturi? Verũ non ista dicimus quasi

soli

soli religiosi securi sint & alij nõ, cum scriptũ sit: Fidelis Deus qui non permittit suos tẽtari vltra quàm sufferre possunt. Sed ad auisandũ de magnitudine periculi, quia reuera vt cætera taceamus, plurimos vidimus deiectos astutia serpentis, quos bonum nimiũ spectabiles reddebat. Nec mirũ, qui enim (vt plerunq; accidit) de via peccatorũ conuertitur ad statũ pœnitentiæ, nec in schola virtutũ exercetur, nec magistros idoneos habet, aut si habet, non omnino perfectè eos audit, & quotidie tot scãdala & exempla mala ante oculos cernit, totq́; circumuolantes spiritales nequitias patitur. Quid, inquam, mirũ si talis faciliter relabitur in id quod deseruit? Multa igitur solicitudine opus est pro perseuerãtiæ dono. Quicunq; igitur præscriptam formulã aut aliã tenere voluerit, nõ putet id se suis viribus posse quantumcunq; etiã facilis appareat, sed ad dominũ iugiter clamet, vt ipse det bonũ initiũ, melius medium, & optimũ finẽ, & si gratia arriserit, semper sit pauidus ne eã amittat.

¶ Cum anima fugere incipit ad Iesum, statim irasci & sæuire incipit inimicus. CAP. LVI.

QVia teste Augustino: Magnũ est donũ, quando delectat bonũ, alioquin nisi diuina misericordia iugum alleuiauerit, importabile esset. Vnde Origenes: Antequã sermo Dei audiatur, nõ est tentatio vel tribulatio, sed vbi signum belli prædicationis tuba ostendit, tribulationũ pugna insurgit. Hoc autẽ quare sit, dicit B. Augustinus: Quia cũ anima incipit cõfugere ad Iesum, statim cõtra eam irasci, & sæuire incipit inimicus. At vbi anima quæ vitijs seruiebat ad culmina virtutũ se cõtulerit, persecutionẽ patitur vitiorũ. Hinc scriptum est: Fili accedens ad seruitutẽ Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Veruntamen iste timor & labor non sine gaudio est, sicut B. Iacobus dicit.

¶ Adhuc de tentationibus. CAP. LVII.

OMne gaudiũ existimate fratres cum in varias tentationes incideritis. Hinc Hieronymus ait: Nullũ puto in hac vita sine tẽtatione viuere, cui fortè si vna tollitur, mox aliã securius expectet. Hoc autẽ debet esse consolatorium vniuersis, qui tentationibus exercẽtur, quod dicit beatus Gregorius: Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tãto amplius expugnare cõtendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure se posside re sentit. Et illud Augustini:

Non est maior tentatio, quàm nulla tentatione pulsari. Hinc dicit sanctus Thomas notabile verbũ: Multi grauiter ceciderunt in aduersis: sed multo plures, & multo grauius ceciderũt in prosperis, eo quòd tẽtatio quãdoq; sentitur in aduersitate, sed raro in prosperitate. Verbi gratia: Cum aliquis increpatur, affligitur in corpore, molestatur in rebus vel amicis, sentitur tẽtatio siue motus impatiẽtiæ, indignationis, vel odij. Cũ verò diligitur, laudatur, honoratur, tunc sentitur extollentia & inordinata mẽtis delectatio, nec attendit miser homo quantũ sibi placeat indebitè, qui alijs placere se credit. Et quãto minus & rarius sentitur tẽtatio, tanto minus & rarius, & tãto difficilius tentationi resistitur, quare etiã homo facilius vincitur.

¶ De fraterna correctione & emendatione per bona exẽpla, & bonas exhortationes. CAP. LVIII.

SOlicitudo septima boni viri, & præcipuè illius qui in sacris ordinibus cõstitutus est, esse debet pro salute aliorũ, vt scilicet suo bono exẽplo & exhortatione alios à peccatis trahat, & ad bonã vitam ducat, & præcipuè illos qui ei commissi sunt, aut quibuscũ viuit. Hoc nanq; est maximè meritorium simul & iustũ. Quia qui aliquãdo prauo exemplo, aut forte negligentia sua alijs fuit causa dãnationis, iam studere vtiq; debet, vt aliquos rapiat de faucibus inimici & ad ouile Christi perducat. De hoc sic dicit B. Augustinus: Non tantũ curemus habere bonã conscientiã, sed etiã bonam famã quantũ in nobis est propter exemplũ aliorũ. Item Gregorius: Qui in occulto bene viuit, sed alieno profectui minimè proficit, carbo est. Qui verò in imitatione sanctitatis positus lumẽ rectitudinis in se multis demõstrat, lãpas est, quia & sibi ardet, & alijs lucet. Hæc autẽ emẽdatio nõ securè fit, nisi præuia oratione, & cũ omni cõpassione, & in mansuetudine. Iuxta illud Psalmi: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Itẽ: Quoniã superueniet mãsuetudo, & corripiemur. Correctio tamẽ prælatorũ requirit aliũ modũ nõnunquam propter circũstantias occurrẽtes. Sed simplex clericus, aut presbyter nihil debet vltra facere quàm Apostolus dicit, vt scilicet procedat in spiritu lenitatis, seipsum cõsiderando humiliter, ne in superbiã eleuetur, & corruat. Potest autẽ sic, aut aliter dicere: Miror satis de meipso, quòd nõ amplius studeo emẽdare vitã, cum quotidie video mortẽ appropinquare, & cũ nescio quãdo responsurus

sum

ſum tremendo iudici, de ſingulis quę feci, aut cogitaui. Hæc & ſimilia ſolent prouocare nõnullos ad cõpunctionem. Quòd ſi nullum cõpunctionis ſignum oſtẽdunt, tũc ſi pie eos vult admonere, poteſt ſic aut ſimiliter dicere: Bone amice, ſi velletis, libenter dicerẽ vobis aliqua, quæ in corde meo diu portaui. Et tunc proponat ei, in quibus eſt defectuoſus, ſemper benignè, quia aliter nõ recipiet, ſi iracũdus & indignabundus emendãtor apparet. Verum, quia ſunt quidã qui huiuſmodi præludia non poſſunt ſufferre, ſed magis rotũdo modo volunt alloqui, ſed neſcio ſi in ſpiritualibus deſeruiat, ſcio quòd taliter ſolent loqui: Ego ſum ſimplex & planus, nõ poſſum me ita ſapienter habere &c. Sed cõſideret vir ſenſatus, quàm ſint proni ad irã, ſi defectus eorũ rotundo modo proferãtur. Dicunt quidã ſe libenter recepturos informationẽ, & idipſum petũt, ſed cum res ad effectũ venerit, inflãmantur, iraſcũtur, & nõnunquã peiores fiunt quàm antè fuerunt. Modeſtia igitur eſt in talib. magis cõgrua, quanuis aliter quidã putãt procedendũ, verũ quomodocũq; procedatur, dum frater emẽdatur, ſatis eſt. Dixit quidã venerabilis pater in heremo: Dæmon nõ expellit dæmonẽ, ſic vir paſsionatus nõ curat paſsionatum. De hac autem materia, ſunt multa dicta ſanctorũ patrũ, quæ hoc vnanimiter concludunt, quòd fraterna correctio ſecurè fieri nõ poteſt, niſi multa diſcretione ſit ſalita. Et ſicut nemo leuiter prorũpere debet in propriã laudẽ, ſic nec in aliorũ correctionẽ, quia alios recte increpare, & ſe dignè laudare difficillimũ eſt apud imperfectos.

FOrmulam hanc viuendi Deo dicatis viris & clericis ſecularibus in cuiuſdam non poſtremi nominis Bibliotheca ſatis opportunè repertã ſynodalibus his noſtris ſtatutis ſubnectere, nec inconſultum, nec ab re videbatur tanquam noſtro negotio quod agimus, in longo tempore diuexata eccleſia noſtra Hildeſemen. reputanda, nõ vſqueadeò diſsimilẽ, & alias nec abſurdam nec ineptam, quandoquidem eandẽ & ab ſanctis patribus, tum ad Dei gloriã, tum pro ſalute animarum ſtudioſe cultam, maximoq; pretio habitã cognouimus. Atque ô ſi ab illis in hũc diem eiſdem huius formulæ legibus ita inhæſum atq; inuigilatum extitiſſet (vt meritò debebat) quantum ab illis diuagatum, declinatumque eſt, proculdubio ſtatus eccleſiaſticus multo melius audiret, longeq; prius atq; felicius res eius omnes haberẽtur, quàm dum ita incertis legibus pro

ſuo arbitrio quiſque præ decorum ſtatus ſui & viuit & degit. Cæterum cum modernus ſeculariũ canonicorum ſtatus ſit animarum periculis plenus, & à ſtatu gratiæ plurimũ elongatus, ideò valde conſultum eſſe videtur, vnicuiq; ſeculari canonico deſideranti in ea vocatione qua vocatus eſt (hoc eſt in eccleſia illa, in qua præbendatus eſt permanere, & animã ſuam ſaluam facere) vt ſupradictam viuendi formulã diligenter attendat, ac iuxta poſsibilitatem ſuam ad practicam ponat & obſeruet. Eſt enim debito ſeculariũ canonicorum ſtatui, prout præſentis patitur qualitas temporis optimè cõueniens. Porrò etiã cæteri ſeculares clerici, præcipuè vicarij alijq; presbyteri & in ſacris conſtituti, eandẽ regulã vel formulã animaduertãt. Nam & ipſi in ea modum viuendi ſibi cõgruum deſcriptum habent.

FINIS.

LVGDVNI,
EXCVDEBANT IOANNES ET FRANCISCVS FRELLONII, FRATRES.
M. D. XLIIII.